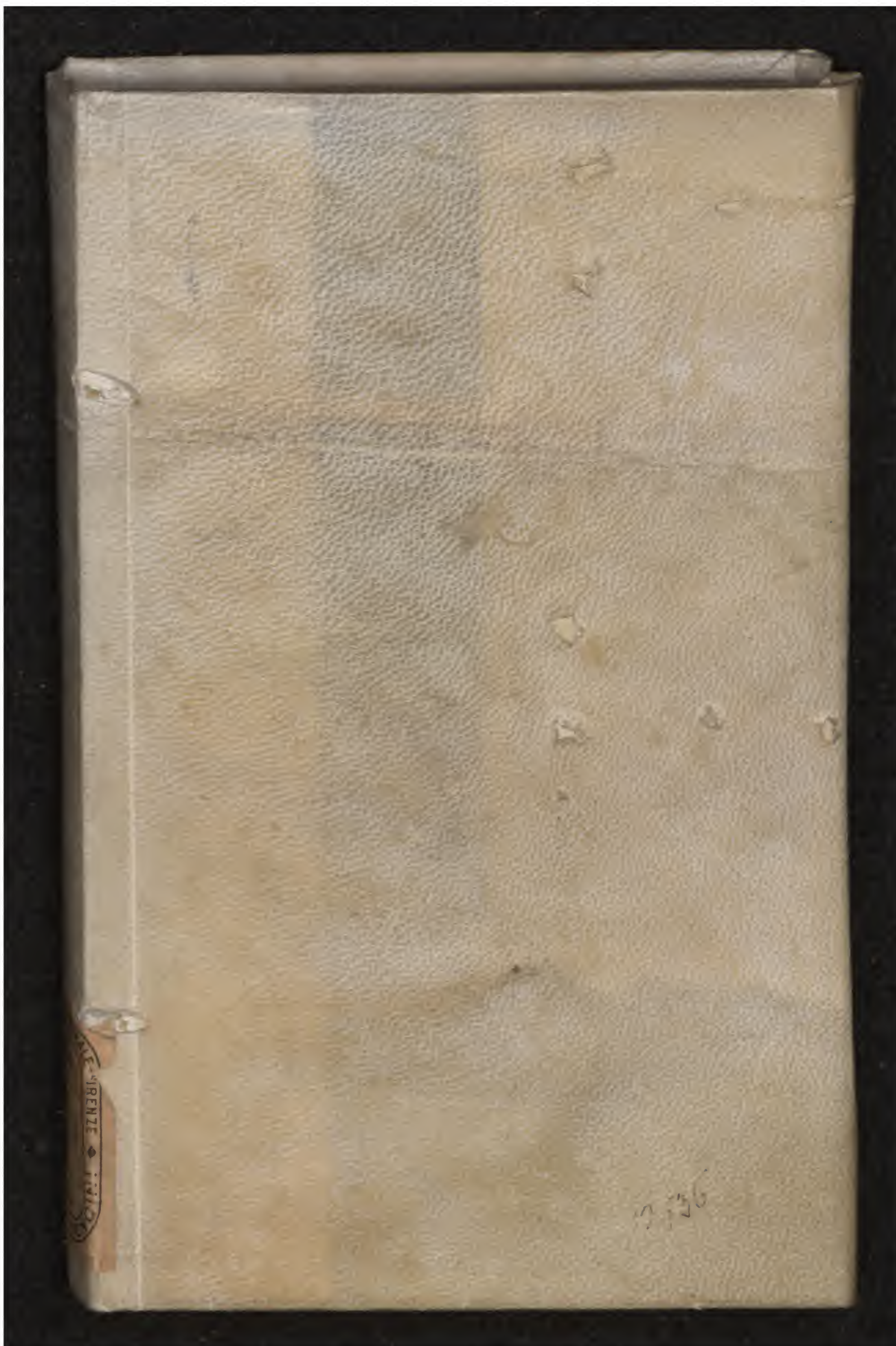
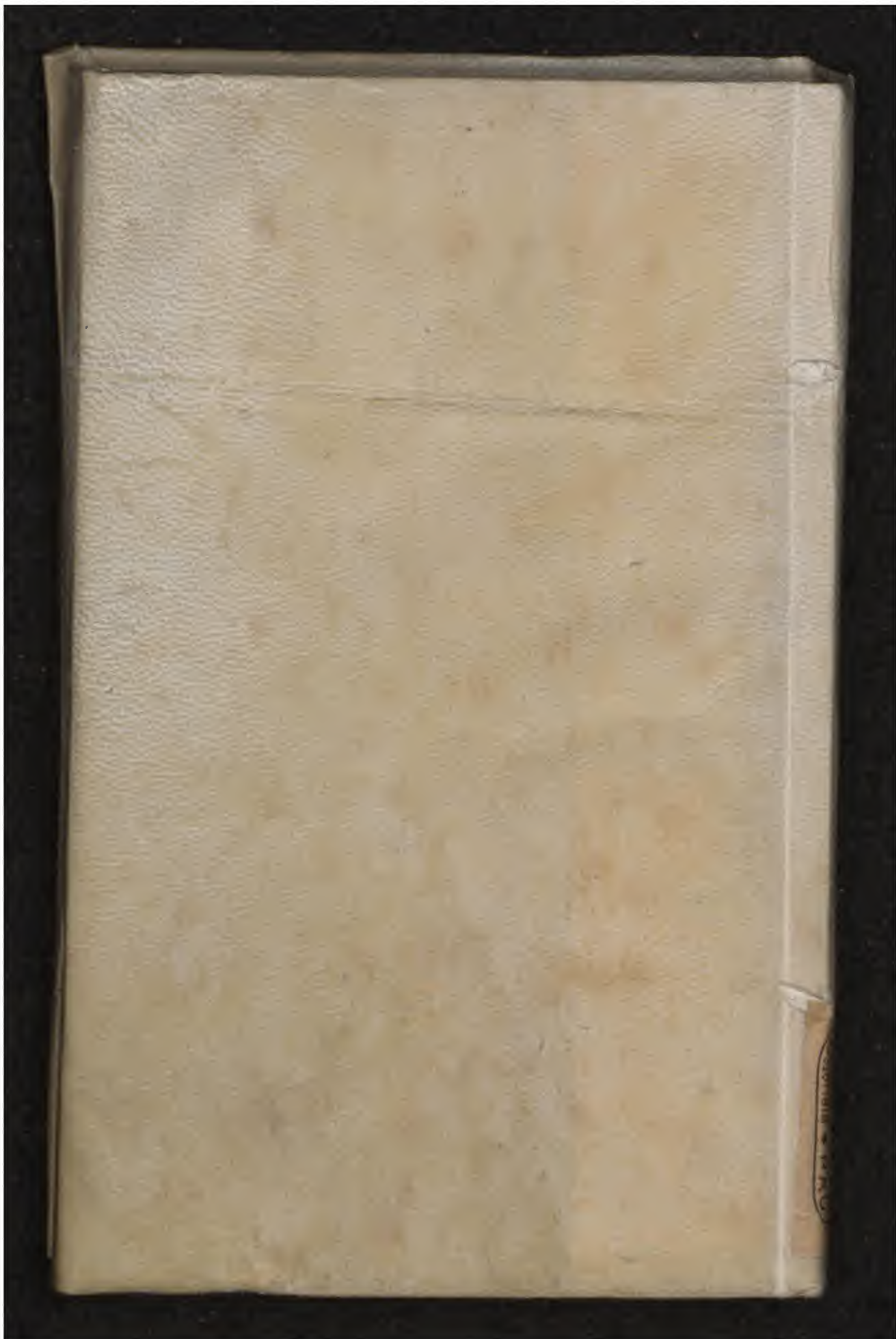

ALDINI
II
5
25

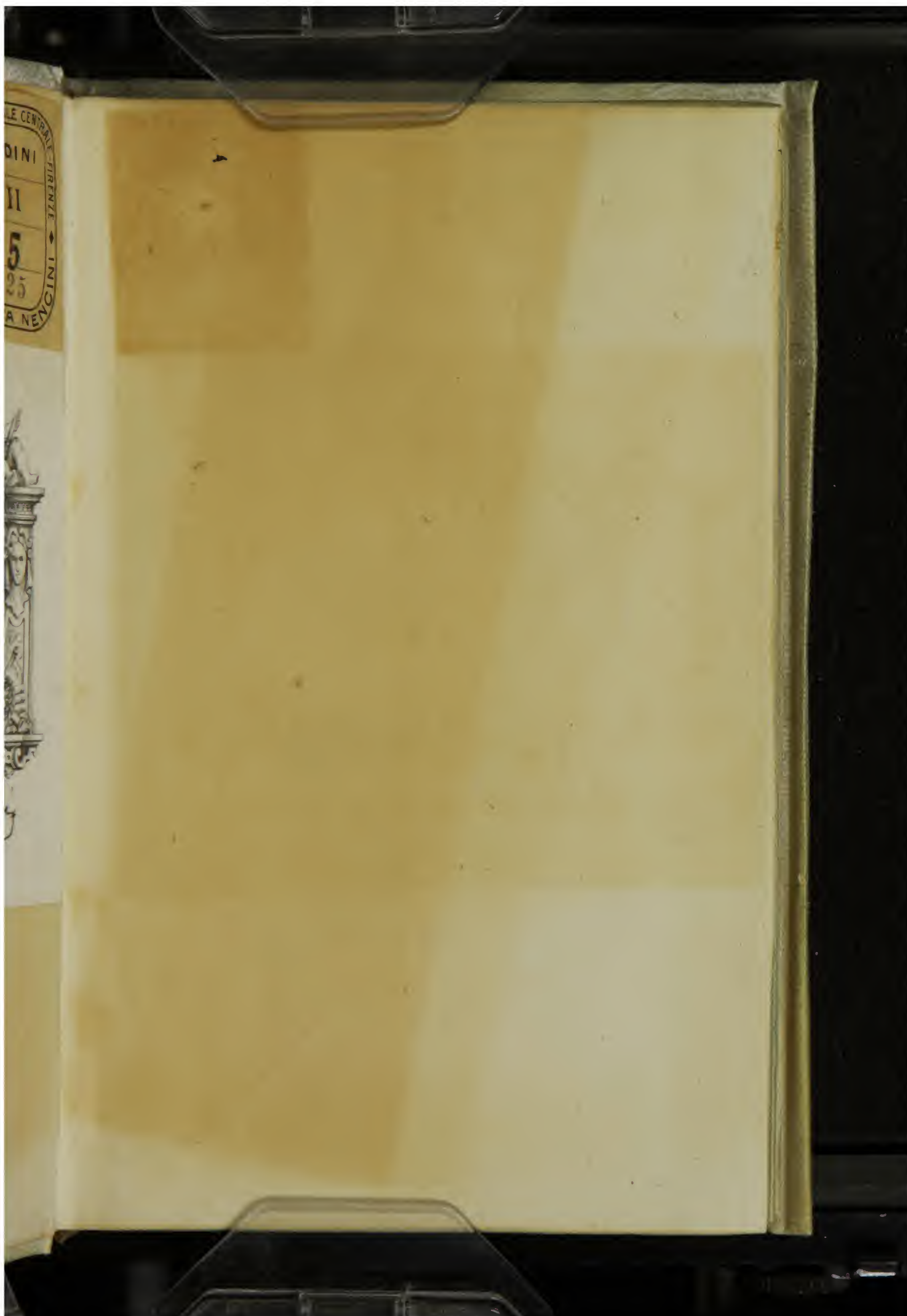

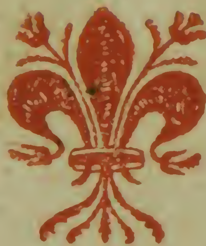

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
II
5
25
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

o [illegible] si tibi tot [illegible] [illegible]
[illegible] magis [illegible] [illegible]

LVCANVS.

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno Veneto, & Equiti clariss. S. P. D.

Omneis libros, qui industria nostra excusi exeũt in manus hominum aliqua epistola, quæ sit tanq̃ eorũ argumentũ, amicis, iisq́; doctiss. nũcupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicanus Eques inclyte. Tũ quia tuũ mihi Lucanum et antiquum, et correctum, ut eo exemplari uterer et benigne, et humaniter commodasti, Tũ etiam ꝙ cum Lucanus bella terra, mariq́; à Romanis inter se gesta sic scripserit, ut oratoribus magis, q̃ poetis adnumerãdus uideatur, et tu exercitibus. S. V. unà cum imperatoribus summa laude olim præfueris, oratorıq́; doctrina et eloquẽtia singulari à Senatu tuo sapiẽtiss. ad summos Christianorũ missus fueris, hæc tibi maxime cõuenire existimauimus. Adde ꝙ Lucanũ propter eius orationes sublimes & cõcitatas, esse tibi scimus ualde familiarem. Munusculum uero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniss. et quia ipse liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia cõmodius in manibus sua paruitate haberi poterit. Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero. prælia dixi.
Quæ gessere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpit, plus mihi conimia placet,
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur,
Hæc uero sapiet dictio, quæ feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER PRIMVS.

Bella per emathios plusquam ciuilia
campos,
b Iusq́; datum sceleri canimus, popu-
lumq́; potentem
In sua uictrici conuersum uiscera
dextra,
Cognatasq́; acies, & rupto fœdere regni,
Certatum, totis concussi uiribus orbis
In commune nefas, infestisq́; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ò ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cumq́; superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, umbraq́; erraret Crassus inulta,
Bella gerit placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq́; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ,
Vnde uenit Titan, & nox ubi sydera condit,
Quaq́; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua bruma rigens, ac nescia uere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam Barbarus isset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti consciá Nilo.
Tum si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
(Totum sub Latias leges cum miseris orbem,)
In te uerte manus, nondum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendent quod mœnia tectis

Vrbibus Italiæ, lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent, nulloq; domus custode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.
Horrida quod dumis, multosq; marata per annos
Hesperia est, desuntq; manus poscentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Pœnus erit. nulli penitus discindere ferro
Contigit. alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod si non aliam uenturo fata Neroni
Inuenére uiam, magnoq; æterna parantur
Regna Deis, cœlumq; suo seruire tonanti
Non nisi sæuorum potuit post bella gigantum.
Iam nihil ò superi querimur scelera ista, nefasq;
Hac mercede placent. diros Pharsalia campos
Impleat, & Pœni saturentur sanguine manes.
Vltima funesta concurrant prælia Munda.
His Cæsar Perusina fames, Mutinæq; labores
Accedans fatis, & quas premit aspera classes
Leucas & ardenti seruilia bella sub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est, te, cum statione peracta
Astra petes serus, prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuriq; tuo natura relinquet
Quis Deus esse uelis, ubi regnum ponere mundi
Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus auersi calidus qua uergitur austri,

Vnde tuam uideas obliquo sydere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus, librati pondera cœli
Orbe tene medio. pars ætheris illa sereni
Tota uacet, nullæq; obstent à Cæsare nubes,
Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inq; uicem gens omnis amet, pax missa per orbem
Ferrea belligeri compescat limina Iani.
Sed mihi iam numen, nec si te pectore uates
Accipiam, cyrrhæa uelim secreta mouentem
Sollicitare Deum, Bacchumq; auertere Nysa.
Tu satis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus causas tantarum expromere rerum,
Immensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Inuida fatorum series, summisq; negatum
Stare diu. nimioq; graues sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. sic cum compage soluta
Secula tot mundi suprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sydera syderibus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi, totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt. lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum, nec gentibus ullis
Commodat in populum terræ. pelagiq; potentem
Inuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In turbam miſsi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiáq; cupidine cæci,
Quid miſcere iuuat uires? orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aer, & longi uoluent titana labores,
Noxq; diem cœlo totidem per ſigna ſequetur,
Nulla fides regni ſociis, omniſq; poteſtas
Impatiens conſortis erit, nec gentibus ullis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontuſq; furoris
Tunc erat, exiguum dominos commiſit Aſylum.
Temporis anguſti manſit concordia diſcors,
Paxq; fuit non ſponte ducum. nam ſola futuri
Craſſus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui ſecat, & geminũ gracilis mare ſeparat iſthmos,
Nec patitnr conferre fretum, ſi terra recedat
Ionium Aegæo franget mare. Sicubi ſæua
Arma ducum dirimens miſerando funere Craſſus,
Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Carras,
Parthica romanos ſoluerunt damna furores.
Plus illa uobis acie, quàm creditis actum eſt
Arſacidæ, bellum uictis ciuile dediſtis.
Diuiditur ferro regnum, populiq; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem,
Non cœpit fortuna duos. nam pignora iuncti
Sanguinis, & diro ferales omine tædas
Abſtulit ad manes parcarum Iulia, ſæua
Intercepta manu. quod ſi tibi fata dediſſent

Maiores in luce oras, tu sola furentem
Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armatasq; manus excusso iungere ferro,
Vt generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua discussa fides, bellumq; mouere
Permissum ducibus, stimulos dedit æmula uirtus.
Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
Et uictis cedat Pyratica laurea Gallis
Magne times, te iam series, usúsq; laborum
Erigit impatiensq; loci fortuna secundi,
Nec quenquam iam ferre potest, Cæsar'ue priorem,
Pompeius'ue parem. quis iustius induit arma
Scire nefas, magno se iudice quisq; tuetur.
Victrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
Nec coiere pares. alter uergentibus annis
In senium, longoq; togæ tranquillior usu
Dedidicit iam pace ducem, famæq; petitor
Multa dare in uulgus, totus popularibus auris
Impelli, plausuq; sui gaudere theatri,
Ne reparare nouas uires, multumq; priori
Credere fortunæ. stat magni nominis umbra,
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias ueteres populi, sacrataq; gestans
Dona ducum, nec iam ualidis radicibus hærens
Pondere fixa suo est, nudosq; per aera ramos
Effundens trunco non frondibus efficit umbram,
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Cæsare tantum
Nomen erat, nec fama ducis, sed nescia uirtus

Stare loco, solusq; pudor non uincere bello.
Acer, & indomitus quo spes, quoq; ira uocasset
Ferre manũ, & nunquam temerãdo parcere ferro,
Successus urgere suos, instare fauori
Numinis, impellens quicquid sibi summa petenti
Obstaret, gaudensq; uiam fecisse ruina.
Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu, mundiq; fragore
Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
Terruit, obliqua perstringens lumina flamma,
In sua templa furit, nullaq; exire uetante
Materia, magnamq; cadens, magnamq; reuertens
Dat stragem late, sparsosq; recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant, sed publica belli
Semina, quæ populos semper mersere potentes.
Nanq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaq; & hostiles luxum suasere rapinæ,
Non auro, tectis'ue modus, mensasq; priores,
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares. fœcunda uirorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curionum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas, magnumq; decus, ferroq; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris.

Vis erat. hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti fasces pretio, sectorq; fauoris
Ipse sui populus letalisq; ambitur urbi,
Annua uenali referens certamina campo.
Hinc usura uorax, auidumq; in tempore fœnus,
Et concussa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat alpes,
Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
Cœperat, ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis
Et gemitu permixta loqui. quo tenditis ultra?
Quo fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, huc usq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coercens
Langor in extrema tenuit uestigia ripa.
Mox ait ô magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiiq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iuppiter Alba,
Vestalesq; foci, summiq; ô numinis instar,
Roma faue cœptis non te furialibus armis
Persequor, en adsum uictor, terraq;, mariq;
Cæsar ubiq; tuus. liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit propere. sicut squallentibus aruis

Aestiferæ libyes uiso leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum feruida canduit æstas,
Perq; imas serpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat arua colonis.
Tum uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiæ uetitis, & constitit aruis,
Hic ait hic pacem, temerataq; iura relinquo,
Te fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunto,
Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis uerbere fundæ
Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta,
Vicinumq; minax inuadit Ariminum, & ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto,
Iamq; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur, seu sponte Deum, seu turbidus auster
Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem,

Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro. stridor Lituum, clangorq; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populi, stratisq; excita iuuentus
Diripiunt sacris affixa penatibus arma.
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq; cuspide pila,
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses
Vt notæ fulsere Aquilæ, romanaq; signa.
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis,
O tristi damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq; castra sumus, melius fortuna dedisses
Orbe sub eoo sedem, gelidaq; sub arcto,
Errantesq; domos, Latij quam claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, cursumq; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna lacessit,
Hac iter est bellis. Gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palam, uox nulla dolori
Credita, sed quantum uolucres cum bruma coercet,
Rura silent, mediusq; tacet sine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq; pudoris
Rumpunt fata moras, iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.

Expulit ancipiti discordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis
Hos iam mota ducis, uicinaq; signa petentes
Audax uenali comitatur Curio lingua.
Vox quondam populi, libertatemq; tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conspexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes, quamuis nolente Senatu
Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre Quirites,
Sed, postquam leges bello siluere coactæ,
Pellimur e patriis laribus, patimurq; uolentes
Exilium, tua nos faciet uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,
Tolle moras. semper nocuit differre paratis,
Par labor atq; metus pretio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris
Pars quota terrarum, facili si prælia pauca
Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
Liuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
Vix impune feres, socerum depellere regno
Decretum est genero. partiri non potes orbem,
Solus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
Eleus sompes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad ſigna maniplos,
Vtq; ſatis trepidum turba coeunte tumultum
Compoſuit, uultu, dextraq; ſilentia iuſſit.
Bellorum, o ſocij, qui mille pericula Martis
Mecum ait experti decimo iam uincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis,
Vulneraq; & mortes, hyemesq; ſub alpibus actæ?
Non ſecus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quam ſi pœnus tranſcenderet alpes
Hannibal, implentur ualido tirone cohortes,
In claſſem cadit omne nemus, terraq;, mariq;
Iuſſus Cæſar agi. quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna ſecundis
Mecum rebus agat, ſuperiq; ad ſumma uocantes
Tentamur, ueniat dux longa pace ſolutus
Milite cum ſubito, parteſq; in bella togatæ,
Marcelluſq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot ſociabunt tempora regno?
Ille reget currus nundum patientibus annis?
Ille ſemel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum ſuppreſſa per orbem
Ac iuſſam ſeruire famem? quis caſtra timenti
Neſcit mixta foro? gladij cum triſte minantes
Iudicium inſolita trepidum cinxere corona,
Atq; auſo medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauſerunt ſigna milonem.
Nunc quoq; ne laſſum teneat priuata ſenectus,
Bella nefanda parat, ſuetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore Hircano matrum dum lustra sequũtu
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis. nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iam te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post cilicas ne uagos, & lassi pontica Regis
Prælia Barbarico uix consumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta Laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferet exanguis quo se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur?
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient pyratæ Magne coloni?
Tollite iam pridem uictricia tollite signa,
Viribus utendum est quas fecimus, arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnum quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. ad dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriiq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,

Ductorisq; metu. ſummi tum munera pili
Lælius, emeritiq; gerens inſignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum,
Si licet exclamat romani maxime rector
Nominis, & ius eſt ueras expromere cauſas,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur, deerat ne tibi fiducia noſtri?
Dum mouet hic calidus ſpirantia corpora ſanguis,
Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam, regnumq; Senatus?
Vſque adeo miſerum eſt ciuili uincere bello?
Duc age per Scithyæ populos, per inhoſpita Syrtis
Littora, per calidas libyes ſitientis arenas.
Hæc manus, ut uictum poſt terga relinqueret orbem,
Oceani tumidas remo compeſcuit undas,
Fregit & arctoo ſpumantem uertice Rhenum.
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi, quàm uelle neceſſe eſt,
Nec ciuis meus eſt, in quem tua claſſica Cæſar
Audiero. per ſigna decem felicia caſtris,
Perq; tuos iuro quocunq; ex hoſte triumphos
Pectore ſi fratris gladium, iuguloq; parentis
Condere me iubeas, plenæq; in uiſcera partu
Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
Si ſpoliare Deos, ignemq; immittere templis,
Numina miſcebit caſtrenſis flamma Monetæ.
Signa ſuper tuſci ſi ponere Tybridis undas,
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcunq; uoles in planum effundere muros,
His Aries actus diſperget ſaxa lacertis,
Illa licet penitus tolli quam iuſſeris urbem

Roma sit, his cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasq; alte quæcunq; ad bella uocaret
Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ boreas, cum Thracius Ossæ
Rupibus incubuit curuato robore pressæ,
Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ
Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam, sparsas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Castraq; quæ Vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis.
Hi uada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa suo famæ maioris in amnem
Lapsus ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Hesperiæ promoto milite Varus.
Quaq; sub Herculeo sacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non chorus in illum
Ius habet, aut zephyrus, solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monœci,
Quaq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis uicibus, cum funditur ingens
Oceanus, uel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus, ab extremo pelagus sic axe uolutet,
Destituatq; ferens, an sydere mota secundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æstuet horis,
Flammiger an Titan ut alentes hauriat undas

Erigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi semper
Tu quæcunque moues tam crebros causa meatus,
Vt superi uoluere, late. tunc rura nemetis
Qui tenet, et ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste,
Et Biturix, longisq; leues Saxones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
Optima gens flexis in girum Sequana frenis,
Et docilis rector monstrati Belga couini,
Aluerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, et cæsi pollutus sanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata brachis
Vangiones, bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, qua Cinga pererrat
Gurgite, qua Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælate comatæ.
Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum

Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
Solis nosse deos, et cœli numina uobis,
Aut solis nescire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis. nobis authoribus umbræ
Non tacitas erebi sedes, ditisq; profundi
Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus
Orbe alio, longæ canitis si cognita uitæ,
Mors media est, certe populi, quos despicit artos,
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
Mortis, & ignauum est rediture parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppositi petitis Romam, Rheniq; feroces
Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæsar ut immensæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, uicinaq; mœnia complet.
Vana quoque ad ueros accessit fama timores,
Irrupitq; animos populi, clademq; futuram
Intulit, & uelox properantis nuncia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui tauriferis ubi se Meuania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & qua Nar thyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
Ipsum omnes aquilas, collataq; signa ferentem
Agmine non uno, densisq; incedere castris,
Nec qualem meminere uident, maiorq;, ferusq;
Mentibus occurrit, uictoq; immanior hoste.

Tunc inter Rhenum populos, alpesq; iacentes,
Finibus arctois, patriaq; a sede reuulsos
Ponè sequi, iussamq; feris a gentibus urbem
Romano spectante rapi, sic quisq; pauendo
Dat uires famæ, nulloq; authore malorum,
Quæ finxere, timent, nec solum uulgus inani
Perculsum terrore pauet, sed curia, & ipsi
Sedibus exiliere patres, inuisaq; belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.
Tunc quæ tuta petant, & quæ metuēda relinquant,
Incerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, urget
Præcipitem populum, serieq; hærentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces, aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, sic turba per urbem
Præcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
Spes foret afflictis, patrios excedere muros
Inconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
Reppulit a libycis immensum syrtibus æquor,
Fractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali,
Desilit in fluctus deserta puppe magister,
Nautaq;, & non dum sparsa compage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit, sic urbe relicta
In bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens, coniunx'ue maritum
Fletibus, aut patrij, dubiæ dum uota salutis
Conciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
Exit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit uisu, ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa Deos, eademq; tueri

Difficiles, urbem populis, uictisq; frequentem
Gentilis, & generis, cöeat si turba, capacem
Humani, facilem uenturo cæsare prædam
Ignauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula uallo,
Et subitus rapti munimine cespitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos,
Tu tantum audito bellorum nomine Roma
Desereris, nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia est tantorum danda pauorum.
Pompeio fugiente timent. tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
Peioris manifesta fides, superiq; minaces
Prodigijs terras implerunt. æthera. pontum.
Ignota obscuræ uiderunt sydera noctes,
Ardentemq; polum flammis, cœloq; uolantes
Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
Syderis, et terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
Et uarias ignis denso dedit aëre formas.
Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
Emicuit cœlo tacitum sine nubibus ullis
Fulmen, et Arctois rapiens de partibus ignem
Percussit latiale caput, stellæq; minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tempus
In medium uenêre diem, cornuq; coacto
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Ipse caput medio Titan cum ferret olympo,

Condidit ardentes atra caligine currus,
Inuoluitq́; orbem tenebris gentesq́; coëgit.
Desperare diem, qualem fugiente per ortus
Sole Thyesteæ noctem duxere Mycenæ.
Ora ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
Nec tulit in cœlum flammas, sed uertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus, atra Charibdis
Sanguineum fundo torsit mare. flebile sæui
Latrauêre canes, Vestali raptus ab ara
Ignis, et ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq́; cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subsedit, ueteremq́; iugis nutantibus alpes
Discussere niuem. Tethys maioribus undis
Hesperiam calpen, summumq́; impleuit Atlanta.
Indigetes fleuisse deos, urbisq́; laborem
Testatos sudore lares, delapsaq́; templis
Dona suis, dirasq́; diem fœdasse uolucres
Accipimus, syluisq́; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.
Tunc pecudũ faciles humana ad murmura linguæ,
Monstrosiq́; hominum partus, numeroq́;, modoq́;
Membrorum, matremq́; suus conterruit infans,
Diraq́; per populum Cumanæ carmina uatis
Vulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
Sæua mouet cecinere deos, crinemq́; rotantes
Sanguineum populis ulularunt tristia Galli.
Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ,
Tunc fragor armorum, magnæq́; per auia uoces
Auditæ nemorum, & uenientes comminus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros,
Diffugiunt, ingens urbem cingebat Erynnis.
Excutiens pronam flagranti uertice pinum,
Stridentesq; comas, thebanam qualis Agauen
Impulit, aut sæui contorsit tela Lycurgi
Eumenis, aut qualem iussu Iunonis iniquæ
Horruit Alcides uiso iam dite Megæram.
Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
Edidit, & medio uisi consurgere campo
Tristia syllaui cecinere oracula manes,
Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ fracto marium fugere sepulchro.
Hæc propter placuit thuscos de more uetusto
Acciri uates, quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ
Fulminis edoctus motus, uenasq; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ,
Monstra iubet primum, quæ nullo semine discors
Protulerat natura, rapi, steriliq; nefandos
Ex utero fœtus infaustis urere flammis.
Mox iubet & totam pauidis a ciuibus urbem
Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices sacri, quibus est permissa potestas.
Turba minor ritu sequitur succincta gabino,
Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos,
Troianam soli cui fas uidisse mineruam.
Tunc qui fata Deum, secretaq; carmina seruant,
Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras,
Septemuirq; epulis feſtis, Titijq; ſodales,
Et Salius læto portans ancilia collo,
Attollensq; apicem generoſo uertice flamen.
Dumq; illi effuſam longis anfractibus urbem
Circueunt, Aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœſto cum murmure condit,
Datq; locis nomen, ſacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem. iam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoq; molas inducere cultro,
Impatiensq; diu non grati uictima ſacri
Cornua ſuccincti premerent cum torua miniſtri,
Depoſito uictum præbebat poplite collum.
Nec cruor emicuit ſolitus, ſed uulnere largo
Diffuſum rutilo nigrum pro ſanguine uirus.
Palluit attonitus ſacris feralibus Aruns,
Atq; iram ſuperum raptis quæſiuit in extis.
Terruit ipſe color uatem, nam pallida tetris
Viſcera tincta notis, gelidoq; infecta cruore
Plurimns aſperſo uariabat ſanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidum, uenasq; minaces
Hoſtili de parte uidet, pulmonis anheli
Fibra latet, paruusq; ſecat uitalia limes.
Cor iacet, & ſaniem per hiantes uiſcera rimas
Emittunt, produntq; ſuas omenta latebras,
Quodq; nefas, nullis impune apparuit extis,
Ecce uidet capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulſu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,

Exclamat, uix fas ſuperi quæcunq; mouetis
Prodere me populis. neq; enim tibi ſumme litaui
Iuppiter hoc ſacrum, cæſiq; in uiſcera tauri
Inferni uenêre Dei, non fanda timemus.
Sed uenient maiora metu. Dij uiſa ſecundent,
Et fibris ſit nulla fides, ſed conditor artis
Finxerit iſta tages. flexa ſic omnia Thuſcus
Inuoluens, multáq; tegens ambage canebat.
At Figulus, cui cura deos, ſecretáq; cœli
Noſſe fuit, quem non ſtellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uiſu, numeriſq; mouentibus aſtra,
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus, et incerto diſcurrunt ſydera motu,
Aut ſi fata mouent, urbi, generiq; paratur
Humano matura lues, terræ ne dehiſcent,
Subſidentq; urbes? an tollet feruidus aër
Temperiem? ſegetes tellus infida negabit?
Omnis an infuſis miſcebitur unda uenenis?
Quod cladis genus o ſuperi, qua peſte paratis
Sæuitiam? extremi multorum tempus in unum
Conuenere dies, ſummo ſi frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudiſſet aquarius imbres,
Totáq; diffuſo latuiſſet in æquore tellus.
Si ſæuum radijs nemeæum Phœbe leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succenſuſq; tuis flagraſſet curribus æther.
Hi ceſſant ignes, tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda, chelaſq; peruris,
Quid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

Iupiter occasu premitur, Venerisq; salubre
Sydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
Et cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
Deseruere suos, mundoq; obscura feruntur,
Ensiferi nimium fulget latus Orionis.
Imminet armorum rabies, ferriq; potestas
Confundet ius omne manu, sceleriq; nefando
Nomen erit uirtus, multosq; exibit in annos
Hic furor, & superos quid prodest poscere finem?
Cum domino pax ista uenit. duc Roma malorum
Continuam seriem, clademq; in tempora multa
Extrahe, ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
Aedonis ogygio decurrit plena lyæo,
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Quo feror o Pæan, qua me super æthera raptam
Constituis terra? uideo pangæa niuosis
Cana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Quis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
Romanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Quo diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
Hunc go fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
Arentemq; feror libyen, quo tristis Erinnys
Transtulit æmathias acies, nunc desuper alpis
Nubiferæ colles, atque aëriam Pirenen
Arripimur, patriæ sedes remeamus in urbis,

Impiaq; in medio peraguntur bella Senatu.
Consurgunt partes iterum, totumq; per orbem
Rursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
Telluremq; nouam, uidi iam Phœbe Philippos.
Hæc ait, & lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE. LIBER SECVNDVS.

Amq; iræ Patuere Deum, manifestaq; belli
Signa dedit mūdus, legesq;, & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
Indixitq; nefas. cur hanc tibi rector olympi
Sollicitis uisum mortalibus addere curam,
Noscant uenturas ut dira per omnia clades?
Siue parens rerum cum primum informia regna,
Materiamq; rudem flamma cedente recepit,
Finxit in æternum causas, qua cuncta coercet
Se quoq; lege tenens, & secula iussa ferentem
Fatorum immoto diuisit limite mundum,
Siue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
Fertq;, refertq; uices, & habent mortalia casum.
Sit subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
Mens hominum fati, liceat sperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quātis sit cladibus urbi
Constatura fides superum, ferale per urbem
Iustitium latuit, plebeio tectus amictu

Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
Tunc questus tenuere suos, magnusq́; per omnes
Errabat sine uoce dolor. sic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cum corpora non dum
Conclamata iacent, nec mater crine soluto
Exigit ad sæuos famularum brachia planctus,
Sed cum membra premit fugiente rigentia uita,
Vultusq́; exanimes, oculosq́; in morte minaces,
Nec dum est ille dolor, sed iã metus incubat amens,
Miraturq́; malum, cultus matrona priores
Deposuit, mœstæq́; tenent delubra cateruæ.
Hæ lachrymis sparsere Deos. hæ pectora duro
Affixere solo, lacerasq́; in limine sacro
Attonitæ fudere comas, uotisq́; uocari
Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ summi templo iacuere tonantis,
Diuisere Deos, & nullis defuit aris
Inuidiam factura parens, quarum una madentes
Scissa genas planctu liuentes atra lacertos.
Nunc ait o miseræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, né ue hunc differte dolorem,
Et summis seruate malis, nunc flere potestas,
Dum pendet fortuna ducum, cum uicerit alter,
Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
Necnon bella uiri, diuersaq́; castra petentes,
Effundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq́; iuuentus.
Non pacem petimus superi, date gentibus iras,
Nunc urbes excite feras, coniuret in armis

Mundus, Achemenijs decurrant medica fusis
Agmina, massagetes scythicus non alliget Ister.
Fundat ab extremo flauos aquilone sueuos
Albis, & indomitum Rheni caput, omnibus hostes
Reddite nos populis, ciuile auertite bellum.
Hinc dacus premat, inde getes, occurrat iberis
Alter, ad eoas hic uertat signa pharetras,
Nulla uacet tibi Roma manus, uel perdere nomen
Si placet hesperium superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens utrásq; simul partésq;, ducésq;
Dum non dum meruere feri, tantó ne nouorum
Prouentu scelerum quærunt uter imperet urbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter, tales pietas peritura querelas
Egerit, at miseros angit sua cura parentes,
Oderúntq; grauis uiuacia fata senectæ,
Seruatósq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atq; aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios inquit motus tunc fata parabant,
Cum post teutonicos uictor, libycósq; triumphos
Exul limosa Marius caput abdidit ulua.
Stagna auidi texere soli, laxæq; paludes
Depositum fortuna tuum, mox uincula ferri
Exedére senem, longúsq; in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit
Sæpe uirum, frustráq; hosti est concessa potestas
Sanguinis inuisi, primo qui cædis in ictu
Diriguit, ferrúmq; manu torpente remisit.

Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesq; Deos scelerum, Mariumq; futurum,
Audieratq; paucus, fas hæc contingere non est
Colla tibi, debet multas hic legibus æui
Ante suam, mortes, uanum depone furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
Hunc Cimbri seruate senem. non ille fauore
Numinis, ingenti superum protectus ab ira.
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens, idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, uacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
Et pœnos pressit cineres, solatia fati
Carthago, Mariusq; tulit, pariterq; iacentes
Ignouere deis, Libycas sibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit. seruilia soluit
Agmina, conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus, nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat usum,
Attuleratq; in castra nefas. prò fata quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
Corripuit? quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit, lateq; uagatur
Ensis, & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
Non senis extremum piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parui cædem potuere mereri?

Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
Impetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
Dum uacua pudet ire manu, spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ,
Mille licet gladij mortis noua signa sequantur.
Degener o populus, uix secula longa decorum
Sic meruisse uiris, ne dum breue dedecus æui,
Et uitam, dum Sylla redit, cui funera uulgi
Flere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discersisse manus, aut te præsage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit, truncos lacerauit Fimbria Crassos.
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
Ante ipsum penetrale Deæ, semperq; calentes
Mactauere focos, patrum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo, flammisq; pepercit.
Septimus exequitur repetitis fascibus annus,
Ille fuit uitæ Mario modus, omnia passo,
Quæ peior fortuna potest, atq; omnibus uso,
Quæ melior, mensoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
Aut collina tulit stratas quot porta cateruas
Tunc cum penè caput mundi, rerumq; potestas
Mutauit tralata locum, romanaq; Samnis
Vltra Caudinas sperauit uulnera furcas.

Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor,
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit, dumque nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumque secuta est,
Qua morbi duxere manus, periere nocentes.
Sed cum iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odijs, resolutaque legum
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisque nefas. semel omnia uictor
Iusserat. infandum domini per uiscera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum est, cui ceruix caesa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt praemia fratres.
Busta repleta fuga, permixtaque uiua sepultis
Corpora. nec populum latebrae cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, elisaque guttura fregit,
Hic se praecipiti iaculatus pondere, dura
Desiluit percussus humo, mortesque cruento
Victori rapuere suas, hic robora busti
Extruit ipse sui, necdum omni sanguine fuso,
Desilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foro, cognoscitur illic
Quicquid ubique iacet scelerum, non Thracia tantum
Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni.
Postibus Anthaei Libye, nec Graecia moerens
Tot laceros artus pisaea fleuit in aula.
Cum iam tabe fluunt, confusaque tempore multo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto.

Meq́; ipſum memini cæſi deformia fratris
Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis
Omnia Syllanæ luſtraſſe cadauera pacis,
Perq́; omnes truncos, cum qua ceruice reciſum
Conueniat quæſiſſe caput. quid ſanguine manes
Placatos Catuli referam? cum uictima triſtis
Inferias Marius forſan nolentibus umbris
Pendit inexpleto non fanda piacula buſto,
Cum laceros artus, æquataq́; uulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corpore cæſo,
Nil animæ letale datum, moremq́; nefandæ
Dirum ſæuitiæ pereuntis parcere morti.
Auulſæ cecidere manus, exectaq́; lingua
Palpitat, et muto uacuum ferit aëra motu.
Hic aures, alius ſpiramina naris aduncæ
Amputat, ille cauis euoluit ſedibus orbes,
Vltimaq́; effodit ſpectatis lumina membris.
Vix erat ulla fides, tam ſæui criminis unum
Tot pœnas cepiſſe caput. ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingenti miſcentur pondere membra.
Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Qui medio periere freto. quid perdere fructum
Iuuit, et ut uilem Marij confundere uultum?
Vt ſcelus hoc Syllæ, cædesq́; oſtenſa placeret,
Agnoſcendus erat. uidit Fortuna colonos
Præneſtina ſuos cunctos ſimul enſe reciſos,
Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Heſperiæ Latij iam ſola iuuentus
Concidit, et miſeræ maculauit ouilia Romæ,
Tot ſimul infeſto iuuenes occumbere leto

Sæpe

Sæpe fames, pelagiq; furor, subitæq; ruinæ,
Aut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit, densi uix agmina uulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas,
Victores mouere manus. uix cæde peracta
Procumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
Magna premit strages, peraguntq; cadauera partē
Cædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
Interpidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris, miseri tot milia uulgi
Non piguit iussisse mori, congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere, in corpora summi,
Præcipites hæsere rates, & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
Ad molem stetit unda sequens, nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
Præcipitiq; ruens tyberina ad flumina riuo
Hærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
Tandem tyrrhenas uix eluctatus in undas
Sanguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
His'ne salus rerum, felix his Sylla uocari,
His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
Hæc rursus patienda manent, hoc ordine belli
Ibitur, hic stabit ciuilibus exitus armis.
Quāquā agitant grauiora metus, multumq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus Marijs bellorum maxima merces
Roma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ

Præstitit, inuisas penitus quam tollere partes.
Hos aliò fortuna uocas, olimq; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
Præteritiq; memor flebat, metuensq; futuri.
At non magnanimi perculsi pectora Bruti
Terror, & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat, sed nocte sopora
Parrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
Atria cognati pulsat non ampla Catonis,
Inuenit insomni uoluentem publica cura
Fata uirum, casusq; urbis, cunctisq; timentem,
Securumq; sui, fariq; his uocibus orsus.
Omnibus expulsæ terris, olimq; fugatæ,
Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Nanq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequantur,
Dux Bruto Cato solus erit, pacem'ne tueris
Inconcussa tenens dubio uestigia mundo?
An placuit ducibus scelerum, populiq; furentis
Cladibus immixtum ciuile absoluere bellum?
Quenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
Hos polluta domus, legesq; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundiq; ruinæ
Permiscenda fides, nullum furor egit in arma,
Castra petunt magna uicti mercede. tibi uni
Per se bella placent. quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus æui?
Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios,facient te bella nocentem.
Nec tamen o superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus,nec pila lacertis
Missa tuis cæca telorum in nube ferantur,
Nec tanta incassum uirtus eat,ingeret omnis
Se belli fortuna tibi,quis nolet ab isto
Ense mori,quamuis alieno uulnere labens,
Et scelus esse tuum?melius tranquilla sine armis
Ocia solus ages,sicut cœlestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terræ succenditur aër
Imáq; telluris uentos,tractúsq; coruscos
Flammarum accipiunt,nubes excedit olympus
Lege Deum,minimas rerum discordia turbat.
Pacem summa tenent,quam lætæ Cæsaris aures
Accipient tantum uenisse in prælia ciuem.
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni.nimium placet ipse,Cathoni
Si bellum ciuile placet.pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus prælia Consul
Sollicitant,procerésq; alij,quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeij,toto iam liber in orbe
Solus Cæsar erit.quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs,libertatémq; tueri,
Nunc neq; Pompeij Brutum,neq; Cæsaris hostem
Post bellum uictoris habes.sic fatur.at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quo fata trahunt, uirtus secura sequetur,
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.

Sydera quis,mundumq́; uelit spectare cadentem
Expers ipse metus?quis cum ruat arduus æther,
Terra labet,mixto coëuntis pondere mundi
Compressas tenuisse manus,gentes'ne furorem
Hesperium ignotæ,Romanaq́; signa sequentur
Deductiq́; fretis alio sub sydere reges,
Ocia solus agam?procul hunc arcete furorem
O superi,motura Dacas ut clade,getasq́;,
Securo me Roma cadat,ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulum iubet ipse dolor.iuuat ignibus atris
Inseruisse manus, constructoq́; aggere busti
Ipsum atras tenuisse faces,non ante reuellar,
Exanimem quam te conplectar Roma,tuumq́;
Nomen libertas,& inanem prosequar umbram,
Sic eat,immites Romana piacula diui
Plena ferent,nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam,cœliq́; Deis,erebiq́; liceret
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ,
Me geminæ figant acies,me barbaraq́; telis
Rheni turba petat,cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius uulnera belli.
Hic redimat sanguis populos,hac cæde luatur
Quicquid romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi,cur sæua uolentes
Regna pati pereunt?me solum inuadite ferro,
Me frustra leges & inania iura tuentem,
Hic dabit hic pacem iugulus,finemq́; laborum
Gentibus,hesperijs.post me regnare uolenti

Non opus est bello, quin publica signa, ducemq́;
Pompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
Hunc quoq́; totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est, ideo me milite uincat,
Nec sibi se uicisse putet. sic fatur, & acres
Irarum mouit stimulos, iuuenisq́; calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea Phœbo gelidas pellente tenebras
Pulsatæ sonuere fores, quas sancta relicto
Hortensi mœrens irrupit Martia busto.
Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
Mox ubi connubij pretium, mercesq́; soluta est,
Tertia iam soboles, alios fœcunda penates
Impletura datur geminas e sanguine matris
Permixtura domos, sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita uultu,
Effusas laniata comas, concussáq́; pectus
Verberibus crebris, cineresq́; ingesta sepulchri
Non aliter placitura uiro, sic mœsta profatur.
Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos,
Visceribus lassis, partuq́; exhausta reuertor
Iam nulli tradenda uiro. da fœdera prisci
Illibata tori, da tantum nomen inane
Connubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis
Martia, nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulsa, an tradita tædas,
Non me lætorum comitem, rebusq́; secundis
Accipis, in curas uenio, partemq́; laborum.
Da mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?

Et ſit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirum uoces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella uocante,
Fœdera ſola tamen, uanáq; carentia pompa
Iura placent, ſacriſq; Deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta,
Infuláq; in geminos diſcurrit candida poſtes,
Legitimæq; faces, gradibuſq; acclinis eburnis
Stat torus, & picto ueſtes diſcriminat auro,
Turritáq; premens frontem matrona corona
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demiſſos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxos gemmis aſtrinxit amictus,
Colla monile decens, humeriſq; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos.
Sic, ut erat mœſti ſeruans lugubria cultus,
Quoq; modo natos, hoc eſt amplexa maritum.
Obſita funerea celatur purpura lana.
Non ſoliti luſere ſales, nec more Sabino
Excepit triſtis conuitia feſta maritus.
Pignora nullâ domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auſpice Bruto.
Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem, duroq; admiſit gaudia uultu,
Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonſos rigidam in frontem deſcendere canos
Paſſus erat, mœſtamq; genis increſcere barbam.
Vni quippe uacat ſtudijs, odijſq; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera Priſci

Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
Secta fuit, seruare modum, finemq; tenere,
Naturamq; sequi, patriæq; impendere uitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulæ uicisse famem, magniq; penates
Sum mouisse hyemen tecto, pretiosaq; uestis
Hirtam membra super Romani more quiritis
Induxisse togam, Venerisq; huic maximus usus
Progenies. urbi pater est, urbiq; maritus,
Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus, nullosq; Catonis in actus
Subrepsit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine Magnus,
Mœnia dardanij tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam qua collibus Apenninus
Erigit Italiam, nullo qua uertice tellus
Altius intumuit, propiusq; accessit olimpo.
Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni, superiq; maris, collesq; coërcet
Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic uastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti,
In leuum cecidere latus, ueloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Sapis Isauro.
Sennaq;, et Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem

20

Eridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
Hesperiamq; exhaurit aquis. hunc fabula primum
Populea fluuium ripas umbrasse corona,
Cumq; diem pronum transuerso limite ducens
Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris.
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta
Hunc habuisse pares phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Aegypti libycas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbem
Ister, casuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & scythicas exit non solus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia Tybrini
Vnda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
Sarnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
Vestinis impulsus aquis, radensq; Salerni
Culta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua surgit in aëra dorso
Gallica rura uidet, deuexasq; aspicit alpes,
Tunc umbris, marsisq; ferax, domitusq; sabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latij populos, non deserit ante
Hesperiam, quam cum scyllæis clauditur undis,
Extenditq; suas in templa Lacinia rupes
Longior Italia, donec confinia pontus
Solueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles siculo cessere Peloro,

Cæſar in arma furens nullas niſi ſanguine fuſo
Gaudet habere uias,quod non terat hoſte uacantes
Heſperiæ fines,uacuosq́; irrumpat in agros,
Atq; ipſum non perdat iter,conſertaq́; bellis
Balla gerat,non tam portas intrare patentes,
Quam fregiſſe iuuat,nec tam patiente colono
Arua premi,quam ſi ferro populetur,et igni,
Conceſſa pudet ire uia,ciuemq́; uideri.
Tunc urbes latij dubiæ,uarioq́; fauore
Ancipites,quanquam primo terrore ruentis
Ceſſuræ belli,denſo tamen aggere firmant
Mœnia,et abrupto circundant undiq; uallo,
Saxorumq́; orbes,et quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant,altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus,pugnatq́; minaci
Cum terrore fides,ut cum mare poſſidet auſter
Flatibus horriſonis hunc æquora tota ſequuntur,
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Aeolij tumidis immittat fluctibus eurum,
Quamuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora,nubiferoq́; polus conceſſerit Euro,
Vendicat unda notum.facilis ſed uertere mentes
Terror erat,dubiamq́; fidem fortuna ferebat.
Gens ethruſca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusq́; ſui pulſo iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auſpicijs ciuilia bella paternis
Cæſaris audito conuerſus nomine Sylla.
Varrus ut admotæ pulſarunt Auximon alæ
Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua ſyluæ,qua ſaxa fugit depellitur arce

Lentulus eſculea uictor cedentibus inſtat,
Diuertitq́; acies,ſolusq́; ex agmine tanto
Dux fugit,& nullas ducentia ſigna cohortes.
Tu quoq; commiſſæ nudatam deſeris arcem
Scipio Luceriæ,quanquam fortiſſima pubes
His ſedeat caſtris,iam pridem Cæſaris armis
Parthorum ſeducta metu,qua gallica damna
Suppleuit Magnus,dumq́; ipſe ad bella uocaret,
Donauit ſocero Romani ſanguinis uſum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti,tua claſſica ſ eru
Oppoſitus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immenſam campo conſurgere nubem,
Ardentesq́; acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis,ſocij decurrite dixit
Fluminis ad ripas,undæq́; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas,ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa compage feras,hoc limite bellum
Hæreat,hac hoſtis lentus terat ocia ripa,
Præcepitem cohibete ducem,uictoria nobis
Hic primum ſtans Ceſar erit.nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior e campis ut conſpicit amne ſoluto
Rumpi Cæſar iter,calida prolatus ab ira,
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori,
Obſtruitis campos,fluuijsq́; arcere paratis?
Ignaui non,ſi tumido me gurgite Ganges
Summoueat,ſtabit iam flumine Cæſar in ullo
Poſt Rubiconis aquas,equitum properate cateruæ,

Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
Hæc ubi dicta, leuis totas accipit habenas
In campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem
Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & medijs subrepsit uinea muris.
Ecce nefas belli reseratis agmina portis
Captiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
Constitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
Scit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri,
Viue, licet nolis, & nostro munere dixit
Cerne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
Exemplumq; mei, uel si libet arma retenta,
Et nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
Fatur, & astrictis laxari uincula palmis
Imperat, heu quantum melius uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremum cui sit, quod castra secutus
Sit patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
Ignosci, premit ille graues interritus iras,
Et secum, Romam'ne petes, pacisq; recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iandudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut immixto firmaret robore partes.
Iamq; secuturo iussurus classica Phœbo,

Tentandasq; ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O scelerum ultores, melioraq; signa secuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
Non priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
Ardent hesperii saeuis populatibus agri.
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes,
Iam tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
Dii melius, belli tulimus quod damna priores,
Coeperit inde nefas, iam iam me praeside Roma
Supplicium, poenamq; petat, neq; enim ista uocari
Praelia iusta decet, patriae sed uindicis iram.
Nec magis hoc bellũ est, quam cum Catilina parauit
Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris
Lentulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
Ardbies miseranda ducis, cum fata Camillis
Te Caesar, magnisq; uelint miscere Metellis,
Ad Cinnas, Mariosq; uenis? sternere profecto,
Vt Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
Passus, sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,
Quiq; feros mouit Sertorius exul iberos,
Quanquam siqua fides his te quoq; iungere Caesar
Inuideo, nostrasq; manus quod Roma furenti
Opposuit, parthorum utinam post praelia sospes,
Et scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
Te quoq; si superi titulis accedere nostris
Iusserunt, ualet in torquendo dextera pilo,
Feruidus hic iterum circum praecordia sanguis
Incaluit, disces non esse ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille solutum,
Defectumq; uocet, ne uos mea terreat ætas,
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere, liber
Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui,
Non priuata cupit. Romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat. hinc consul uterq;,
Hinc acies statura ducum est, Cæsar'ne senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
Teq; nihil fortuna pudet. multis'ne rebellis
Gallia iam lustris, ætasq; impensa labori
Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis,
Oceanumq; uocans incerti stagna profundi,
Territa quæsitis ostendit terga Britannus?
An uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patrijs e sedibus urbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quam Cinthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
Angustaq; domum terrarum in sede poposcit.
Idem per scythici profugunt diuortia ponti
Indomitum regem, Romanaq; fata morantem,
Ad mortem Sylla felicior ire coegi.
Pars mundi mihi nulla uacat, sed tota tenetur
Terra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
Occasus mea iura timent, tethymq; fugacem

Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis.
Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
Aeniochi, notiq; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
Armenios, cilicasq; feros, taurosq; subegi,
Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi Cæsaris agmen.
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis,
Nec reddit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori, mox reddita uictor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuicto pastore trahit, sic uiribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusq; per apula rura
Brundusij tutas conscendit Magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula coros
Exciperet saxis, laxasq; refunderet undas.

Hinc illinc montes scopulosæ ruptis aperto
Opposuit natura mari, flatusq; remouit,
Vt tremulo starent contentæ fune carinæ,
Hinc late patet omne fretum, seu uela ferantur
In portus Corcyra tuos, seu leua petatur
Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
Hinc fuga nautarum, cum totas Adria uires
Mouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
Spumoso calaber perfunditur æquore Sason.
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
Cum mediæ iacent immensis tractibus alpes,
Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur, mundi iubeo tentare recessus.
Euphraten, Nilumq; moue, quo nominis usq;
Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
Post me Roma ducem, sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
Tigranemq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
Admoneo, neu tu populos utraq; uagantes
Armenia, pontiq; feras per littora gentes,
Rhiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
Pigra palus Scytici patiens mæotica plaustri.
Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
Bella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
Et uos qui latios signatis nomine fastos
Primus in Epiron boreas agat, inde per arua
Graiorum, Macedumq; nouas acquirite uires,
Dum paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes

Iussa gerunt, soluuntq; cauas a littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, nequid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Spondaicus Versus
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum, Zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo

Surgit

Surgit opus, longæq; tremũt super æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
Vt referet pelagus, spargatq; per æquora bellum.
Sæpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spaciumq; dedere carinis,
Tortaq; per tenebras ualidis balista lacertis
Multifidas iaculata faces, ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit socijs. iam cœperat ultima uirgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas,
Cum taciti soluêre rates, non anchora uoces
Mouit, dum spissis auellitur uncus arenis,
Dum iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
Erigitur, pauidi classis siluere magistri.
Strictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
Nec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.
Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Quam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem
Italiam. uix fata sinunt, nam murmure uasto
Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
Totq; carinarum permixtis æquora sulcis.
Ergo hostes portis, quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides, murisq; recepti.
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelagusq; dolent contingere classes.
Heu pudor exigua est fugiens uictoria Magnus.

Angustus puppes mittebat in æquora limes
Arctior euboica quæ Calcida uerberat unda.
Hic hæsere rates geminæ, classiq; paratas
Excepere manus, tractoq; in littora bello
Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
Cætera classis abit summis spoliata carinis,
Vt pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,
Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
Vanaq; percussit pontum Symplegas inanem,
Et statura redit. iam Phœbum urgere monebat
Non idem eoi color ætheris, albaq; non dum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit astris,
Et iam Pleias habet, flexi iam plaustra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
Prædonem sequerere mari, lassata triumphis
Destituit fortuna tuis, cum coniuge pulsus
Et natis, totosq; trahens in bella penates,
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
Non quia te superi patrio priuare sepulchro
Maluerint, phariæ busto damnatur arenæ,
Parcitur hesperiæ. procul hoc ut in orbe remoto
Abscondat fortuna nefas, romanaq; tellus
Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

aliy ferebas

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER TERTIVS.

P Ropulit ut classem uelis cedentibus auster
Incumbens, mediumq; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus,
Solus ab hesperia non flexi lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad uisus reditura suos, tectumq; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisijs, campoq; expulsa piorum,
Ad stygias inquit tenebras, manesq; nocentes
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterent quas uestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt, lassant rumpantes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos,
Fortuna est mutata toris, semperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,

Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori,
Sed teneat, Cæsarq; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniunx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesq; silentum
Permisere sequi. ueniam te bella gerente,
In medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
Perq; meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum. sic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manesq; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis a morte relictum,
Aut mors ipsa nihil, Titan iam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles, legêre rudentes,
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas,
Absconditq; fretum classes, & littore solus
Dux stetit hesperio, non illum gloria pulsi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hostes, neq; enim iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paciq; intentus agebat,
Quoq; modo uanos populi conciret amores

Gnarus, & irarum causas, & summa fauoris
Annona momenta trahi. namq; asserit urbes
Sola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. nescit plæbes ieiuna timere.
Curio sicaniis transcendere iussus in urbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperq; laborant
Aequora, ne rupti repetant confinia montes,
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis,
Nec plus hesperiam longinquis messibus ullæ,
Nec romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ superat cessantibus austris
Cum medium nubes borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor
Non armata trahens, sed pacis habentia uultum
Tecta petit patriæ, prò si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno,
Oceanoq; daret, celsos ut Gallia currus
Nobilis, & flauis sequeretur mixta Britannis.
Perdidit o qualem uincendo plura triumphum.
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ uidere metu. non constitit usquam
Obuia turba duci, gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.
Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,

Et quà pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quaq; iter est latijs ad summam fascibus Albam,
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli,
Miratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
Te'ne Deum sedes non ullo Marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dij melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto sarmata uelox
Pannonio, dacisq; getes admixtus habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
Attonitam terrore subit. namq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris,
Velle putant quodcunq; potest, non omina festa,
Non fictas lætos uoces simulare tumultu,
Vix odisse uacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E latebris educta suis, non consule sacræ
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prætor adest, uacuæq; loco cessere Curules,
Omnia Cæsar erat, priuatæ curia uocis
Testis adest, sedere patres censere parati,
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat. melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per unum
Libertas experta uirum, pugnaxq; Metellus,

Vt uidet ingenti saturnia templa reuelli
Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
Ante fores non dum reseratæ constitit ædis.
Vsque adeo solus ferrum, mortemq; timere
Auri nescit amor, pereunt discrimine nullo
Admissæ leges, sed pars uilissima rerum
Certamen mouistis opes, prohibensq; rapina
Victorem clara testatur uoce tribunus,
Non nisi per nostrum uobis percussa patebunt
Templa latus, nullasq; feres nisi sanguine sacro
Sparsas raptor opes, certe uiolata potestas
Inuenit ista Deos, Crassumq; in bella secutæ
Sæua tribunitiæ nouerunt prælia diræ.
Detege iam ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
Spectatrix scelerum, deserta stamus in urbe.
Non feret e nostro sceleratus præmia miles,
Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
Bellum Cæsar habes, his magnam uictor in iram
Vocibus accensus, uanam spem mortis honestæ
Concipis, haud inquit iugulo se polluet isto
Nostra Metelle manus, dignum te Cæsaris ira
Nullus honos faciet. te uindice tuta relicta est
Libertas? non usqueadeo permiscuit imis
Longus summa dies, ut non, si uoce Metelli
Seruentur leges, malint a Cæsare tolli.
Dixerat, & non dum foribus cedente tribuno
Acrior ira subit, sæuos circunspicit enses
Oblitus simulare togam, tum Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere cœpto.

Libertas inquit populi, quem regna coërcent
Libertate perit, cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubedre, uelis, tot rebus iniquis]
Paruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino. grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactu ab annis
Romani census populi, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misêre tributum,
Victoriq; dedit minoia Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrha,
Parnasusq; iugo misit desertus utroq;.
Bœoti coiere duces, quos impiger ambit

Fatidica Cephisos aqua, cadmeaq; Dirce,
Pisæaq; manus, populisq; per æquora mittens
Sicaniis Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
Arcas, & Herculeam miles trachinius œthen.
Thesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salaminia carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, gnosasq; agitare pharetras
Docta, nec eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, & uagus altis
Dispersus siluis Athamas, & nomine prisco
Encheliæ uersi testantes funera Cadmi.
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penei, qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Aemoniam uomer proscindit Hiolcon.
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisq; per illam
Accessit mors una ratem. tunc linquitur Hemus
Thracius, & populum Pholoë mentita biformem.
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
Multifidi Peucen unum caput aluit Istri,
Mysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.

Quiq; colunt Pitanen,& quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ,
Qua celer & rectis descendens Marsya ripis,
Errantem Meandron adit,mixtusq; refertur,
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon,qua culta secat non uilior Hermus,
Iliacæ quoq; signa manus,perituraq; castra
Omnibus petiere suis,nec fabula Troiæ
Continuit,phrigijq; ferens se Cæsar Iuli,
Accedunt Syriæ populi,desertus Orontes,
Et felix sic fama Ninos,uentosa Damascus,
Gazaq;,& arbusto palmarum diues Idume,
Et Tyros instabilis,pretiosaq; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit cynosura carinis.
Phœnices primi,famæ si creditur,ausi
Mansuram rudibus uocem signare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat,& saxis tantum,uolucresq;,feræq;,
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.
Deseritur tauriq; nemus,persæaq; Tarsos,
Coryciumq; patens excesis rupibus antrum,
Mallos,& extremæ resonant naualibus Aegæ,
Itq; cilix iusta iam non pyrata carina.
Mouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges,toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet,& aduersum fluctus impellit in eurum,
Hic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit,& magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis indus aquis mixtum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tinguentes crocco medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti,
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse deis. Venere feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ
At tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa

30

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, uastisq; Hircania syluis.
Hinc lacedæmonij moto gens aspera freno
Heniochi, sænisq; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum, qua rura secat ditissima Phasis,
Qua Crœso fatalis Halys, qua uertice lapsus
Riphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis Asiæq;, et terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Quáq; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, & herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq; negat solas admittere gades.
Hinc & Sidoniæ gentes, auroq; ligatas
Substringens Arimaspe comas, hinc fortis Arius,
Longáq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quo fugit equo, uolucresq; Geloni.
Non cum memnonijs deducens agmina regnis
Cyrus, & effusis numerato milite telis
Descendit perses, fraterniq; ultor amoris
Aequora cum tantis percussit classibus, unum
Tot reges habuere ducem, coire nec unquam
Tam uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
Ora, tot immensæ comites missura ruinæ
Exciuit populos, & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit, non corniger Ammon
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libiæ patet arida Mauris,

Vsq; Paretonias eoa ad littora syrtes,
Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto superuolat alpem.
Cumq; alij famæ populi terrore pauerent,
Phocais in dubijs ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,
Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant, hostemq; propinquum
Orant cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
Semper in externis populo communia uestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse
Comprensa est latijs quæcunq; annalibus ætas,
Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies, si dira paratis
Prælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
Secretumq; damus, tractentur uulnera nulla
Sacra manu. si cœlicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana uel armis,
Vel uotis prodesse Ioui, sortisq; deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo solum regnare tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent

nubiferas alpes

Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
Cui non conspecto languebit dextra parente?
Teláq; diuersi prohibebunt spargere fratres?
Finis adest rerum, si non committitis illis
Arma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
Terribiles aquilas, infestáq; signa relinquas
Vrbe procul, nostrisq; uelis te credere muris,
Excludiq; sinas admisso Cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri, Magnoq;, tibiq;
Tutus, ut inuictæ fatum si consula turbi,
Fœdera si placeant, sit quo ueniatis inermes,
Vel cum tanta uocent discrimina Martis iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus. nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis a sedibus exul,
Et post tralatas exustæ phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti
Illustrat quos sola fides. si claudere muros
Obsidione paras, & ui perfringere portas,
Excepisse faces tectis, & tela parati,
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Quærere, & effossam sitientes lambere terram,
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdáq; contingi maculato attingere morsu,
Nec pauet hic populus pro libertate subire,
Obsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum, frustráq; trahentes
Vbera sicca fame medios mittentur in ignes,
Vxor & a caro poscet sibi fata marito,
Vulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti

at: consulat

Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
Fuuerat, cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem testata est uoce dolorem.
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Quamuis hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere uacat. gaudete cohortes,
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
Occurrant siluæ, spatio diffusus inani,
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet, damnumq; putamus
Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
Inclusisse uolunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Quam duce me bellum. sic postquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.
Haud procul a muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso uertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisq; aptissima castris,
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, mediisq; sedent conuallibus arua.
Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, a summis perduxit ad æquora castris

Longum Cæsar opus, fontesq́; & pabula campi
Amplexus fossa densas tollentia pinnas
Cespitibus, crudaq́; extruxit brachia terra.
Iam satis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
Aeternumq́; decus, quod non impulsa, nec ipso
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum, raptisq́; à Cæsare cunctis,
Vincitur una mora. quantum est quod fata tenentur,
Quodq́; uirum toti properans imponere mundo,
Hos perdit fortuna dies. tunc omnia late
Procumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ,
Vt cum terra leuis mediam, uirgultaq́; molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obscurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas alte summotis solibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes, nemorumq́; potentes
Syluani, nymphæq́; tenent, sed barbara ritu
Sacra deum, structæ diris altaribus aræ,
Omnisq́; humanis lustrata cruoribus arbos,
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,
Illis & uolucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare feræ, nec uentus in illas
Incubuit syluas, excussaq́; nubibus atris
Fulgura non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus suus horror inest, tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, simulacraq́; mœsta deorum
Arte carent, cæsisq́; extant informia truncis.
Ipse situs, putriq́; facit iam robore pallor

Attonitos.

Solibus

hippallage

Attonitos, non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt, tantum terroribus addit
Quos timeant non nosse Deos. iam fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia syluæ,
Roboráq; amplexos circunfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere Deis, medio cum Phœbus in axe est,
Aut cœlum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
Accessus, dominumq; timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso syluam procumbere ferro,
Nam uicina operi, belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes,
Sed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
Maiestate loci, si robora sacra ferirent,
In sua credebant redituras membra secures.
Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,
Effatur merso uiolata in robora ferro,
Iam ne quis uestrum dubitet subuertere syluam,
Credite me fecisse nefas. tunc paruit omnis
Imperijs non sublato secura pauore
Turba, sed expensa superorum, & Cæsaris ira,
Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
Syluáq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus testata cupressus,
Tunc primum posuere comas, & fronde carentes
Admisere diem, propulsáq; robore denso

Seruat multos fortuna nocentes

Suſtinuit ſe ſylua cadens. gemuere uidentes
Gallorum populi. muris ſed clauſa iuuentus
Exultat, quis enim læſos impune putaret
Eſſe Deos? ſeruat multos fortuna nocentes,
Et tantum miſeris iraſci numina poſſunt.
Vtq; ſatis cæſi nemoris, quæſita per agros
Plauſtra ferunt, curuoq; ſoli ceſſantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæſuri ad mœnia Martis
Verſus ad Hiſpanas acies, extremaq; mundi
Iuſſit bella geri. ſtellatis axibus agger
Erigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum cauſa repſere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concuſſiſſe ſinus quærentem erumpere uentum
Credidit, & muros mirata eſt ſtare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelſas urbis in arces,
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat, neq; enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea, ſed tenſo baliſtæ turbine rapta
Haud unum contenta latus tranſire, quieſcit,
Sed pandens perq; arma uiam, perq; oſſa relicta
Morte fugit, ſupereſt telo poſt uulnera curſus.
At ſaxum quoties ingenti uerberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
Abſcidit impulſu uentorum adiuta uetuſtas,
Frangit cuncta ruens, nec tantum corpora preſſa
Exanimat, totos cum ſanguine diſſipat artus,
Vt tamen hoſtiles denſa teſtudine muros

Tecta subit uirtus, armisq; innexa priores
Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo.
Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
Iam post terga cadunt, nec graiis flectere iactum
Aut facilis labor est longinqua ad tela parati,
Tormenti mutare modum sed pondere solo
Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit. at postquam uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem,
Singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
Moliri nunc ima parant & uertere ferro
Mœnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat, & impositis unum subducere saxis.
Sed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates, frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.
Summa fuit graiis starent ut mœnia uoti,
Vltro acies inferre parant, armisq; coruscas
Nocturni texere faces, audaxq; iuuentus
Erupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina cursu.
Nec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
Ignis agit uires, tæda sed raptus ab omni

Consequitur nigri spaciosa uolumina fumi,
Nec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit, maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit. placuitq; profundo
Fortunam tentare mari, non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
Stœchados arua tenens, nec non & graia iuuentus
Omne suum fatis uoluit committere robur,
Grandæuosq; senes mixtis armauit Ephœbis.
Accepit non sola uiros, quæ stabat in undis,
Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos.
Vt matutinos spargens super æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
Et posito borrea, pacemq; tenentibus austris
Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis
Cæsaris hinc puppes, hinc graio remige classis
Tollitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
Crebraq; sublimes conuellunt uerbera puppes.
Cornua romanæ classis, ualidæq; triremes,
Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
Commouet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppositum pelago, lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.

Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq́; profundo
Inuehit, & summis longe petit æquora remis.
Vt tantum medij fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
Innumeræ uasto miscentur in æthere uoces,
Remorumq́; sonus premitur clamore, nec ullæ
Audiri potuere tubæ. tunc cœrula uerrunt,
Atq; in transtra cadũt, & remis pectora pulsant.
Vt primum rostris crepuerunt obuia rostra,
In puppim rediere rates, emissaq́; tela
Aëra texerunt, uacuumq́; cadentia pontum,
Et iam diductis extendunt cornua proris,
Diuersæq́; rates laxata classe receptæ.
Vt quoties æstus Zephyris, eurisq́; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare, sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
Sed grauijs habiles, pugnamq́; capessere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
Cursum, nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior, & terræ similem bellantibus usum.
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait, pateris'ne acies errare profundo
Artibus & certas pelagi? iam consere bellum,
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
Tunc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti.
Ictu uicta suo percussa, & capta cohæsit.

Ast alias manicæq; ligant, teretesq; cathenæ,
Seq; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
Miscenturq; manus, nauali plurima bello
Ensis agit, stat quisque suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus, multiq; perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
Et quas immissi traxerunt uincula ferri,
Has prohibent iungi conserta cadauera puppes,
Semianimes alij uastum subiere profundum,
Hauseruntq; suo premixtum sanguine pontum,
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes,
Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.
Phocaicis romana ratis uallata carinis,
Robore diducto dextrum, leuumq; tuetur
Aequo Marte latus, cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, graiumq; audax Aplustre retentat,
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transfigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et stetit incertus flueret quo uulnere sanguis,
Donec utrasq; simul largus cruor expulit hastas,
Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnera letum.
Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum, nec lux est notior ulli

Crastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ
Semper uenturis componere carbasa uentis.
Hic latiæ rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium uenêre trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis,
Discreuit mors sæua uiros, unumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Aeternis causam lachrymis tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter mixtis obliquo pectore remis
Ausus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum, sed eam grauis insuper ictus
Amputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
Diriguitq; tenens strictis immortua neruis.
Creuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
Truncus habet, fortiq; instaurat prælia leua,
Rapturusq; suam procumbit in æquora dextram,
Hæc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
Iam clypeo, telisq; carens, non conditur ima
Puppe, sed expositus, fraternaq; pectore nudo
Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
Telaq; multorum leto casura suorum
Emerita iam morte tenet, tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus,
Membraq; contendit toto quæcunq; manebat

Gyareus
at.: pectine
non. Diriguit
at.: quæcunq;

Sanguine, & hostilem defectis robore membris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulata ratis, multoq; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus,
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros descendit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq; locum puppis cecidit mare, multaq; ponto
Præbuit illa dies uarij miracula fati.
Ferrea dum puppis rapidos manus inserit uncos,
Affixit Lycidam. mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socij, suspensaq; crura retentant,
Scinditur auulsus, nec sicut uulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undique uenis,
Discursusq; animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius uita perempti
Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua uiscera feruent,
Hæserunt ibi fata diu, luctataq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incumbit prono lateri, uacuamq; relinquit,
Qua quaret hoste, ratem, congesto pondere puppis
Versa caua texit pelagus, nautasq; carina,
Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari. tunc unica diri
Conspecta est leti facies. cum forte natantem
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ,

Inuenit arma furor :—

Discessit medium tam uastos pectus ad ictus,
Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Quo minus æra sonent, eliso uentre per ora
Eiectat saniem permixtus uiscere sanguis.
Postquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt,
Deiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
Robora cum uetitis prensarent altius ulnis,
Nutaretq; ratis populo peritura recepto,
Impia turba super medios ferit ense lacertos
Brachia linquentes graia pendentia puppe,
A manibus cecidere suis, non amplius undæ
Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
Iamq; omni fusis nudato milite telis,
Inuenit arma furor, remum contorsit in hostem
Alter, at hi totum ualidis aplustre lacertis,
Auulsasq; rotant excusso remige sedes,
In pugnam fregere rates. fidentia pessum
Corpora cæsa tenent, spoliantq; cadauera ferro.
Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis, & uiscera leua
Oppressere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis, & hostilem cum torserit exeat, hastam.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Quam pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
Affixus tædis, & tecto sulfure uiuax
Spargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cæra

Mille modos inter leti, Mors Vna timori est

Nec flammas superant undæ, sparsisq; per æquor
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
Hic recipi fluctus, extinguat ut æquore flammas,
Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori est,
Qua cœpere mori, nec cessat naufraga uirtus.
Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
Incertasq; manus ictu languente per undas
Exercent, nunc rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesq; mori. pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam seruare sub undis,
Scrutariq; fretum, siquid mersisset arenis,
Et nimis affixos unci conuellere morsus,
Adductum quoties non senserat anchora funem.
Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem
Victor, & incolumis summas remeabat ad undas,
Sed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
Maxima cura fuit, multus sua uulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo,
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
Attonitus, mortisq; illas putat esse tenebras.

At poſtquam membris ſenſit conſtare uigorem,
Vos (ait) o ſocij ſicut tormenta ſoletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod ſupereſt animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum caſus, ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. ſic fatus in hoſtem
Cæca tela manu, ſed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generoſi ſanguinis Argus, Argus
Qua iam non medius deſcendit in Ilia uenter,
Adiuuitq; ſuo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, feſſusq; ſenecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiſo
Sæpe cadens longæ ſenior per tranſtra carinæ,
Peruenit ad puppim, ſpirantesq; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Diſtentis toto riguit ſed corpore palmis,
Nox ſubit, atq; oculos uaſtæ obduxere tenebræ,
Et miſerum cernens agnoſcere deſinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viſo patre leuat, uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur, tacito tantum petit oſcula uultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore ſenex caruit, uiresq; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A ſæuis permiſſa Deis, iugulumq; ſenilem
Confodiam, ueniam miſero concede parenti

Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
Nondum destituit calidus tua uulnera sanguis,
Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamuis capulum per uiscera missi
Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.
Inclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
Belli casus erat, graiæ pars maxima classis
Mergitur. ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos, naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat, quantus matrum per littora planctus.
Coniux sæpe sui confusis uultibus unda
Credidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. at Brutus in æquore uictor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis.

Denique Iber geminum, fluuius tibi signat Iberus

LIB. IIII.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER QVARTVS.

T procul extremis terrarum Cæsar in oris
a Martem seuus agit non multa cæde nocentem,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum,
Iure pari rector castris Afranius illis,
Ac Petreius erat, concordia duxit in æquas
Imperium commune uices, tutelaq; Valli
Peruigil alterno paret custodia signo.
His præter latias acies erat impiger Astur,
Vectonesq; leues, profugiq; à gente uetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
Pingue solum tumulo, super hunc fundata uetusta
Surgit ilerda manu, placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
Hybernas passurus aquas. at proxima rupes
Signa tenet Magni, nec Cæsar colle minore
Castra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
Explicat hinc tellus campos effusa patentes
Vix oculo prendente modum, camposq; coërcet
Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
Oceani pepulisse suo, nam gurgite mixto,
Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli cessauit Marte cruento,

Spectandasq; ducum uires, numerosaq; signa
Exposuit, piguit sceleris, pudor arma furentum
Continuit, patriæq;, & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tum Cæsar olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemq; fefellit,
Et prope consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu,
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hostem pariter, terrorq;, pudorq;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
His uirtus, ferrumq; locum promittit, at illis.
Ipse locus, miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduersoq; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur, nulli telum uibrare uacabat.
Dum labat & fixo firmat uestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam, uidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
Munitumq; latus leuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq; urgente receptus,
Irritus & uictor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cætera bello
Fata dedit uarijs incertus motibus aër.
Pigro bruma gelu, siccisq; aquilonibus hærens,
Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti sydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Exclusit boream, flammasq; accepit ab euro,
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe,
Torsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus arctos
Et notus in solam calpem fluit humidus aër.
Hic ubi iam zephyri fines, & summus olympi
Cardo tenet tethyn, uetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestumq; aëris atri
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Iamq; polo pressæ largos densantur in imbres,
Spissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micent, moriuntur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
Arcus uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
Iamq; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
Saxa gelu, tum, quæ solitis e fontibus exit,

Non habet unda uias, tam largas alueus omnis
A ripis accepit aquas. iam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsaq; gurgite multo
Castra labant, alto restagnant flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula mersi
Vlla ferunt sulci, tectarum errore uiarum
Fallitur occultis sparsus populator in agris,
Iamq; comes semper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget, toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. prò lucri pallida tabes
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli, collesq; latent, iam flumina cuncta
Condidit una palus, uastaq; uoragine mersit,
Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atq; ipsas hausit, subitisq; frementes
Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus
Fortior Oceani, nec Phœbum surgere sentit
Nox subiecta polo, rerum discrimina miscet
Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.
Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis,
Perpetuæq; premunt hyemes, non sydera cœlo
Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic o summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorei rector facias neptune tridentis.
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis,
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus,
Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,
Sed pelagi referantur aquis, concussaq; tellus
Laxet.

Laxet iter fluuijs, hos compos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus, uastos obliquent flumina fontes,
Rhiphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq́;,
Et pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
Plena redit, solitoq́; magis fauere secundi,
Et ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat, & noctes uentura luce rubebant,
Seruatoq́; loco rerum, discessit ab astris
Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, uisoq́; die durescere ualles.
Vtq́; habuit ripas Sicoris, camposq́; reliquit,
Primum cana salix madefacto uimine paruam
Texitur in puppim, cæsoq́; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum super emicat amnem.
Sic Venetus stagnante pado, fusoq́; Britannus
Nauigat Oceano, sic cum tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat utrinq;
Succisum curuare nemus, fluuijq́; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Imposuit, medios pontem distendit in agros.
Ac nequid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
Cæsaris ire uidet, celsam Petreius, Ilerdam
Deserit, & noti diffisus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertáq; castra
Conspiciēs, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; a gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die, iamq; agmina summa
Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum,
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquam spatio languentia nullo.
Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,

Hospitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
Admonet hunc studijs consors puerilibus ætas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hostem.
Arma rigant lachrymis, singultibus oscula rumpũt,
Et quamuis nullo maculatus sanguine miles,
Quæ potuit fecisse timet. quid pectora pulsas,
Quid uesane gemis? fletus quid fundis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parere fateris?
Vsque adeó ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum, sæuos tu neglige cantus,
Signa ferant, cessa, iam iam ciuilis Erynnis
Concidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno completens omnia nexu
O rerum, mixtiq; salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor, magnum nunc sæcula nostra
Venturi discrimen habent, periere latebræ
Tot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
Agnouere suos, prò numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles castris permixtus utrisq;
Errabat, duro concordes cespite mensas
Instituunt, & permixto libamina Baccho,
Graminei luxere foci, iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum quæ gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam postq̃ fœdera pacis
Cognita petreio, seq;, & sua tradita uenum

Caſtra uidet famulas ſcelerata ad prælia dextras
Excitat, atq; hoſtes turba ſtipatus inermes
Præcipitat caſtris. iunctoſq́; amplexibus enſe
Separat, & multo diſturbat ſanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces,
Immemor o patriæ, ſignorum oblite tuorum
Non potes hoc cauſæ miles preſtare ſenatus
Aſſertor uicto redeas ut Caſare, certe
Vt uincare potes, dum ferrum, incertaq́; fata,
Quiq́; fluat, multo non deerit uulnere ſanguis,
Ibitis ad dominum? damnataq́; ſigna feretis?
Vtq́; habeat famulos nullo diſcrimine Cæſar,
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petenda eſt?
Nunquam noſtra ſalus precium, merceſq́; nefandæ
Proditionis erit, non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus, agunt, trahimur ſub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli uallarent oppida muri.
Non ſonipes in bella ferox, non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſparſura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri iurata nefando
Sacramenta tenent, at uobis uilior hoc eſt
Veſtra fides, quod pro cauſa pugnantibus æqua
Et ueniam ſperare licet. prò dira pudoris
Fœdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, mundiq́; extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forſan fœdere noſtro
Iam tibi ſit promiſſa ſalus, ſic fatur, & omnes
Concuſſit mentes, ſcelerumq́; reduxit amorem.

Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansueuere feræ,& uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati,si torrida paruus
Venit in ora cruor,redeunt,rabiesq;,furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces,
Feruet,& a trepido uix abstinet ora magistro.
Itur in omne nefas,& quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides,inter mensasq;,torosq;
Quæ modo complexu fouerunt pectora,cædunt.
Et quamuis primo ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt,odere suos,animosq; labentes
Confirmant ictu,feruent iam castra tumultu,
Et scelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac uelut occultum pereat scelus,omnia monstra
In faciem posuere ducum,iuuat esse nocentes.
Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos,neq; enim tibi maior in aruis
Aemathijs fortuna fuit,nec phocidos undis
Massiliæ,phario nec tantum est æquore gestum,
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris.polluta nefanda
Agmina cæde duces,iunctis committere castris
Non audent,altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
Intendere fugam,campos eques obuius omnes
Abstulit,& siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet,nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.

Vt leti uidere uiam, conuersus in iram
Præcipitem timor est, miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos, tandemq́; coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
Fertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
Tela tene iam miles ait, ferrumq́; ruenti
Subtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum,
Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo, non sentiet ictus.
Incumbet gladijs. gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
Perdant uelle mori. sic deflagrare minaces
Incassum, & uetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesq́; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant
Dum dolor est, ictusq́; recens, & mobile neruis
Conamen calidus præbet cruor, ossaq́; nondum
Adduxere cutem, si conscius ensis adacti
Stat uictor, tenuitq́; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animum subducto robore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
Iamq́; inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq́; flumina quærunt,
Nec solum rastris, durisq́; ligonibus arua,
Sed gladijs fodere suis, puteusq́; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.

Non se tam penitus, tam longe luce relicta
Merserit assyrij scrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micuere noui percusso pumice fontes,
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
Aut impulsa leui turbatur glarea uena.
Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis,
Quoq; minus possent siccos tolerare uapores
Quæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
Corpora sustentant epulis, mensasq; perosi
Auxilium fecere famem, si mollius aruum
Prodidit humorem pingues manus utraq; glebas
Exprimit ora super, nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet, cadit omnis in haustus
Certatim obscœnos miles, moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas, rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes, & lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
Distringunt ramos, & si quos palmite crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immixto strauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum
Pallida dictæis Cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam, romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur uiscera flamma,
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis,
Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus

Aeris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissoq́; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti, nocturnumq́; aëra captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent,
Quoq́; magis miseros undæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroën, cancriq́; sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere, sed inter
Stagnātem Sicorim, & rapidum deprensus Iberum
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces, pacisq́; petendæ
Author damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes, seruata precanti
Maiestas non fracta malis, interq́; priorem
Fortunam, casusq́; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere uita.
Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos denique bellum
Inuenit ciuile duces, causæq́; priori,
Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur,
Tradimus hesperias gentes, aperimus eoas,
Securumq́; orbis patimur post terga relicti,
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæq́; manus, hoc hostibus unum
Quod uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur,

Occiades fessis, uitam patiaris inermes
Degere, quam, tribuis, campis prostrata iacere
Agmina nostra putes, nec enim felicibus armis
Misceri damnata decet, partemq; triumphi
Captos ferre tui, turba hæc sua fata peregit,
Hoc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat. At Cæsar facilis, uultuq; serenus
Flectitur, atq; usum belli, pœnamq; remittit.
Vt primum iustæ placuerunt fœdera pacis,
Incustoditos decurrit miles ad amnes,
Incumbit ripis, permissaq; flumina turbat.
Continuus multis subitarum tractus aquarum
Aëra non passus uacuis discurrere uenis,
Arctauit, clausitq; animam, nec feruida pestis
Cedit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
Visceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis,
Et uires rediere uiris. O prodiga rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu.
Et quæsitorum terra, pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames & lautæ gloria mensæ,
Discite, quam paruo liceat producere uitam,
Et quantum natura petat, non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus,
Non auro, myrrhaq; bibunt, sed gurgite puro
Vita redit, satis est populis, fluuiusq;, ceresq;.
Heu miseri qui bella gerunt, tunc arma relinquens
Victori miles spoliato pectore tutus,
Innocuusq; suas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excussis nunquam ferrum uibrasse lacertis

Pœnituit toleraſſe ſitim, fruſtraq; rogaſſe
Proſpera bella Deos, nempe uſis Marte ſecundo
Tot dubiæ reſtant acies, tot in orbe labores,
Vt nunquam fortuna labet ſucceſſibus anceps
Vincendum toties, terras fundendus in omneis
Eſt cruor, & Cæſar per tot ſua fata ſequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam ſcire loco, non prælia feſſos
Vlla uocant, certos non rumpunt claſſica ſomnos,
Iam coniux, natiq; rudes, & ſordida tecta,
Et non deductos recipit ſua terra colonos.
Hoc quoq; ſecuris oneris fortuna remiſit,
Sollicitus menti quod abeſt pauor, ille ſalutis
Eſt author, dux ille fuit. ſic prælia ſoli
Felices nullo ſpectant ciuilia uoto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Conſtitit, in partes aliquid ſed Cæſaris auſa eſt,
Qua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confiſus gente curetum,
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto,
Clauditur extrema reſidens Antonius ora,
Cautus ab incurſu belli, ſi ſola recedat,
Expugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
Paſcendis ſubmittit equis, non proſerit ullam
Flaua ceres ſegetem, ſpoliabat gramine campum
Miles, & attonſo miſeris iam dentibus aruo
Caſtrorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
Vt primum aduerſæ ſocios in littore terræ,
Et Baſilum uidere ducem, noua furta per æquor

Exquisita fugæ, neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
Molibus insolito contexunt robora ductu.
Nanq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Quarum porrectis series constricta cathenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos,
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus undis
Aestus agat, refluoq; mari nudentur arenæ.
Iamq; relabenti crescebant littora ponto,
Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
Et geminæ comites, cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ custos Octauius undæ
Confestim tentare ratem, celeresq; carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo,
Et temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ,
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa molossi,
Spartanos, cretasq; ligat, nec creditur ulli
Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
Colligit, & præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora complentur moles, auidæq; petitis
Insula deseritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusq; uacare
Summa freti medio suspendit uincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis, sed tertia moles
Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari, ruituraq; semper
Stat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
Huc fractas Aquilone rates, submersaq; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Tauromimitanam uincunt feruore Charybdim.
Hic opitergīnis moles onerata colonis
Constitit, hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt, alij rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu quantum deprensa ualebat
Effecit uirtus inter tot milia captæ
Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem,
Libera non ultra parua quam nocte iuuentus

Consulite extremis angusto tempore rebus,
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
Accersas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
Intenti ciue iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permixtis acies sua tela tenebris
Inuoluunt, conserta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
Constituere Dei, præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
Spectabunt geminæ diuerso e littore partes.
Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exhibuit monumenta fides, seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuentus.
Nanq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
Obsessis tanti quæ pignora demus amoris.
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes.
Et morti faciles animos, & gaudeat hostis

Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq; uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,
Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
Cæsar ut amissis inter tot milia paucis
Hoc damnum, cladem'q; uocet, dent fata recessum,
Emittant'q; licet, uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites, totus'q; futuræ
Mortis ager stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victuros'q; Dei cœlant ut uiuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexo'q; Vrsæ temone pauerent,
Iidem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnaces'q; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, secura'q; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulli'q; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas,

Innumerasq́; simul pauci, terraq́; mariq́;
Sustinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vtq́; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus dux ipse carinæ
Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore
Digna meo, certaq́; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori. nec plura locuto
Viscera non unus iandudum transfigit ensis.
Collaudat cunctos, sed eum cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alij, totumq́; in partibus unis
Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, ceciditq́; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis in somni dente creati
Terrigenæ, missa magicis e cantibus ira
Cognato tantos impleruntt sanguine sulcos,
Ipsaq́; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, minimumq́; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter sternuntq́;, caduntq́;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq́; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus una
Non repetisse fuit iam latis uiscera lapsa

Semianimes traxere foris, multumq; cruoris
Infudere mari, despectam cernere lucem,
Victoresq; suos uultu spectare superbo,
Et mortem sentire iuuat. iam strage cruenta
Conspicitur cumulata ratis, bustisq; remittunt
Corpora uictores, ducibus mirantibus ulli
Esse ducem tanti, nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
Non tamen ignauæ post hæc exempla uirorum
Percipient gentes, quam sit non ardua uirtus
Seruitium fugisse manu, sed regna timentur
Ob ferrum, & sæuis libertas uritur armis,
Ignoratq; datos, ne quisquam seruiat, enses.
Mors utinam pauidos uitæ subducere nolles,
Sed uirtus te sola daret. non segnior illo
Marte fuit, qui tunc libycis axarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybæo littore soluit
Curio, nec forti uelis Aquilone recepto
Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam tenuit stationis littora notæ,
Primaq; castra locat cano procul æquore, qua se
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos, excesasq; undiq; rupes,
Anthæi quæ regna uocat non uana uetustas.
Nominis antiqui cupientem noscere causas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Non dum post genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem libycis partum concepit in antris,
Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareusq; ferox, cœloq; pepercit,

Quod

Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
Hoc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
Terra sui fœtus, quod cum tetigere parentem
Iam defecta uigent renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus, latuisse sub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt, non syluatorum, uiresq; resumit
In nuda tellure iacens, periere coloni
Aruorum libyes, pereunt quos appulit æquor,
Auxilioq; diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes, inuictus robore cunctis
Quamuis staret, erat, tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monstris, æquorq; leuantem
Magnanimum Alciden libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus libyci, perfudi membra liquore
Hospes olympiacæ seruato more palæstræ,
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis,
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur,
Mirantnrq; habuisse parem, nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis,
Exhaustitq; uirum, quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
Tunc ceruix laxata quati, tunc pectore pectus
Vrgeri, tunc obliqua percussa labare
Crura manu, iam terga uiri cedentia uictor

Alligat, & medium compressis ilibus arctat,
Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
Explicuit per membra uirum, rapit arida tellus
Sudorem, calido complentur sangine uenæ,
Intumuere tori, totosq; induruit artus,
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit Alcides stupefactus robore tanto,
Nec sic inachijs quamuis rudis esset in undis,
Desectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris uiribus ille,
Ille suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
Plus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
Ceruicemq; uiri siccam, qua ferret olympum,
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris,
Non expectatis antæus uiribus hostis
Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur, tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit, standum est tibi dixit, & ultra
Non credere solo, sterniq; uetabere terra,
Hærebis pressis intra mea pectora membris,
Huc Antæe cades, sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere uires,
Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis,

Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostem
Scipio, nam sedes libyca tellure potito
Hæc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli,
Romana hos primum tenuit uictoria campos.
Curio lætatur tanquam fortuna locorum
Bella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat Aphrica signis,
Tunc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
Confisus latio, regis tamen undiq; uires
Exciuit libycæ gentis, extremaq; mundi
Signa suum comitata Iubam. non fusior ulli
Terra fuit domino, qua sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
Terminat, a medio confinis syrtibus Hammon,
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Distinet Oceanum, zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur
Autololes, numidæq; uagi, semperq; paratus
Inculto getulus equo, tum concolor indo
Maurus, inops Nasamon, mixti Garamante perusto
Marmaridæ uolucres, æquaturusq; sagittas
Medorum tremulum cum torsit missile Mazax,
Et gens, quæ nudo residens massilia dorso
Ora leui flectit frenorum nescia uirga,
Et solitus uacuis errare mapalibus Apher
Venator, ferriq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones

50

Nec ſolum ſtudiis ciuilibus arma parabat,
Priuatæ ſed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq; quo ſuperos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia ſolio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum ſceptri fructum putat eſſe retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quod cæſareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis caſtris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat Corfini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
Fas utrunq; putat. ſed poſtquam languida ſegni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Deſolata fuga, trepida ſic mente profatur
Audendo magnus tegitur timor, arma capeſſam
Ipſe prior, campum miles deſcendat in æquum
Dum meus eſt, uariam ſemper dant ocia mentem.
Eripe conſilium pugnæ, cum dira uoluntas
Enſe ſubit preſſo galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere cauſas,
Qua ſtetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. ſic fatus apertis
Inſtruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit,
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœda
Terga fuga, donec uetuerunt caſtra, cecidit.
Triſtia ſed poſtquam ſuperati prælia Vari
Sunt audita Iubæ, lætus quod gloria belli

Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
Obscuratq; suam per iussa silentia famam,
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat,
Eliciatq; manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator Sabbura belli,
Ipse caua regni uires in ualle retentat.
Aspidas ut pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta prouocat umbra,
Obliquansq; caput uanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprendit guttura morsu
Letiferam citra saniem, tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno,
Fraudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
Non exploratis occulti uiribus hostis,
Curio nocturnum castris erumpere cogit,
Ignotisq; equitem late decurrere campis.
Ipse sub auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris, multum, frustraq; rogatus
Vt libycas metuat fraudes, infectaq; semper
Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem, bellumq; trahebat
Authorem ciuile suum, super ardua ducit
Saxa super cautes abrupto limite signa,
Cum procul e summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis,
Ille fugam credens simulatæ nescius artis,
Vt uictor medios aciem proiecit in agros,
Tunc primum patuere doli, numidæq; fugaces

Vndiq; completis clauserunt montibus agmen,
Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba,
Non timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
Ora terens, spargitq; iubas, & subrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.
Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
Oraq; proiecta squallent arentia lingua,
Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis,
Iamq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
Cornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
Incursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
Et spatium iaculis oblato uulnere donat.
At uagus Apher, equos ut primum emisit in agmen,
Tunc campi tremuere sono, terraq; soluta
Quantus bistonio torquetur turbine puluis,
Aëra nube sua texit, traxitq; tenebras.
Vt uero in pedites fatum miserabile belli
Incubuit, nullo dubij discrimine Martis
Ancipites steterunt casus, sed tempora pugnæ
Mors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
Et miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
Comminus obliquis, & rectis eminus hastis
Obruitur, non uulneribus, nec sanguine solum
Telorum nimbo peritura, at pondere ferri.

Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur in orbem,
Ac ſiquis metuens medium correpſit in agmen
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes.
Denſaturq; globus quantum pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies, non arma mouendi
Iam locus eſt preſſis, ſtipatáq; membra teruntur.
Frangitur armatum colliſo pectore pectus,
Non tam læta tulit uictor ſpectacula Maurus,
Quam fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
Membrorumq́; uidet lapſum & ferientia terram
Corpora, compreſſum turba ſtetit omne cadauer.
Excitet inuiſas diræ Carthaginis umbras
Inferijs fortuna nouis, ferat iſta cruentus
Hannibal, & pœni tam dira piacula manes,
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas, uotiſq́; Senatus
Aphrica nos potius uincat ſibi. Curio fuſas
Vt uidit campis acies, & cernere tantas
Permiſit clades compreſſus ſanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut ſperare fugam, ceciditq́; in ſtrage ſuorum
Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Quid nunc roſtra tibi proſunt turbata, forumq́;,
Vnde tribunitia plæbeius ſignifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atq; ſocer bello concurrere iuſſi?
Ante iaces, quam dira duces pharſalia confert,
Spectandumq́; tibi bellum ciuile negatum eſt.
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis, luitis iugulo ſic arma potentes

Felix Roma quidem, ciueſq; habitura beatos,
Si libertatis ſuperis tam cura placeret,
Quam uindicta placet, libycas en nobile corpus
Paſcit aues nullo contectus Curio buſto.
At tibi nos, quando non proderit iſta ſilere,
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt ſæcula, poſtquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Tranſuerſo mentem dubiam torrente tulerunt,
Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus ſpolijs, & Cæſaris auro.
Ius licet in iugulos noſtros ſibi fecerit enſe
Sylla potens, Mariuſq; ferox, & Cinna cruentus,
Cæſareæq; domus ſeries, cui tanta poteſtas
Conceſſa eſt? emere omnes. hic uendidit urbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum uulnera paſſos
s In macedum terras miſcens aduerſa ſecundis
Seruauit fortuna pares. iam ſparſerat hæmo
Bruma niues, gelidoq́; cadens Athlantis olympo,
Inſtabatq́; dies qui dat noua nomina faſtis,
Quiq́; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
Conſul uterq; uagos belli permunia patres
Elicit epirum. peregrina ac ſordida ſedes
Romano cepit proceres, ſecretaq́; rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia tectis,
Nam quis caſtra uocet tot ſtrictas iure ſecures?
Tot faſces? docuit populos uenerabilis ordo,
Non Magni partes, ſed magnum in partibus eſſe.
Vt primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum,
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia, ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis, non qua tellure coacti,
Quamq́; procul tectis captæ ſedeamus ab urbis,
Cernite, ſed ueſtræ faciem cognoſcite turbæ,
Cunctaq́; iuſſuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis, populiſq́; liquet nos eſſe Senatum.
Nam uel hyperboreæ plauſtrum glaciale ſub Vrſæ,
Vel plaga qua torrens, clauſuſq́; uaporibus axis,

Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mærentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausaq; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
Obrutus illyricis, libyes squallentibus aruis.
Curio cesarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortunaq; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrum exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, Magnumq; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum, patriæq;, suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Massiliæq; suæ donatur libera phocis.
Tunc sadalen, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma

Deiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
Collaudant, libyamq; iubent authore Senatu
Sceptifero parere iubæ. prò tristia fata.
En tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ Ptolemææ pudor, crimenq; Deorum,
Cingere Pellæo pressos diademate crines
Permissum, sæuum in populos puer accipis ensem,
Atq; utinam in populos, donata est regia Lagi,
Accessit Magni iugulus, regnumq; sorori
Ereptum est, soceroq; nefas, iam turba soluto
Arma petit cœtu, quæ cum populiq;, ducesq;
Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
Solus in ancipites metuit descendere Martis
Appius euentus, finemq; expromere rerum
Sollicitat superos, multosq; obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi.
Hesperio tantum, quantum semotus eoo,
Cardine Parnasus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromioq; sacer, cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.
Tu quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq; iugo Parnase latebas.
Vltor ibi expulsæ premeret cum uiscera partus
Matris adhuc rudibus Pæan Phythona sagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasq; teneret.
Vt uidit Pæan uastos telluris hiatus
Diuinam spirare fidem, uentosq; loquaces
Exhalare solum, sacris se condidit antris,

Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superũ, quod numẽ ab æthere pressum
Dignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens, mundiq; futuri
Conscius, ac populis sese proferre paratus,
Contactusq; ferens hominum, magnusq;, potensq;
Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
Fit fatum? forsan terris inserta regendis
Aëre libratum uacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
Exit, & æthereo trahitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis
Soluit, ceu siculus flammis urgentibus ætnam
Vndat apex, campana fremens ceu saxa uaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhöeus.
Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat, haud illic tacito mala uota susurro
Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli
Mortales optare uetat, iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
Vt tyriis dedit ille minas impellere belli,
Vt salaminiacum meminit mare, sustulit iras
Telluris sterilis monstrato fine, resoluit
Aëra tabificum, non ullo sæcula dono
Nostra carent maiore Deum, quam delfica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos uetuere loqui, nec uoce negata

Cyrrhææ mœrent uates,templiq; fruuntur
Iustitio,nam siqua Deus sub pectora uenit,
Numinis aut pena est mors immatura recepti,
Aut pretium,quippe stimulo,fluctuq; furoris
Compage humana labat, pulsusq; Deorum
Concutiunt fragiles animas.sic tempore longo
Immotos tripodas,uastæq; silentia rupis
Appius hesperij scrutator ad ultima fati
Sollicitat, iussus sedes laxare uerendas
Antistes,pauidamq; Deis immittere uatem, s
Castalios circum latices, nemorumq; recessu
Phœmonoën errore uagam,curiq; uacantem
Corripuit,cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
Absterrere ducem noscendi ardore futura
Cassa fraude parat. quid spes ait improba ueri
Te romane trahit? muto parnasus hiatu
Conticuit,pressitq; Deum,seu spiritus istas
Destituit fauces,mundiq; in deuia uersum
Duxit iter,seu barbarica cum lampade Phython
Arsit,in immensas cineres abiere cauernas,
Et Phœbi tenuere uiam,seu sponte Deorum
Cyrrha silet,fatiq; sat est arcana futuri
Carmine longææ uobis commissa Sybillæ,
Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.
Virginei patuere doli,fecitq; negatis
Numinibus metus ipse fidem.tum torta priores
Stringit uitta comas,crinesq; in terga solutos
Candida phocaica complectitur infula lauro.

Hærentem, dubiamq; premens in templa sacerdos
Impulit, illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
Atq; deum simulans sub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mentem testata furore,
Haud æque læsura ducem, cui falsa canebat,
Quam tripodas, Phœbiq; fidem, non rupta trementi
Verba sono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens spatium, nulloq; horrore comarum
Excussæ laurus, immotaq; culmina templi,
Securumq; nemus, ueritam, se credere Phœbo
Prodiderant, sentit tripodas cessare, furensq;
Appius, & nobis meritas dabis impia pœnas,
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
Deq; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uastisq; adducta cauernis
Hæsit, & insueto concepit pectore numen,
Quod non exhaustæ per tot iam sæcula rupis
Spiritus ingessit uati, tandemq; potitus
Pectore cyrrhæo nonnunquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemq; priorem
Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittasq; Dei, Phœbeaq; serta
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, spargitq; uaganti
Obstantes tripodas, magnoq; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo

Vteris & stimulos, flammasq; in uiscera mergis,
Accipit & frenos, nec tantum prodere uati
Quantum scire licet, uenit ætas omnis in unam
Congeriem, miserumq; premunt tot sæcula pectus,
Tanta patet rerum series, atq; omne futurum
Nititur in lucem, uocemq; petentia fata
Luctantur, non prima dies, non ultimo mundi,
Non modus oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in euboico uates cumana recessu
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
Excerpsit romana manu, sic plena laborat
Phœmonoë Phœbo, dum te consultor operti
Castalia tellure Dei uix inuenit Appi
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumea tunc primum rabies uesana perora
Effluit, & gemitus & anhelo clara meatu
Murmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
Extremæq; sonant domita iam uirgine uoces.
Effugis in gentes tanti discriminis expers
Bellorum romane minas, solusq; quietem
Euboici uasta lateris conualle tenebis.
Cætera suppressis, faucesq; obstruxit Apollo.
Custodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
Tuq; potens ueri Pæan nullumq; futuri
A superis cælate diem, suprema ruentis
Imperii, cæsosq; duces, & funera regum,
Et tot in hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times? an non dum numina tantum
Decreuere nefas, & adhuc dubitantibus astris

Pompeii damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladii facinus, pœnasq; furorum,
Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusaq; templis
Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta,
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, rubor igneus inficit ora,
Liuentesq; genas, nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut tumidus boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dumq; a luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ,
Immisit stygiam Pæan in uiscera lethen,
Quæ raperet secreta Deum. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas redire futura,
Vixq; refecta cadit, nec te uicinia leti
Territat ambiguus frustratum sortibus Appi,
Iure sed incerto mundi subsidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas,
Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,

Euripusq; trahit cursum mutantibus undis
Chalcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim.
Interea domitis Cæsar remeabat iberis
Victrices Aquilas alium laturus in orbem,
Cum prope fatorum tantos per prospera cursus
Auertêre Dei, nullo nam Marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum, cum penè fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tandem
Destituere ducem, seu mœsto classica Paulum
Intermissa sono, claususq; & frigidus ensis
Expulerat belli furias, seu præmia miles
Dum maiora petit, damnat causamq;, ducemq;,
Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.
Haud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Quam non e stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despiceret, staretq; super titubantia fultus,
Tot raptis truncus manibus, gladioq; relictus
Penè suo, qui tot gentes in bella trahebat
Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens, nam quæ dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
Seq; putat solum regnorum iniusta grauari,
Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
Turba suos. Quicquid multis peccatur, inultum est.
Effudere minas. liceat discedere Cæsar
Arabie scelerum. quæris, terraq;, mariq;
His ferrum iugulis, animasq; effundere uiles
Quolibet hoste paras, partem tibi gallia nostri

Eripuit, partem duris Hiſpania bellis,
Pars iacet heſperia, totoq; exercitus orbe
Te uincente perit terris fudiſſe cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenoq; ſubactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dediſti.
Cepimus expulſo patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit ſpoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
Quid ſatis eſt, ſi Roma parum? iam reſpice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vſus abit uitæ. bellis conſumpſimus æuum.
Ad mortem dimitte ſenes. en improba uota,
Non duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clauſuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire ſenectam.
Sit præter gladios aliquod ſub Cæſare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? uſqueadeo ſoli ciuilibus armis
Neſcimus cuius ſceleris ſit maxima merces?
Nil actum eſt bellis, ſi non dum comperit iſtas
Omnia poſſe manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæſar in undis
Dux erat, hic ſocius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Noſtra perit. quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum ſciat eſſe ſuum, licet omne Deorum
Obſequium ſperes, irato milite Cæſar

Pax erit, hæc fatus totis discurrere castris
Cœperat, infestoq́; ducem deposcere uultu.
Sic eat o superi, quando pietasq́;, fidesq́;
Destituunt, moresq́; malos sperare relictum est,
Finem ciuili faciat discordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
Fortunamq́; suam per summa pericula gaudens
Exercere uenit, nec, dum desæuiat ira,
Expectat, medios properat tentare furores.
Non illis urbes, spoliandaq́; templa negasset,
Tarpeiamq́; Iouis sedem, matresq́; Senatus,
Passurasq́; infanda nurus, uult omnia Cæsar
A se sæua peti. uult præmia Martis amari,
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis, his ferri graue ius erit, ipse per omne
Fasq́;, nefasq́; rues? lassare, & disce sine armis
Posse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus uultu, meruitq́; timeri
Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Qui modo in absentem uultu, dextraq́; furebas
Miles, habes nudũ, promptumq́; ad uulnera pectus,
Hinc fuge, si belli finis placet ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumq́; fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.

Vadite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
Inuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
Tot reddet fortuna uiros, quot tela uacabunt,
An'ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperiæ gentes, nobis uictoria turbam
Non dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
Auferat, & uestri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
Cæsaris an cursus uestræ sentire putatis
Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
Flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
Non magis ablatis unquam descenderet æquor,
Quam nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
Vlla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
Se premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
Fata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
Humanum paucis uiuit genus, orbis iberi
Horror, & arctoi nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce. fortis in armis
Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
Cum duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
Nec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
Nec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
Nec Pompeianis tradit sua partibus arma,
Hic nunquam uult esse meus, sunt ista profecto
Curæ castra Deis, qui me committere tantis
Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantum fortuna humeris iam pondere fessis

Amolitur onus, ſperantes omnia dextras
Exarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis.
Iam certe mihi bella geram. diſcedite caſtris,
Tradite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
At paucos, quibus hæc rabies authoribus arſit,
Non Cæſar, ſed pœna tenet. procumbite terra,
Infidumq; caput, feriendaq; tendite colla.
Et tu, quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
Tyro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
Diſce mori. tremuit ſæua ſub uoce minantis
Vulgus iners, unumq; caput tam magna iuuentus
Priuatum factura timet, uelut enſibus ipſis
Imperet inuito moturus milite ferrum.
Ipſe pauet ne tela ſibi, dextræq; negentur
Ad ſcelus hoc Cæſar, uicit patientia ſæui
Spem ducis, & iugulos, non tantum præſtitit enſes.
Nil magis aſſuetas ſceleri quam perdere mentes,
Atq; perire timet. tam diri fœderis ictu
Parta quies, pœnaq; redit placata iuuentus.
Brunduſium decimis iubet hanc attingere caſtris,
Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
Antiquusq; Taras, ſecretaq; littora Leucæ,
Quas recipit Salpina palus, & ſubdita Sipus
Montibus, auſoniam qua torquens frugifer oram
Dalmatico boreæ, calabroq; obnoxius auſtro
Appulus adriacas exit Garganus in undas.
Ipſe petit trepidam tutus ſine milite Romam
Iam doctam ſeruire togæ, populoq; precanti
Scilicet indulgens ſummum dictator honorem
Contigit, & lætos fecit ſe conſule faſtos.

Nanque omnes uoces per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
Ausonias uoluit gladijs miscere secures,
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens. signauit tempora digna
Mœsta nota. nam quo melius pharsalicus annus
Consule notus erit? fingit solennia campus,
Et non admissæ dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, & uana uersat in urna,
Nec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
Inde perit primum quondam ueneranda potestas
Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit secula consul,
Necnon Iliacæ numen quod præsidet Albæ
Haud meritum latio solennia sacra subacto,
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Inde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
Ocyor & cœli flammis, & tigride fœta
Transcurrit, curuique tenens minoia tecta
Brundusij, clausas uentis brumalibus undas
Inuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli
Insegnes hæsisse moras, portuque teneri,
Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi sic robore complet,
Fortius hyberni flatus, cœlumque, fretumque
Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos

Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
Nec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
Sed recti fluctus, soloq; aquilone secandi.
Hic utinam summi curuet carchesia mali,
Incumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,
Ne Pompeiani phæacum e littore toto
Languida iactatis comprendant carbasa remis,
Rumpite, quæ retinent felices uincula proras.
Iandudum nubes, & sæuas perdimus undas.
Sydera prima poli Phœbo labente sub undas
Exierant, & luna suas iam fecerat umbras,
Cum pariter soluēre rates, totosq; rudentes
Laxauere sinus, & flexo nauita cornu
Obliquat leuo pede carbasa, summaq; pandens
Suppara uelorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea uentus
Incipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
Non ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura.
Aequora lenta iacent alto torpore ligata,
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ.
Sic stat iners scythicas astringens bosphorus undas,
Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,
Immensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda,
Deprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
Aequora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
Orbita migrantis scindit mæotica Bessi.
Sæua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo
Stagna iacentis aquæ ueluti deserta rigente
Aequora natura cessant, pontusq; uetustas

Oblitus seruare uices non commeat æstu,
Non horrore tremit, non solis imagine uibrat
Casibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes, & inertia tonsis
Aequora moturæ, grauis hinc languore profundi
Obsessis uentura fames, noua uota timori
Sunt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
Ventorum uires, dum se torpentibus unda
Excutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
Vndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
Naufragij spes omnis abit, sed nocte fugata
Læsum nube diem iubar extulit, imaq; sensim
Concussit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
Inde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
Curua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
Lapsa palestinas uncis confixit arenas.
Prima duces uidit iunctis consistere castris
Tellus, quam uolucer Genusus, quam mollior Apsus
Circueunt ripis, Apso gestare carinas
Causa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
Præcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
Sed minimum terræ uicino littore nouit.
Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit, miseriq; fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione direptos
Admotum damnare nefas, nam cernere uultus,
Et uoces audire datur, multosq; per annos
Dilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem, mortemq; nepotis

Te nisi niliaca propius non uidit arena.
Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis
Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello,
Illum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
Euocat. o mundi tantorum causa malorum,
Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
Acta meo, summam rapti per prospera belli
Te poscit fortuna manum, num rupta uadosis
Syrtibus incerto libye nos diuidit æstu?
Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
Inq; nouos traheris casus? ignaue uenire
Te Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes
Percussi medias alieni iuris arenas.
Tu mea castra times, pereuntia tempora fati
Conqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor,
Si bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
Naufragio uenisse uolet, iam uoce doloris
Vtendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
Epirum, Cæsarq; tenet, totusq; Senatus,
Ausoniam tu solus habes, his terq;, quaterq;
Vocibus excitum postquam cessare uidebat,
Dum se deesse Deis, at non sibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras.
Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
Expertus cessisse Deo, fluctusq; uerendos
Classibus, exigua sperat superare carina.
Soluerat armorum fessas mox languida curas

Parua quies miseris, in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor. iam castra silebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
Sola placet fortuna comes, tentoria postquam
Egressus uigilum, somno cedentia membra
Transiluit, questus tacite quod fallere posset.
Littora curua legit, primisq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumq; ratis secura tenebat
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannaq; intexta plaustri,
Et latus inuersa nudum munita faselo.
Hæc Cæsar bis, terq; manu quassantia tectum
Limina commouit, molli consurgit Amyclas,
Quē dabat alga, toro, quis nam mea naufragus inqt
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coëgit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. o uitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares, o munera non dum
Intellecta Deum. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait, expecta uotis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ

Debebis, manibusq́; inopem duxiſſe ſenectam.
Ne ceſſa præbere Deo tua fata uolenti
Anguſtos opibus ſubitis implere penates.
Sic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam ſol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesq́; tulit radios, noton altera Phœbi,
Altera pars boream deducta luce uocabat,
Orbe quoq; exhauſtus medio, languensq́; receſſit,
Spectantes oculos infirmo lumine paſſus,
Lunaq́; non gracili ſurrexit lucida cornu,
Aut orbis medij puros exeſa receſſus,
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumq́; nota rubuit, tum lurida pallens
Ora tulit uultu ſub nubem triſtis ituro,
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
Aut ſiccum quod mergus amat, quodq́; auſa uolare
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti,
Quodq́; caput ſpargẽs undis uelut occupet imbrem,
Inſtabili greſſu metitur littora cornix.
Sed ſi magnarum poſcunt diſcrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus, uel littora tangam
Iuſſa, uel hoc potius pelagus, flatusq́; negabunt.
Hæc fatus, ſoluensq́; ratem dat carbaſa uentis,
Ad quorum motus non ſolum lapſa per altum
Aëra diſperſos traxere cadentia ſulcos
Sydera, ſed ſummis & iam quæ fixa tenentur
Aſtra polis ſunt uiſa quati, niger inficit horror

Terga maris, longo per multa uolumina tractu
Aestuat unda minax, flatusq́; incerta futuri
Turbida testantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuum
Quãta paret pelagus, Zephyrus ne intẽdat, an eurus
Incertum est, puppim dubius ferit undiq́; pontus,
Nubibus, & cœlo notus est, si murmura ponti
Consulimus, uenient Cori in mare, gurgite tanto
Nec ratis hesperias tanget, nec naufragus oras.
Desperare uiam, & uetitos conuertere cursus
Sola salus, liceat uexata littora puppe
Prendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne minas inquit pelagi, uentoq́; furenti
Trade sinum, Italiam si cœlo authore recusas,
Me pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris,
Vectorem non nosse tuum, quem numina nunquam
Destituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
Cum post uota uenit, medias perrumpe procellas
Tutela secure mea. cœli iste, fretiq́;
Non puppis nostræ labor est, hanc Cæsare pressam
A fluctu defendet onus, nec longa furori
Ventorum sæuo dabitur mora, proderit undis
Ista ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
Littora, tunc calabro portu te crede potitum,
Cum iam non poterit puppi, nostræq́; saluti
Altera terra dari, quid tanta strage paretur
Ignoras, quærit pelagi, cœliq́; tumultu
Quid præstet fortuna mihi. non plura locuto
Auulsit laceros percussa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemq́; ſuper uolitantia malum
Vela tulit. ſonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æſtus, iam te tollente furebat
Pontus, & in ſcopulos totas erexerat undas.
Occurrit gellidus boreas, pelagusq́;, retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat æquor,
Sed ſcythici uicit rabies aquilonis, & undas
Torſit, & abſtruſas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum boreas ad ſaxa, ſuumq́;
In fluctus cori frangit mare, motaq́; poſſunt
Aequora ſubductis etiam concurrere uentis,
Non euri ceſſaſſe minas, non imbribus atrum
Aeolij iacuiſſe notum ſub carcere ſaxi
Crediderim cunctos ſolita de parte ruentes
Defendiſſe ſuas uiolento turbine terras,
Sic pelagus manſiſſe loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, ægæas tranſit in undas
Tyrrhenum, ſonat ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties fruſtra pulſatos æquore montes
Obruit illa dies, quam celſa cacumina peſſum
Tellus uicta dedit, non ullo littore ſurgunt
Tam ualidi fluctus, alioq́; ex orbe uoluti
A magno uenêre mari, mundumq́; cohercens
Monſtriferos agit unda ſinus. ſic rector olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſecula fulmen
Adiuuit, regnoq́; acceſſit terra ſecundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati cœlo contenta teneri.

Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni superum rector pressisset nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aër
Infernæ pallore domus, nimbisq; grauatus
Deprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aër.
Tunc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, motaq; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupisse uidentur
Concordes elementa moras, rursusq; redire
Nox manes mixtura Deis, spes una salutis
Quod tanta mundi non dum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
Despicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctibus e summis præceps mare, cumq; tumentes
Rursus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur uelis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte sedet, non cælat arenam
Exhaustũ in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus, nesciťq; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
Non ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit iam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis, tantus'ne euertere dixit

Me superis labor est? parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari? si gloria leti
Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana potestas,
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam stygias, & consul ad umbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Est opus. o superi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs, desint mihi busta, rogusq;
Dum metuar semper, terraq; expecter ab omni,
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quam tacita sua castra fuga, comitesq; fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitusq; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis,
Quo te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?

Cum tot in hac anima populorum uita, salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sæuitia est uoluisse mori, nullus'ne tuorum
Emeruit comitum fatis non posse superstes
Esse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
Nostra sopor tenuit, pudet heu tibi causa petendæ
Hæc fuit hesperiæ, uisum est committere quenquam
Tam sæuo crudele mari. sors ultima rerum
In dubios casus, & prona pericula mortis
Præcipitare solet, mundi iam summa tenentem
Permisisse mari, tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
Fortunæ, quod te nostris impegit arenis.
Hi ne usus placuere Deum, non rector ut orbis
Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
Composuit pelagus uentis patientibus undas.
Necnon hesperii lassatum fluctibus æquor
Vt uidere duces, purumq; insurgere cœlo
Fracturum pelagus boream, soluere carinas,
Quas uentus, doctæq; pari moderamine dextræ
Permixtas habuere diu, latumq; per æquor
Vt terrestre coit consertis puppibus agmen,
Sed nox sæua modum uenti, ueliq; tenorem
Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.
Strymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
Poturæ te Nile grues, primoq; uolatu
Effingunt uarias casu monstrante figuras,
Mox ubi percussit tensas notus altior alas,

Confusos

Confusos temere immixtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littora pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aër
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
Nympheumq́ꝫ tenent, nudas aquilonibus undas
Succedens Boreæ iam portum fecerat auster.
Vndiqꝫ collatis in robur Cæsaris armis
Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
Iam castris instare suis, se ponere tutum,
Coniugĩj decreuit onus, Lesboq́ꝫ remota
Te procul a sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iusta Venus, dubiũ, trepidumq́ꝫ ad prælia Magne
Te quoqꝫ fecit amor, quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq́ꝫ fata,
Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
Destituunt, blandæq́ꝫ iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, tempus subducere fatis.
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula grata mariti
Humentes mirata genas, percussaq́ꝫ cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
Cum tædet uitæ, læto sed tempore coniux,
Venit mœsta dies, & quam, nimiumq́ꝫ, parumq́ꝫ
Distulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negaui

Iam mihi,non longos a me patiere recessus.
Præcipites aderunt casus,properante ruina
Summa cadunt,satis est audisse pericula Magni,
Meq; tuus decepit amor,ciuilia bella
Si spectare potes, nam me iam Marte parato
Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
Eq; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
Surrexisse sinu,uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem committere damno.
Tutior interea populis,& tutior omni
Rege late, positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat,si numina nostras
Impulerint acies,maneat pars optima Magni,
Sitq; mihi,si fata premant,uictorq; cruentus,
Quo fugisse uelim.uix tantum infirma dolorem
Cepit,& attonito cesserunt pectore sensus.
Tandem ut uos mœstas potuit proferre querelas,
Nil mihi de fatis thalami,superisq; relictum est
Magne queri,nostros non rumpit funus amores,
Nec diri fax summa rogi,sed sorte frequenti,
Plæbeiaq; nimis careo dimissa marito.
Hostis ad aduentum rumpamus fœdera tædæ,
Placemus socerum,sic est tibi cognita Magne
Nostra fides?credis'ne aliquid mihi tutius esse,
Quam tibi?non'ne olim casu pendemus ab uno?
Fluminibus me sæue iubes,tantæq; ruinæ
Absentem præstare caput?secura uidetur
Sors tibi,cum facias etiam nunc uota perisse,
Vt nolim seruire malis,sed morte parata
Te sequar ad manes,feriat dum mœsta remotas

Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
Adde quod assuescis fatis, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces, ignosce fatenti
Posse pati timeo, quod si sunt uota, deisq;
Audior, euentus rerum sciet ultima coniux,
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo,
Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
Cum uacuis proiecta locis a Cæsare possim
Vel fugiente capi. notescent littora clari
Nominis exilio, positaq; ibi coniuge Magni
Quis mitylenæas poterit nescire latebras?
Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
Quolibet infaustam potius deflecte carinam,
Littoribus quærere meis. sic fata relictis
Exiluit stratis amens, tormentaq; nulla
Vult differre mora, non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere,
Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Præcipitantq; suos luctus, neuterq; recedens
Sustinuit dixisse uale, uitamq; per omnem
Nulla fuit tam mœsta dies, nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infelix, manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
Littoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
Non sic infelix patriam, portusq; reliquit
Hesperios, sæui premerent cum Cæsaris arma,
Fida comes Magni uadit duce sola relicto,

Pompeiumq; fugit. quæ nox sibi proxima uenit
In somnis uiduo tum primum frigida lecto,
Atq; insueta quies uni, nudumq; marito
Non hærente latus, somno quàm sæpe grauata
Deceptis uacuum manibus complexa cubile est,
Atq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum.
Nam quamuis flamma tectas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa tori, caruisse timebat
Pompeio, sed non superi tam læta parabant.
Instabat, miseræ magnum quæ redderet, hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER SEXTVS.

P Ostquam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis, admotaq; comminus arma,
Parq; suum uidere Dei, capere omnia Cæsar
Mœnia graiorum spernit, martemq; secundum
Iam nisi de genero fatis debere recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horam,
In casum quæ cuncta ferat, placet alea fati
Alterutrum mersura caput, ter collibus omnes
Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
Testatus nunquam latiæ se deesse ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso fidere uallo,

Signa mouet, tectusq; uia dumosa per arua
Dyrachii præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus,
Quemq; uocat collem Taulantius incola petram,
Insedit castris, epireaq; mœnia seruat
Defendens tutam uel solis turribus urbem.
Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
Humanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
Cedere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis,
Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
Naturam, sedemq; loci. nam clausa profundo
Vndiq; præcipiti, scopulisq; uomentibus æquor
Exiguo debet, quod non est insula, colli.
Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
Ioniumq; furens rabido cum tollitur austro
Tēpla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pontus.
Hic auidam belli rapuit spes improba mentem
Cæsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
Metitur terras oculis, nec cespite tantum
Contentus fragili, subitos attollere muros,
Ingentes cautes, auulsaq; saxa metallis,
Graiorumq; domos, direptaq; mœnia transfert.
Extruitur, quod non aries impellere sæuus,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
Franguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
Ducit opus, pandit fossas, turritaq; summis
Disponit castella iugis, magnoq; recursu
Amplexus fines, saltus, nemorosaq; Tesqua,
Et syluas, uastaq; feras indagine claudit.

Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
Castraq; cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
Illic mersa suos, operumq; ut summa reuisat,
Defessus Cæsar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros,
Ascribatq; deis. fragili circumdata testa
Mœnia mirentur refugi Babylonia parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Assyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum, subitum, belliq; tumultu
Raptum clausit opus, tanti periere labores,
Tot potuere manus adiungere Seston Abydo,
Ingestoq; solo phryxeum elidere pontum,
Aut pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Malææ,
Aut aliquem mundi quamuis natura negasset
In melius mutare locum. coit area belli,
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
Hic & thessalicæ clades, libycæq; tenentur.
Aestuat angusta rabies ciuilis arena.
Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum nescit latrare Pelorum,
Aut uaga cum Tethys, rutupinaq; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata Britannos.
Vt primum terras septas uidet aggere uasto,
Ipse quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
Laxet, & effuso claudentem milite tendat,

At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussáq; tela uagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura ducis miscendis abstrahit armis
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplyte gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aëra saxis,
Antráq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq; paratior nuda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentáq; lumina rumpit,
Ignеáq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medij dirimunt morbi, uitamq;, necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbáq; cadentem
Aucta lues, dum mixta iacent incondita uiuis
Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusq; aquilonibus aër,
Littoraq;, & plenæ peregrina messe carinæ.
At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis,
Sed patitur sæuam ueluti circundatus arcta
Obsidione famen, non dum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile uulgus
In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
Et morsu spoliare nemus, letumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæq; per abrasas utero dimittere fauces,
Plurimaq; humanis antehac incognita mensis
Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulso turres confringere uallo,
Perq; omneis gladios, et qua uia cæde paranda est.
Opportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
Quam minuci castella uocant, & confraga densis
Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
Proditus agmen agit, subitusq; ad mœnia uenit.
Tot simul e campis latiæ fulsere uolucres,
Tot cecinere tubæ, nequid uictoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hostes,
Quod solum ualuit uirtus, iacuere perempti,

Debueran quo stare loco, qui uulnera ferrent,
Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat,
Tum piceos uoluunt immissæ lampadis ignes,
Tum quassæ nutant turres, lapsumq; minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam Pompeianæ celsi super ardua ualli
Exierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
Auferret fortuna locum, uictoribus unus
Eripuit, uetuitq; capi, seq; arma tenente,
Ac non dum strato Magnum uicisse negauit.
Scæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes. ibi sanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret in armis,
Quam magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
Hic ubi quærentes socios iam Marte relicto
Tuta fugæ cernit, quo uos pauor inquit abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæsaris armis
O famuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
Terga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
Non pudet? & bustis, interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis? e cunctis per quos erumperet hostis
Nos sumus electi. non paruo sanguine Magni
Ista dies ierit. peterem felicior umbras
Cæsaris in uultu. testem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam, confringite tela
Pectoris incursu, iugulisq; retundite ferrum.
Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruinæ,
Securasq; fragor concussit Cæsaris aures.

Vicimus o socij, ueniet qui uendicet arces,
Dum morimur. mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo succendunt classica cantu,
Mirantesq; uirum, atq; auidi spectare, sequuntur
Scituri iuuenes, numero deprensa, locoq;
An plus q̃ mortem uirtus daret, ille ruenti
Aggere consistit, primumq; cadauera plenis
Turribus euoluit, subeuntesq; obruit hostes
Corporibus, totæq; uiro dant tela ruinæ,
Roboraq;, & moles hosti, seq; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & ualli summa tenentes
Amputat ense manus, caput obterit, ossaq; saxo,
Ac male defensum fragili compage cerebrum
Dissipat, alterius flamma, crinesq;, genasq;
Succendit, strident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo crescente cadauera murum
Admouere solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quam per summa rapit celerem uenabula pardum.
Tunc densos inter cuneos compressus, et omni
Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
Iamq; hebes, et crasso non asper sanguine mucro,
Percussum Scæuæ frangit, non uulnerat hostem,
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix,
Parq; nouum fortuna uidet concurrere bellum,
Atq; uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt

Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam præter stantes in summis ossibus hastas.
Quid nunc uesani iaculis, leuibusq; sagittis
Perditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uasti muralia pondera saxi,
Hunc aries ferro, balistaq; limine portæ
Summoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
Pompeiumq; tenet, iam pectore non tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo, leuaq; uacasse,
Aut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
Solus obit, densamq; ferens in pectore syluam
Iam gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
Par pelagi monstris, libycæ sic bellua terræ,
Sic libycus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squallenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
In caput, atq; oculi leuum descendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
Affixam uellens oculo pendente sagittam
Intrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
Cum iaculum parua libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus, telumq; irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.

Perdiderat uultum rabies, ſtetit imbre cruento
Informis facies, lætus fragor æthera pulſat,
Victorum, maiora uiris e ſanguine paruo
Gaudia non faceret conſpectum in Cæſare uulnus.
Ille tegens alta ſuppreſſum mente dolorem
Mitis, & a uultu penitus uirtute remota,
Parcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meæ nil ſunt iam uulnera morti,
Non eget ingeſtis, ſed uulſis pectore telis,
Tollite, & in magni uiuentem ponite caſtris,
Hoc ueſtro præſtate duci, ſit Scæua relicti
Cæſaris exemplum potius, quàm mortis honeſtæ.
Credidit infelix ſimulatis uocibus Aulus,
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem,
Membraq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus, atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas Scænam quicunq; ſubactum
Sperauit, pacem gladio ſi quærit ab iſto,
Magnus adorato ſubmittat Cæſare ſigna.
An ſimilem ueſtri, ſegnemq; ad fata putaſtis?
Pompei uobis minor eſt, cauſæq; ſenatus,
Quam mihi mortis amor. ſimul hæc effatus, et altus
Cæſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq; remiſit,
Ne ſolum totæ fugerent te Scæua cateruæ.
Subducto qui Marte ruis. nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat, labentem turba ſuorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
Ac ueluti incluſum perfoſſo in pectore numen,

Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant,
Telaq; confixis certant euellere membris,
Exornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis. felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis teutonus armis.
Non tu bellorum spoliis ornare tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis,
Infelix quanta dominum uirtute parasti.
Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
Intra claustra piger dilato Marte quieuit,
Quam mare lassatur cum se tollentibus euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, seramq; sibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incursu gemini Martis rapit, armaq; late
Spargit, & effuso laxat tentoria campo,
Mutandæq; iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros,
Succubuit siqua tellus, cumulumq; furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante pado, uix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis,
Inuenit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidaq; ut ueteris deprendit signa ruinæ,
Accendit pax ipsa loci, mouitq; furorem
Ponpeiana quies, & uitto Cæsare somnus,

Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
Segnius, aut uidit. quàm malo nauta tremente
Omnia circææ subducit uela procellæ,
Agminaq; interius muro breuiore recepit,
Densius ut parua disponeret arma corona.
Transierat primi Cæsar munimina ualli,
Cum super e totis emisit collibus agmen,
Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
Non sic ætnæis habitans in uallibus horret
Encelado spirante notum cum tota cauernas
Egerit, et torrens in campos defluit ætna,
Cæsaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
Fata ruit, totus mitti ciuilibus armis
Vsq; uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, iurisq; tui, uicisset in illo
Si tibi Sylla loco, dolet heu, semperq; dolebit,
Quod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
Cum genero pugnasse pio. prò tristia fata,
Non Vticæ libyæ clades, Hispania Mundæ
Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius phario gestasset rege cadauer,
Nec Iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
Pœnorumq; umbras placasset sanguine fuso
Scipio, nec sancto caruisset uita Catone.
Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
Exire e medijs potuît pharsalia fatis.

Deserit aduerso possessam numine sedem
Cæsar, & emathias lacero petit agmine terras.
Arma secuturum soceri quacunque fugasset
Tentauere suo comites diuertere Magnum
Hortatu, patrias sedes, atque hoste carentem
Ausoniam peteret. nunquam me Cæsaris inquit
Exemplo reddam patriæ, nunquamque uidebit
Me nisi dimisso redeuntem milite Roma.
Hesperiam potui motu surgente tenere,
Si uellem patrijs aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro dum bella relegem,
Extremum scythici transcendam frigoris orbem,
Ardentesque plagas, uictor tibi Roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
Ac potius nequid bello patiaris in isto,
Te Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter, terræque secutus
Deuia, qua uastos aperit Candauia saltus
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Thessaliam qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan rupes ossæa coheret,
Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
Pelion opponit radijs nascentibus umbras,
At medios ignes cœli, rabidique leonis
Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
Excipit aduersos zephyros, & iapiga pindus,
Et maturato præcidit uespere lucem,
Nec metuens imi boream habitator olimpi
Lucentem totis ignorat noctibus arcton,
Hos inter montes, media qui ualle premuntur,

Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec per uia tempe
Dant aditus pelago, stagnumq; implentibus unum
Crescere cursus erat, postquam discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam
Sensit aquæ Nereus, melius mansura sub undis
Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima rhæteia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleosq;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
Lampados herculeis fortis Melibæa pharetris,
Atq; olim Larissa potens, Vbi nobile quondam
Nunc super Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
Monstrat echionias, ubi quondam Penthéos exul,
Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni
Questa quod hoc solum nato rapuisset Agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit in amnes,
Purus in occasus parui sed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Isidis, & tuus Oeneu
Pene gener crassis oblimat echinadas undis,
Et meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Calydona secat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphrisos famulantis pascua Phœbi,
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues uentos suspirat Anauros,
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, et gurgite rapto
Apidanos, nunquamq; celer, nisi mixtus Enipheus.

Accipit Asôpos cursus, Penisq;, Melasq;.
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ,
Defendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.
Hunc fama est stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuij contagia uilis
Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem.
Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,
Pinguis bœbicio discessit uomere sulcus,
Mox lelegum dextra pressum descendit aratrum.
Aeolidæ, Dolopesq; solum fregere coloni,
Et Magnêtes equis miniæ gens cognita remis,
Illic semiferos ixionidas centauros,
Fœta peletronijs nubes effudit in antris.
Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
Teq; sub ætnæo torquentem uertice uulsas
Rœte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
Hospes & Alcidæ magni Phole, teq; per amnem
Improbe lernæas uector passure sagittas,
Teq; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens,
Impetis æmonio maiorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem, frenosq; momordit,
Spumauitq; nouis Lapitæ domitoris habenis.
Prima fretum scindens pagasæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.
Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ,

Fudit,& argentum flammis,durumq́; moneta
Fregit,& immensis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datum est.hinc maxima serpens
Descendit Python,cyrrhæaq́; fluxit in antra,
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit Alöeus,
Inseruit celsis prope se quum Pelion astris,
Syderibusq́; uias incumbens abstulit Ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces,cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat,summiq́; grauem discriminis horam
Aduentare palam est.propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi,peioraq́; uersant,
Ad dubios pauci præsumpto robore casus,
Spemq́;,metumq́; ferunt.turbæ sed mixtus inerti
Sextus erat,magno proles indigna parente,
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis,
Polluit æquoreos siculus pirata triumphos,
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensq́; moræ,uenturisq́; omnibus æger,
Non tripodas Deli,non pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona sonet,quis noscere fibra
Fata queat,quis prodat aues,quis fulgura cœli
Seruet,& assyria scrutetur sydera cura,
Aut siquid tacitum,sed fas erat,ille supernis
Detestanda deis sæuorum arcana magorum
Nouerat,& tristes sacris feralibus aras,
Vmbrarum,Ditisq́; fidem,miseroq́; liquebat

Scire parum superos, uanum, sæuumq́; furorem
Adiuuat ipse locus, uicinaq́; mœnia castris
Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri
Transierat, quarum, quicquid non creditur ars est.
Thessala quin etiam tellus, herbasq́; nocentes
Rupibus ingenuit, sensuraq́; saxa canentes
Arcanum ferale magos. ibi plurima surgunt
Vim factura deis, & terris hospita Colchis
Legit in æmonijs, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
Cœlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa recessus,
Verbaq́; ad inuitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cœliq́; uolubilis unquam
Auocat, infandum tetigit cum sydera murmur.
Tunc Babylon persēa licet, secretaq́; Memphis
Omne uetustorum soluat penetrale magorum,
Abducit superos alienis Thessalis aris.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis abductus amor, flammisq́; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ,
Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
Excantata perit, quos non concordia mixti
Alligat ulla tori, blandæq́; potentia formæ,
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Cessauere uices rerum, dilataq́; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,

Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens
Miratur non ire polos. nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hisdem
Humentes late nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis, uentis cessantibus æquor
Intumuit, rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto, puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus, de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar, submisso uertice montes
Expliciuere iugum, nubes suspexit Olympus,
Solibus & nullis, scyticæ cum bruma rigeret,
Dimaduere niues, impulsam sydere Tethyn
Reppulit æmonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium uergens titubauit nisus in orbem,
Tantæ molis onus percussum uoce recessit,
Prospectumq; dedit circumlabentis Olympi.
Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
Et pauet æmonias, & mortibus instruit artes,
Has auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coëunt abrupto corpore nodi,
Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti

Obstrictos habuere Deos? parere necesse est?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest. illis & sydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbeq́; serena
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit, & nigris, terrenisq́; ignibus arsit,
Quam si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insereretq́; suas flammis cœlestibus umbras,
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.
Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis Erichtho,
Inq́; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas urbis submittere tecto,
Aut laribus ferale caput, desertaq́; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata deis Erebi, cœtus audire silentum,
Nosse domos stygias, arcanaq́; Ditis operti
Non superi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda situ macies, cœloq́; ignota sereno.
Terribilis stygio faceis pallore grauatur
Impexis onerata comis. si nimbus, & atræ
Sydera subducunt nubes, tunc thessala nudis
Egreditur bustis, nocturnaq́; fulgura captat.
Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras,
Nec superos ora, nec cantu supplice numen

Auxiliare uocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenso rapuit quæ thura sepulchro.
Omne nefas superi prima iam uoce precantis
Concedunt, carmenq́; timent audire secundum,
Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
Infodit busto fatis debentibus annos
Mors inuita subit, peruersa funera pompa
Retulit a tumulis, fugêre cadauera letum,
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq́; ossa
E medijs rapit illa rogis, ipsamq́; parentes
Quam tenuere, facem, nigroq́; uolantia fumo
Feralis fragmenta tori, uestesq́; fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
Ast ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora, tunc omneis auide desæuit in artus,
Immersitq́; manus oculis, gaudetq́; gelatos
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodosq́; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitq́; cruces, percussaq́; uiscera nimbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus chalybem, nigramq́; per artus,
Stillantis tabi saniem, uirusq́; coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit,
Et quodcunq́; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, uolucresq́; sedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibusq́; suis, morsusq́; Luporum
Expectat siccis raptura à faucibus artus.

Nec cessant a cæde manus, si sanguine uiuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ,
Vulnere si uentris non qua natura uocabat,
Extrahitur partus, calidis ponēdus in aris.
Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
Illa comam leua morienti abscīdit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora,
Laxauit, siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas stygias mandauit ad umbras.
Hanc ut fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub nostra tellure diem. deserta per arua
Carpit iter, fidi scelerum, suetiq; ministri
Effractos circum tumulos, ac busta uagati
Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
Qua iuga deuexus pharsalica porrigit Aemus.
Illa magis, magicisq; Deis incognita uerba
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in usus,
Nanq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis,
Conspersos uetuit transmittere bella Philippos
Tot mortes habitura suas, usuraq; mundi

Sanguine, cæsorum truncare caddauera regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossáq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
Hic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
O decus Aemonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego romanæ, Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubijs percussa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæciq; ruant, uel numina torque,
Vel tu parce Deis, & manibus exprime uerum,
Elisias resera sedes, ipsamq; uocatam,
Quos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
Non humilis labor est, dignũ est quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia uulgatæ lætatur nomine famæ
Thessalis, & contra, si fata minora moueres,
Pronum erat ò iuuenis, quos uelles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radijs presserunt sydera mortem
Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos,
At simul a prima descendit origine mundi,
Causarum series, atq; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare uelis, unoq; sub sub ictu

Stat genus humanum, tunc thessala turba fatemur
Plus fortuna potest, sed si prænoscere casus
Contentus, facilisq; aditus, multiq; patebunt
Ad uerum, tellus nobis, ætherq;, chaosq;,
Aequoraq;, & campi, rhodopeiaq; saxa loquentur.
Sed pronum cum tanta nouæ sit copia mortis,
Emathijs unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti, tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce sonent, ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra.
Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
Mœstum tecta caput, squallenti nube pererrat,
Corpora cæsorum tumulis proiecta negatis,
Continuo fugere luppi, fugere reuulsis
Vnguibus impastæ uolucres, Dum Thessala uatem
Eligit, & gelidas leto scrutata medullas.
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.
Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello,
Cessissent leges Erebi, monstroq; potenti
Extractus stygio populus pugnasset auerno,
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus unco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victurum, montisq; caui, quem tristis Erichtho
Damnarat, sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul a Ditis cæcis depressa cauernis
In præceps subsedit humus, quam pallida pronis

Vrget sylua comis, & nullo uertice cœlum
Suspiciens, Phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq; sub antris
Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis sic faucibus aër
Sedit iners mœstum mundi confine latentis,
Ac nostri, quo non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Thessala uates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat stygias, an quod descenderit umbras.
Discolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
Conspicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, possint audire loquentem.
Si uero, stygiosq; lacus, ripamq; sonantem
Ignibus ostendam, si me præsente uideri
Eumenides possent, uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas
Abluit, et uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lincis, non duræ nodus hienæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudente,
In medijs echeneis aquis, oculiq; drachonum,
Quæq; ſonant fœta tepefacta ſub alite ſaxa.
Non Arabum uolucer ſerpens, innataq; rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis eoa poſiti phœnicis in ara.
Quo poſtquam uiles, & habentes nomina peſtes
Contulit infando ſaturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum naſcentibus inſpuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa ueneni.
Tunc uox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemituſq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod ſtryx nocturna queruntur
Quod ſtrident, ululantq; feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ cautibus undæ,
Syluarumq; ſonum, fractæq; tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat æmonio, penetratq; in tartara lingua.
Eumenides, ſtygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in ſecula torquet
Mors dilata deum, ſtyx, & quos nulla meretur
Theſſalis eliſios, cœlum, matremq; peroſa
Per ſephone, noſtræq; Hecates pars ultima, per qua
Manibus, & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & ſedis laxæ, qui uiſcera ſæuo
Spargis noſtra cani, repetitaq; fila ſorores

Fracturæ,tuq; ò flagrantis portitor undæ
Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces,si uos satis ore nefando,
Pollutoq; uoco,si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano,si pectota plena
Sæpe dedi,& laui calido prosecta cerebro,
Si quis,qui uestris caput,extaq; lancibus infans
Imposuit,uicturus erat,parete precanti.
Non in tartareo latitantem poscimus antro,
Assuetamq; diu tenebris,modo luce fugata
Descendentem animam,primo pallentis hiatũ
Hæret adhuc Orci,licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura semel,ducis omnia nato
Pompeiana canat nostri modo militis umbra,
Si bene de uobis ciuilia bella merentur.
Hæc ubi fata,caput,spumantiaq; ora leuauit,
Aspicit astantem proiecti corporis umbram,
Exanimes artus,inuisaq; claustra timentem
Carceris antiqui,pauet ire in pectus apertum,
Visceraq;,& ruptas letali uulnere fibras.
Ah miser extremum,cui mortis munus iniquæ
Eripitur non posse mori,miratur Erichtho
Has fatis licuisse moras,irataq; morti
Verberat in motum uiuo serpente cadauer,
Perq; cauas terræ,quas egit carmine,rimas
Manibus illatrat,regniq; silentia rupit.
Tisiphone,uocisq; meæ secura Megæra
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam uos ego nomine uero
Eliciam,stygiasq; canes in luce superna

Destituam, per busta sequar, per funera custos;
Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis,
Teq; Deis, ad quos alio procedere uultu
Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemq; Erebi mutare uetabo,
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames; quæ te contagta passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. Paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
Non excussa tremit, qui Gorgana cernit apertam,
Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet uobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor, atraq; fouit
Vulnera, & in uenas, extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ,
Et noua desuetis subrepens uita medullis,
Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; semel, distento lumina rictu
Nudantur, non dum facies uiuentis in illo,
Iam morientis erat, remanet, pallorq;, rigorq;,
Et stupet illatus mundo, sed murmure nullo
Ora astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
Responsura datur. dic inquit Thessala, magna
Quod iubeo, mercede mihi, nam uera locutum

Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus æmoniis,tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum,nec uerba,nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
A me morte data tripodas,uatesq; deorum
Sors obscura tenet,certus discedat ab umbris
Quisquis uera petit,duræq; oracula mortis
Fortis adit,ne parce precor,da nomina rebus,
Da loca,da uocem,qua mecum fata loquantur,
Addidit & carmen,quo,quicquid consulit umbram,
Scire dedit.Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem parcarum stamina dixit
Respexi,tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen ẽ cunctis mihi noscere cõtigit umbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem,
Elisias aliĩ sedes,ac tartara mœsta
Diuersi liquere duces,quid fata pararent,
Hi fecere palam,tristis felicibus umbris
Vultus erat,uidi decios,natumq;,patremq;
Lustrales bellis animas,flentemq; Camillum,
Et Curios,Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis,
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax,fractisq; cathenis

Exultat, Mariiq; truces, nudiq; Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Drusos.
Legibus immodicos, ausosq; ingentia gracchos.
Aeternis chalybum nodis, & carcere ditis
Constrictæ plausere manus, camposq; piorum
Poscit turba nocens, regni possessor inertis
Pallantes aperit sedes, abruptaq; saxa
Asperat, & durum uinclis adamanta, paratq;
Pœnam uictori, refer hæc solacia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq;, domumq;
Expectare sinu, regniq; in parte serena
Pompeio seruare locum, nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ, ueniet quæ misceat omneis
Hora duces, properate mori, magnoq; superbi
Quamuis è paruis animo descendite bustis,
Et romanorum manes calcate deorum,
Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda
Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
Tu fatum ne quære tuum cognoscere, parcæ
Me reticente dabunt, tibi certior omnia uates
Ipse canet siculis genitor Pompeius in aruis.
Ille quoq; incertus quo te uocet, unde repellat,
Quas iubeat uitare plagas, quæ sydera mundi.
Europam miseri, Libyamq;, Asiamq; timente,
Distribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
Tutius emathia. Si postquam fata peregit,
Stat uultu mœstus tacito, mortemq; reposcit,
Carminibus magicis opus est, herbisq;, cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata

80

Conſumpto iam iure ſemel. tum robore multo
Extruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
Accenſa iuuenem poſitum ſtrue linquit Erichtho
Tandem paſſa mori, Sextoq; ad caſtra parentis
It comes, & cœlo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentatoria greſſus,
Iuſſa tenere diem denſas nox præſtitit umbras.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER SEPTIMVS.

Segnior Oceano, quam lex æterna uocabat,
Luctificus Titan nunquam magis æthera contra
Egit equos, currumq; polo rapiente retorſit,
Defectusq; pati uoluit, raptæq; labores
Lucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
Sed ne theſſalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine ſomnos.
Nam pompeiani uiſus ſibi ſede theatri
Innumeram effigiem romanæ cernere plebis,
Attolliq; ſuum lætis ad ſydera nomen
Vocibus, & plauſu cuneos certare ſonantes.
Qualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
Olim cum iuuenis, primiq; ætate triumphi,
Poſt domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,

Veſpere

Vespere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
Sedit adhuc romanus eques. seu fine bonorum
Anxia uenturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies magni tulit omnia planctus,
Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes
Sic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures,
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum.
Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
Donassent utinam superi, patriæq;, tibiq;
Vnum Magne diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
Illa rati semper de te sibi conscia uoti,
Hoc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te mixto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq; puer, lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nunc et ipse licet Cæsar, tua funera flebunt.
Sed dum thura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar cum mixto murmure turba,
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem

Signa petit pugnæ,miseri pars maxima uulgi
Non totum uisura diem tentatoria circum
Ipsa ducis queritur,magnoq; accensa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira subit rabies,sua quisq;,ac publica fata
Præcipitare cupit.segnis,pauidusq; uocatur,
Ac nimium patiens soceri Pompeius,& orbis
Indulgens regno,qui tot simul undiq; gentes
Iuris habere sui uellet,pacemq; timeret.
Necnon & reges,populiq; queruntur eoi
Bella trahi,patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ô superi,cum uobis uertere cuncta
Propositum,nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus,nocituraq; poscimus arma,
In pompeianis uotum est Pharsalia castris.
Cunctorum uoces Romani maximus author
Tullius eloquii,cuius sub iure,togaq;
Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
Pertulit,iratus bellis,cum rostra,forumq;
Optaret,passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solum te Magne precatur,
Vti se fortuna uelis,proceresq; tuorum
Castrorum,regesq; tui cum supplice mundo
Affusi,uinci socerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæsar erit?merito Pompeium uincere lente
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
Quo tibi feruor abit?aut quo fiducia fati?
De superis ingrate times?causamq; Senatus

Credere dis dubitas? ipsæ tua signa reuellent,
Prosilientq; acies. pudeat uicisse coactum.
Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus, uix signa morantia quisquam
Expectat, propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus auet, miles te Magne sequatur,
An comes, Ingemuit rector, sensitq; Deorum
Esse dolos, & fata suæ contraria menti.
Si placet hoc inquit cunctis, si milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti.
Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent,
Accepisse diem, potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli, potui sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ô cæci scelerum? ciuilia bella
Gesturi, metuunt ne non cum sanguine uincant.
Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetem ieiuna rapinas
Agmina compulimus, uotumq; effecimus hosti,
Vt mallet sterni gladiis, mortesq; suorum
Permiscere meis, belli pars magna peracta est
Iis, quibus effectum est, ne pugnam Tyro paueret.
Si modo uirtutis stimulis, iræq; calore
Signa petunt, multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,

Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & cæco in marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud superos uotis me Cæsar iniquis.
Pugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorum
In populos lux ista feret, quod regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est, feriat, neq; enim uictoria Magno
Lætior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
Omne malum uicti, quod sors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma
Permittit populis, frenosq; furentibus ira
Laxat, & ut uictus uiolento nauita coro
Dat regimen uentis, ignauumq; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis uenturæ est, faciesq; simillima fato.
Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
Illo marte palam est, sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu. quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,

Tot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus, urbi, Magnaq́; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
Auget eques stimulos, frenorumq́; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis,
Spiculaq́; extenso Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas, nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit æther,
Inq́; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduersasq́; faces, immensoq́; igne columnas,
Et trabibus mixtis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit,
Excussit cristas galeis, capulosq́; solutis
Perfudit gladijs, ereptaq́; pila liquauit,
Aethereoq́; nocens fumauit sulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine signa
Vixq́; reuulsa solo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsq; ad Thessaliam Romana, & publica signa.
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps se iecit in agros,

Nullaq́; funestis inuenta est uictima sacris.
At tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
Eumenidas Cæsar? stygij quæ numina regni,
Infernumq́; nefas? & mersos nocte furores?
Impia tam sæue gesturus bella litasti?
Iam dubium, monstris'ne Deum, nimio ue pauori
Crediderint, multis concurrere uisus Olympo
Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
Edere nocturnas belli Pharsalia uoces,
Ire per ossæam rapidus Bebœida sanguis,
Inq́; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeisq́; incumbere noctem,
Defunctosq́; patres, & cunctas sanguinis umbras
Ante oculos uolitare suos, sed mentibus unum
Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq́; tumultu,
Atq; omen scelerum, subitos putat esse furores.
Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? præsaga malorum
Si data mens homini est, tyrijs qui gadibus hospes
Adiacet, armeniumq́; bibit Romanus Araxem,
Sub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
Mœret, & ignorat causas, animumq́; dolentem
Corripit, Emathijs quid perdat nescit in aruis.
Euganeo, si uera fides memorantibus, augur
Colle sedens Aponus terris ubi fumifer exit,
Atq; Antenorei dispergitur unda Timaui,
Venit summa dies, geritur res maxima dixit,
Impia concurrunt Pompeij, & Cæsaris arma,

Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit,
Aëra seu totum discordi obsistere cœlo,
Prospexitq; polos, seu lumen in æthere mœstum
Solis in obscuro pugnam pallore notauit.
Dissimilem certe cunctis quos explicat egit
Thessalicum natura diem, si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.
Hæc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
Siue sua tantum uenient in secula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq;, metusq; simul, perituraq; uota mouebunt,
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata
Nō transmissa legent, et adhuc tibi Magne fauebūt.
Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita Martis,
At medū robur belli fortissima densant
Agmina, quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi

Tetrarchæ, regesq́; tenent, magniq́; tyranni,
Atq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc & Libyæ numidas, & Creta cydonas
Misit, ithyreis cursus fuit inde sagittis,
Inde truces galli solitum prodistis in hostem,
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe uictori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne semel totos consume triumphos.
Illo forte die Cæsar statione relicta,
Ad segetum raptus moturus signa, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumq́; uidet uotis sibi mille petitum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus,
Aeger quippe moræ, flagransq́; cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam
Aduentare ducum, supremaq́; prælia uidit,
Casuram fatis sensit nutare ruinam.
Illa quoq; in ferrum rabies promptissima, paulum
Languit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt, formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles, adest toties optatæ copia pugnæ,
Nil opus est uotis, iam fatum accersite ferro,
In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
In quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos.
Hæc fato quæ teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est.
Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graiis delecta iuuentus
Gymnasiis aderit, studioq; ignaua palæstræ,
Et uix arma ferens, & mixtæ dissona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucæ
Bella manus facient. pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sitq; palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armenios ne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquã
Barbarus hesperiis Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur,
Quos nouere magis. sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me gallia testem

Tot fecit bellis, cuius non militis ensem
Agnoscam? cœlumq; tremens cum lancea transit
Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
Quod si signa ducem nunquam fallentia uestrum,
Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces,
Vicistis, uideor fluuios spectare cruoris,
Calcatosq; simul reges, sparsumq; Senatus
Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
Vocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
Spe trepido, haud unquã uidit tam magna daturos,
Tam prope me superos, camporum limite paruo
Absumus a uotis, ego sum, cui marte peracto
Quæ populi, regesq; tenent, donare licebit.
Quo'ne poli motu? quo cœli sydere uerso
Thessalicæ tantum superi permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
Cæsareas spectate cruces, spectate cathenas,
Et caput hoc positum rostris, effusaq; membra,
Septorumq; nefas, & clausi prælia campi,
Cum duce Syllano gerimus ciuilia bella.
Vestri cura mouet, nam me secura manebit
Sors quæsita manu, fodientem uiscera cernet
Me mea, qui non dum uictum respexerit hostem.
Dŷ quorum curas abduxit ab æthere tellus,
Romanusq; labor, uincat, quicunq; necesse
Non putat in uictos sæuum distringere ferrum,
Quiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt
Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
Agmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum.
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit, ciuis qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant. uulgus gladio turbate uerendos.
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit, seu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scelus imputet hostis.
Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis,
Parcite ne castris, uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
Cæsare, quemq; suum munus trahit, armaq; raptim
Sumpta uiris celeris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
Arte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni soceros, totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
Attonitus, tantoq; duci sic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit
Vestra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis, adest, totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus, unaq; gentes
Hora trahit, quisquis patriam, carosq; penates,

Qui ſobolē, ac thalamos, deſertaq; pignora quærit,
Enſe petat, medio poſuit Deus omnia campo.
Cauſa iubet melior ſuperos ſperare ſecundos,
Ipſi tela regent per uiſcera Cæſaris, ipſi
Romanas ſancire uolent hoc ſanguine leges.
Si ſocero dare regna meo, mundumq; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere ſenectam,
Non iratorum populis, urbiq; Deorum eſt
Pompeium ſeruare ducem. quæ uincere poſſent
Omnia contulimus, ſubiere pericula clari
Sponte uiri, ſacraq; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reduceſq; camillos
Temporibus, Decioſq; caput fatale uouentes,
Hinc ſtarent, primo gentes oriente coactæ,
Innumeræq; urbes, quantas in prælia nunquam
Exciuere manus, toto ſimul utimur orbe.
Quicquid ſigniferi comprenſum limite cycli
Sub noton, & boreā hominū ſumus, arma mouemus.
Non'ne ſuperfuſis collectum cornibus hoſtem,
In medium dabimus? paucas uictoria dextras
Exigit, at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent, Cæſar noſtris non ſufficit armis.
Credite pendentes ē ſummis mœnibus urbis
Crinibus effuſis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, uetitumq; ætate Senatum
Arma ſequi, ſacros pedibus proſternere canos,
Atq; ipſam domini metuentem occurrere Romam.
Credite qui nunc eſt, populum, populumq; futurum
Permixtas afferre preces. hæc libera naſci,
Hæc uult turba mori. ſiquis poſt pignora tanta

Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
Imperij salua si maiestate liceret
Voluerer ante pedes, Magnus, nisi uincitis, exul
Ludibrium soceri, uester pudor, ultima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
Erigitur, placuitq; mori, si uera timeret.
Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro, gentes mars iste futuras
Obruet, & populos æui uenientis in orbem
Erepto natale feret. tunc omne latinum
Fabula nomen erit, Gabios, Veiosq;, Coramq;
Puluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
Albanosq; lares, laurentinosq; penates,
Rus uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Inuitus, questusq; Numam iussisse Senator,
Non ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
Putria, destituit crimen ciuile, uidemus
Tot uacuas urbes. generis quo turba redacta est,
Humani. toto populi qui nascimur orbe,
Nec muros implere uiris, nec possumus agros,
Vrbs nos una capit, uincto fossore coluntur
Hesperiæ segetes, stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus, nulloq; frequentem
Ciue suo Romam, sed mundi fece repletam,
Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum

Iam posset ciuile geri, Pharsalia tanti
Causa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia fastis
Tempora signauit leuiorum Roma malorum,
Hunc uoluit nescire diem. pro tristia fata
Aëra pestiferum tractu, morbosq; fluentes,
Insanamq; famem, permissasq; ignibus urbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi possent explere uiri, quos undiq; traxit
In miseram fortuna, necem. dum munera longi
Explicat eripiens æui, populosq;, ducesq;
Constituit campis, per quos tibi Roma ruenti
Ostendat quam magna cadas, quæ latius orbem
Possedit, citius per prospera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
Te geminum Titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ spacium restabat eoæ,
Vt tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
Omniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
Emathiæ funesta dies, hac luce cruenta
Effectum ut latios non horreat India fasces,
Nec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
Sarmaticumq; premat succinctus consul aratrum.
Quod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Quod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
Libertas ultra Tigrim, Rhenumq; recessit,
Ac toties nobis iugulo quæsita, uagatur,
Germanum, Scythicumq; bonum, nec respicit ultra
Ausoniam, uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à consule nomen habentes?
Felices Arabes, Mediq;, eoáq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferunt, sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur secula casu,
Mentimur regnare Iouem, spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes? pinusq; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios, patrumq; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
Inq; Deum templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum, parua tellure dirempti.
Quo sua pila cadant, aut quam sibi fata minentur
Inde manum spectant, tempus quo noscere possent,
Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
Frontibus aduersis, fraternáq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor

Pectora constrinxit, gelidusq; in uiscera sanguis
Perculsa pietate coit, totæq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Primaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
Inuenta est prior ulla manus, tunc stridulus aër
Elisus lituis, conceptaq; classica cornu,
Tunc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæaq; saxa resultant,
Oethææq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur in numerum diuersis missile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras seruare manus. rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta est, odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmen
In densos

In densos agitur cuneos, perq; arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graues lorica cathenas
Opponit, tutoq; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad uiscera, totq; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens a Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diducit cornua campo
Pompeianus eques, bellíq; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuasq; manus immittit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatioq; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ithyræi, Mediq;, Arabesq; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aër,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactum
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Noxq; super campos telis conserta pependit.
Tum Cæsar metuens ne frons sibi prima labaret
In cursu, tenet obliquas post signa cohortes,
Inq; latus belli, qua se uagus hostis agebat
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nulloq; pudore timendi
Præcipites fecere palam ciuilia bella

Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.
Vt primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. utinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros,
Aut si romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor, uiuant, Galatæq;, Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices, nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit,
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me uate malorum,
Quam multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Hic Cæsar, rabies populi, stimulusq; furorum
Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
Conspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
Mutet, obit latis proiecta cadauera campis,
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunq; uagatur,
Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
Immensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses.
Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
Aduersosq; iubet ferro contundere uultus,
Promouet ipse acies, impellit terga suorum,
Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
In plebem uetat ire manus, monstratq; Senatum.
Scit cruor imperij quis sit, quæ uiscera regum,
Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
Quo steterit ferienda loco, permixta secundo
Ordine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro
Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,
Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum,
Sæpe duces, summosq; hominum te Magne remoto.
Illic plebeia contectus casside uultus,

90

Ignotosq; hosti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperii, ó spes suprema Senatus,
Extremum tanti generis per secula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Thessalia periture tua, nil proficis istic
Cæsaris intentus iugulo, non dum attigit arcem
Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premuntur,
Egressus meruit fatis tam nobile letum,
Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
Patritium campis commixta plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit, uictus toties á Cæsare salua
Libertate perit, tunc mille in uulnera lætus
Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso uoluentem sanguine membra
Cæsar, & increpitans iam Magni deseris arma
Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
Dixerat, ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem, morientiáq; ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæsar, generoq; minorem
Aspiciens, stygias Magno duce liber ad umbras,
Et securus eo, te sæuo marte subactum,
Pompeioq; graues pœnas, nobisq; daturum
Cum morior sperare licet. non plura locutum
Vita fugit, densæq; oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
Quærere letiferum per cuius uiscera uulnus
Exierit, quis fusa solo uitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittat, uel quos campis affixerit hasta,
Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
Cædat, & ut notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiaq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est, nullosq; hominum lugere uacamus,
Non istas habuit pugnæ Pharsalia partes,
Quas aliæ clades, illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Assyrius, cunctos hærere cruores
Romanus, campisq; uetat consistere torrens,
Maius ab hac acie, quàm quod sua secula ferrent
Vulnus habent populi, plus est, quàm uita, salusq;
Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum,
Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet ætas,
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet, post prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.

Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
Senserat infelix, tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam stetit aggere campi
Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ,
Vt latiæ post se iuuat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
Cœlicolas, uoluitq; sui solacia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gentes,
Stante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
Esse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuili ne parum est bello, si meq;, meosq;
Obruet? exiguæ clades sumus orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum. sic fatur, & arma,
Signaq;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
Seq; negat tanti, nec deerat robur in enses
Ire duci, iuguloq; pati, uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraq; ducem procumberet orbis?
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem
Ne quicquam infelix, socero spectare uolenti
Præstandum est ubicunq; caput, sed tu quoq; coniux
Causa fugæ, uultusq; tui, fatisq; negatum

Te præsente mori.tum Magnum concitus aufert
A bello sonipes non tergo tela pauentem,
Ingentesq; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, saluaq; uerendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis, non impare uultu
Aspicis Emathiam, nec te uidere superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
Quamq; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
Deposito securus abis, nunc tempora læta
Respexisse uacat, spes nunquam implenda recessit,
Quid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis
Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis,
Et ceu Munda nocens, pharioq; a gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
Non iam Pompeii nomen populare per orbem,
Nec studium belli, sed par quod semper habemus
Libertas, & Cæsar erunt, teq; inde fugato
Ostendet moriens sibi se pugnasse Senatus.
Non'ne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas spumantes cæde cateruas?
Respice turbatos in cursu sanguinis amnes,
Et soceri miserere tui. quo Pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub phario positus patiare tyranno,
Crede Deis, longo fatorum crede fauori.
Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare,

Flere ueta populos, lachrymas, luctusq; remitte.
Tam mala Pompeij, quam prospera mundus adoret.
Aspice securus uultu non supplice reges,
Aspice possessas urbes, donataq; regna,
Aegyptum, Libyamq;, & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile nec uictum fatis caput, omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu læto, promittunt munera flentes,
Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.
Scilicet immenso superest ex nomine multum,
Teq; minor solo cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
Sed quid opus uicto populis, aut urbibus inquit?
Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis,
At tibi iam populos donat gener. auehit inde
Pompeium sonipes, gemitus, lachrymæq; sequuntur,
Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos.
Nunc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
Contigit, ac fructus felix se nescit amari.
Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibusq; suorum
Iam ratus, ut uiles animas, perituraq; frustra
Agmina permisit uitæ, sed castra fugatos
Ne reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem,
Protinus hostili statuit succedere uallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non ueritus graue ne fessis, ac marte subactis
Hoc foret imperium, non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat. uictoria nobis
Plena uiri dixit, superest pro sanguine merces,
Quam mõstrare meum est, nec enim donare uocabo,
Quod sibi quisq; dabit cunctis en plena metallis
Castra patent. raptum hesperiis è gentibus aurum
Hic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna simul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit,
A uictis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios, supraq; cadauera patrum,
Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumq; petentes?
Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
Bellorum in sumptus congestæ pondera massæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues summis Amarispus arenis,
Vt rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabant.
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces,
Cum spe Romanæ promiserit omnia prædæ,
Decipitur, quod castra rapit, capit improba plebes
Cespite patricio somnos, uacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit, inq; parentum.
Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat uesana quies, somniq; furentes,
Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota

Mente agitant, capuloq; manus absente mouentur.
Ingemuisse putes campos, terramq; nocentem
Inspirasse animas, infectumq; aëra totum
Manibus, & superam stygia formidine noctem
Exigit a meritis tristes uictoria pœnas,
Sibilaq;, & flammas infert sopor, umbra perempti
Ciuis adest, sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes.
Haud alios non dum scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Horestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum desisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
Aut ultrix uisura dies stringente Senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellant.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quod styga, quod manes, infestaq; tartara somnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia passo
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epulisq; paratur
Ille locus, uultus ex quo, faciesq; iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam, superosq; suos in sanguine cernit,

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit emathiam non illum pœnus humator
Consulis, & libyca succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes,
Sed meminit non dum saciata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretosq; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpositis urantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas œthæo robore syluas,
Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flammam.
Nil agis hac ira. tabes'ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non usserit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mundo superest rogus, ossibus astra
Mixturus, quocunq; tuam fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc si potes, utere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalia rura
Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
Non solum æmonij funesta ad pabula belli
Bistonij uenêre lupi, tabemq; cruentæ

Cædis odorati Pholöen liquere Leones,
Tunc ursi latebras, obsceni tecta, domosq;
Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
Aëra non sanum, motumq; cadauere sensit.
Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt, uos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius austrum
Istis aues, nunquam se tanto uulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aëra pennæ
Omne nemus misit uolucres, omnisq; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sæpe super uultus uictoris, & impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq; deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit, non intima curant
Viscera, nec totas auidæ sorbere medullas,
Degustant artus. latiæ pars maxima turbæ
Fastidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.
Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
Læsisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies, scelerique secundo
Præstabis non dum siccos hoc sanguine campos,
Omnia maiorum uertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice uetusta

Effudere suas uictis compagibus urnas,
Plus cinerum æmoniæ sulcis telluris aratur,
Pluraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
Romam bustum populi, fugerentq; coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
Nullusq; auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
Limite, uel glatie nuda, atq; ignota iaceres,
Si non prima nefas belli. sed sola tulisses.
O super, liceat terras odisse nocentes,
Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
Hesperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER OCTAVVS.

Iam super Herculeas fauces, nemorosaq; tempe
Aemoniæ deserta petens dispendia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq; negantem
Magnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
Implicitasq; errore uias, pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq; suorum,
Qui post terga redit trepidum, lateriq; timentem

Exanimat, quamuis summo de culmine lapsus
Non dum uile sui pretium scit sanguinis esse,
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret, deserta sequentem
Non patitur tutis fatum cœlare latebris
Clara uiri facies. multi Pharsalia castra
Cum peterent, non dum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis, uertigine rerum
Attoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
Author erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
Testis adest, cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine, sed longi pœnas fortuna fauoris
Exigit a misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatisq; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
Actaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
Nunc & Corycias classes, & pontica signa
Deiectum meminisse piget, Sic longius æuum,
Destruit ingentes animos, & uita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia leto.
Dedecori est fortuna prior. quisquam'ne secundis
Tradere se fatis audet. nisi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum,
Cuius adhuc remis quatitur corcyra, sinusq;

Leucadij. alicum dominus, terræq; liburnæ.
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora Lesbi,
Flectere uela iubes, qua tum tellure latebas
Mœstior, in medijs quam si Cornelia campis
Emathiæ stares, tristes præsagia curas
Exagitant, trepida quatitur formidine somnus,
Thessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
Rupis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
Littora prospiciens fluctus, nutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ,
Quærere nec quicquam de fato coniugis audes.
En ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Quid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
Nuntius armorum tristis, rumorq; sinister
Victus adest coniux, quid perdis tempora luctus,
Cum possis iam flere, times? tunc puppe propinqua
Prosiluit, crimenq; Deum crudele notauit
Deformem pallore ducem, uultusq; prementem
Caniciem, atq; atro squallentes puluere uestes,
Obuia nox miseræ cœlum, lucemq; tenebris
Abstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
Membra relicta labent, riguerunt corda, diuq;
Spe mortis depressa iacet. iam fune ligato
Littoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas,
Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permisere sibi, frustraq; attollere terra
Semianimē conātur heram, quam pectore Magnus
Ambit, & ad strictos refouet complexibus artus.

Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
Pompeij sentire manus, mœstamq́; mariti
Posse pati faciem, prohibet succumbere fatis
Magnus, & in modicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis? habes aditum mansuræ in secula famæ,
Laudis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
Vnica materia est coniux miser, erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Quod sum uictus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
Tantaq́; discessit regum manus, incipe Magnum
Sola sequi, deformis adhuc uiuente marito,
Summus & augeri uetitus dolor, ultima debet
Esse fides lugere uirum. tu nulla tulisti
Bello damna meo, uiuit post prælia Magnus.
Sed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
Vocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
Membra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
Infelix coniux, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
Crassorumq́; umbræ, deuotaq́; manibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus,
Præcipitesq́; dedi populos, cunctosq́; fugaui
A causa meliore Deos. ô maxime coniux.
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas,

Sed quas ſponte luam,quo ſit tibi mollius æquor,
Certaq́; fides regum,totusq́; paratior orbis,
Sparge mari comitem,mallem felicibus armis
Dependiſſe caput,nunc clades deniq; luſtra
Magne tuas ubicunq; iaces ciuilibus armis.
Noſtros ulta toros ades huc,atq; exige pœnas
Iulia crudelis,placataq́; pellice cæſa,
Magno parce tuo.ſic fata,iterumq́; refuſa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina ſoluit
In lachrymas,duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq́; Theſſaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgus
Affatur magnum, Si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus ſeruaſſe mariti,
Tu quoq; deuotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus,ſociosq́; lares dignare uel una
Nocte tua,fac Magne locum,quem cuncta reuiſent
Secula,quem ueniens hoſpes Romanus adoret,
Nulla tibi ſubeunda magis ſunt mœnia uicto,
Omnia uictoris poſſunt ſperare fauorem,
Hæc iam crimen habēt.quid quod iacet inſula ponto?
Cæſar eget ratibus,procerum pars magna coibit
Certa loci,noto reparandum eſt littore fatum.
Accipe templorum cultus,aurumq́; Deorum
Accipe,ſi terris,ſi puppibus iſta iuuentus
Aptior eſt,tota quantum ualet,utere Leſbo.
Accipe,ne Cæſar rapiat,tu uictus habeto.
Hoc ſolum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne noſtram uideare fidem,felixq́; ſecutus,
Et damnaſſe miſer.tali pietate uirorum

Lætus in aduersis, & mundi nomine gaudens
Esse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
Gratius esse solum, non paruo pignore uobis
Ostendit, tenuit nostros hac obside Lesbos
Adfectus, hic sacra domus, clariq; penates,
Hic mihi Roma fuit, non ullo in littore puppim
Ante dedi fugiens, sæui cum Cæsaris iram
Iam scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
Non ueritus tantam ueniæ committere uobis
Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes,
Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,
Siue doces populos, regesq; admittere Magnum,
Seu præstas mihi sola fidem, nam quærere certũ est
Fas quibus in terris, ubi sit scelus, accipe numen,
Si quod adhuc mecum es uotorum extrema meorum,
Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
Non intrare suos infesto Cæsare portus,
Non exire uetent, dixit, mœstamq; carinæ
Imposuit comitem, cunctos mutare putares
Tellurem, patriæq; solum, sic littore toto
Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ.
Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere suam, discedere cernens
Ingemuit populus, quam uix, si castra mariti
Victoris peteret, siccis dimittere matres
Iam poterant oculis, tanto deuinxit amore
Hos pudor, hoc probitas, castiq; modestia uultus.
Quod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ,

Stantis adhuc fati uixit quaſi coniuge uicto.
Iam pelago medios Titan demiſſus ad ignes,
Nec quibus abſcondit, nec ſi quibus exerit orbem
Totus erat, uigiles Pompeij in pectore curæ
Nunc ſocias adeunt Romani fœderis urbes,
Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
Arua ſuper nimios ſoles, auſtrumq́; iacentes,
Sæpe labor mœſtus curarum, odiumq́; futuri
Proiecit feſſos incerti pectoris æſtus,
Rectoremq́; ratis de cunctis conſulit aſtris,
Vnde notet terras, quæ ſit menſura ſecandi
Aequoris in cœlo, Syriam quo ſydere ſeruet,
Aut quotus in plauſtro Libyam bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fatur taciti ſeruator Olympi.
Signifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
Nunquam ſtante polo miſeros fallentia nautas
Sydera non ſequimur, ſed qui non mergitur undis
Axis inocciduus gemina clariſſimus arcto.
Ille regit puppes, hic cum mihi ſemper in altum
Surget, & inſtabit ſummis minor Vrſa cheruchis,
Boſphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
Spectamus, quicquid deſcendit ab arbore ſumma,
Arctophylax, propiorq́; mari Cynoſura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
Excipit auſtrali cœlo contenta uagari
Stella timens boream, illa quoq; perge ſiniſtra
Trans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,
Sed quo uela dari, quo nunc pede carbaſa tendi
Noſtra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc ſolum toto reſpondit in æquore ſerua,

Vt sit ab emathijs semper tua longius oris
Puppis, & hesperiam pelago, cœloq; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignusq; recepi
Depositum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. Si fatur, at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in leuum puppim dedit, utq; secaret,
Quas Asinę cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterq; secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum non sic moderator equorum
Dexteriore rota, leuum cum circuit axem,
Cogit in offensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras Titan & sydera texit.
Sparsus ab emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum, primusq; a littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros,
Terrarum dominos, & sceptra eoa tenentes
Exul habet comites, iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia legit.
Quando ait emathijs amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphraten, & adhuc securum a Cæsare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
Et totum mutare diem, uocesq; superbo

Arſacidæ perferre meas, ſi fœdera uobis
Priſca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per ueſtros aſtricta magos, implete pharetras,
Armenioſq́; arcus Gethicis intendite neruis.
Si uos ô Parthi peterem cum caſpia clauſtra,
Et ſequerer duros æterni martis alanos,
Paſſus achemenijs late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua ſuper Cyri, Chaldæiq́; ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nyſæus Hydaſpes
Accedunt pelago Phœbi ſurgentis ab igne
Iam propior. quàm perſis eram, tamẽ omnia uincens
Suſtinui noſtris uos tantum deeſſe triumphis,
Soluſq́; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant ſemel Arſacidæ. quis enim poſt uulnera cladis
Aſſyriæ, iuſtas Latij compeſcuit iras?
Tot meritis obſtricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat clauſtris uetitam per ſecula ripam,
Zeumaq́; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet regem Parere iubenti
Ardua non piguit, poſitiſq́; inſignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
In dubijs tutum eſt inopem ſimulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis ſecurius æuum
Verus pauper agit? dimiſſo in littore rege
Ipſe per Icariæ ſcopulos, Epheſumq́; relinquens,
Et placidi Colophona maris ſpumantia paruæ
Radit ſaxa Sami, ſpirat de littore coo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq́; relinquit

Sole Rhodon magnosq́; sinus Telmesidos undæ
Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec se committere muris
Ausus adhuc ullis, te primum parua Phaselis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhaustæq́; domus populis, maiorq́; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Taurocq́; uidet Dipsonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præstitit undis?
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.
Ad profugum collecta ducem, paruisq́; Synædris,
Quo portu, mittitq́; rates, recipitq́; Selinus
In procerum cœtu tandem mœsta ore resoluit
Vocibus his magnus, comites belliq́;, fugæq́;,
Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem, rebusq́; nouis exordia quæram,
Ingentes præstate animos, non omnis in aruis
Emathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladesq́; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis?
Me pressum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quam subuertit, opes, sed me uel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq́;, Pharonq́;,

Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
Ast ego curarum proceres arcana mearum
Expromam, mentisq; meæ quo pondere uergant,
Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est.
Ardua quippe fides robustos exigit annos,
Hinc anceps dubij terret solertia mauri,
Nanq; memor generis Carthaginis impia proles
Imminet hesperiæ, multusq; in pectore uano est
Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et numidas contingit auos, iam supplice Varro
Intumuit, uiditq; loco romana secundo.
Quare agite eoum comites properemus in orbem,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Caspiaq; immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter, noctesq;, diesq;
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
Oceanusq; suus, regnandi sola uoluptas,
Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
Nec puer, aut senior letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
Primi Pellæas arcu fregere Sarissas,
Bactraq; Medorum sedem, murisq; superbam
Assyrias Babylona domos, nec pila timentur
Nostra nimis Parthis, audentq; in bella uenire,
Experti Scythicas Crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula, sed multo saturantur tela ueneno,
Vulnera parua nocēt, fatūq; in sanguine summo est.
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in Arsacidis, fatis nimis æmula nostris

109

Fata mouent Medos, multumq; in gente deorum est.
Effundam populos alia tellure reuulsos,
Excitosq; suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides, & barbara fallunt
Fœdera, uulgati supra commercia mundi
Naufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruente,
Nil socerum fecisse pie, sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ, semper uenerabilis illa
Orbis parte fui, quantus Mæotida supra,
Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?
Roma faue cœptis, quid enim tibi lætius unquam
Præstiterint superi, quàm si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis, cum Cæsaris arma
Concurrent Medis, aut me fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
Consilium damnasse uiros, quos lentulus omnes
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Præcessit, dignasq; tulit modo consule uoces,
Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathian lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlumq; perosus,
Aduersosq; polos, alienaq; sydera quæris,

Chaldæos culture Deos, & barbara sacra
Parthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
Libertatis amor miserum quid decipis orbem,
Si seruire potes? te quem romana regentem
Horruit auditu, quem captos ducere reges
Vidit ab hircanis, Indoq́; à littore siluis,
Deiectum fatis humilem, fractumq́; uidebit,
Extolletq́; animos latium uesanus in orbem,
Se simul, & Romam Pompeio supplice mensus.
Nil animis, fatisq́; tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ commercia linguæ,
Vt lachrimis se Magne roges. patimur'ne pudoris
Hoc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
Hesperias, quam Roma suas? ciuilibus armis
Elegit te nempe ducem. quid uulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesq́; latentes?
Quid Parthos transire doces? solatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere reges,
Sed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
Ducentem sæuas romana in mœnia gentes?
Signaq́; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
Qui solus regum fato cœlante fauorem
Defuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
Auditi uictoris opes? aut iungere fata
Tecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur indomitus bellis, & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus, mundiq́; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum

Velamenta uides. Parthus pes medica rura
Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ, sed non ubi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uorticis amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra,
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli,
Aut fossas implere ualent, parthoq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis, bellumq; fugax, turmæq; uagantes,
Et melior cessisse loco, quam pellere miles.
Illita tela dolis nec martem comminus unquam
Ausa pati uirtus, sed longe tendere neruos.
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis.
Ensis habet uires, & gens quæcunq; uirorum est,
Bella gerit gladiis, nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni est.
Credis Magne uiros, quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
Inuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum.
Sed tua sors melior, quoniam mors ultima pœna est,
Non metuenda uiris, at non Cornelia letum
In fando sub rege timet. num barbara nobis

Est ignota uenus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tædæ
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
Inter mille nurus epulis uesana, meroq;
Regia, non ullis exceptos legibus audet
Concubitus, tot fœmineis complexibus unum
Non laxat nox tota marem, iacuere sorores
In fratrum Thalamis, sacrataq; pignora matrum.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum dominus quoties sic sanguine mixto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Quid reor esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit barbarico coniux Millesima lecto?
Quanquam non ulli plus regia Magne uacabit
Sæuitia stimulante Venus, titulisq; uirorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
Aßyriis, trahitur cladis captiua uetustæ.
Hæreat eoæ uulnus miserabile sortis,
Non solum auxilium funesto à Rege petisse,
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, sacerisq;, tuumq;,
Maius erit? quam quod uobis miscentibus arma
Crassorum uindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel arctoum dacis, Rheniq; cateruis
Imperij nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret.
Assyriæ paci finem fortuna precamur

Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Num tibi, cum primum gelidum transibis araxem,
Vmbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
Ingerat has uoces? tu quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
Ad fœdus, pacemq́; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci,
Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum, si regna times proiecta sub austro,
Infidumq́; Iubam? petimus Pharon, aruaq́; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis,
Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq́;,
Respectumq́; Deum ueteris speraueris aulæ.
Nil pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
Libertatis habet, uicta est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquere solum, Cyproq́; citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras

Vndæ diua memor Paphiæ. si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cœpisse Deorum.
Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in austrum,
Inde maris uasti transuerso uertitur æstu,
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimáq; Aegypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In uada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non una plus æqua die, noctiq; rependit
Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa languēt;
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
Consilij uix tempus erat, tamen omnia monstra
Pellææ coiere domus, quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis uana sacris, illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis,
Consilij uox prima fuit, meritumq;, fidemq;,
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse Photinus.
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum sustinet inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, deisq;,
Et cole felices, miseros fuge, sydera terra,

Vt distant,& flamma mari,sic utile recto,
Sceptrorum uis tota perit,si prendere iusta
Incipit,euertitq; arces respectus honesti.
Libertas scelerum est,quæ regna inuisa tuetur,
Sublatusq; modus gladijs,facere omnia sæue
Non impune licet,nisi cum facis,exeat aula
Qui uult esse pius, uirtus & summa potestas
Non coeunt,semper metuet,quam sæua pudebunt.
Non impune tuos Magnus contempserit annos,
Qui te nec uictos arcere à littore nostro
Posse putat,neu te sceptris priuauerit hospes,
Pignora sunt propiora tibi, Nilonq;, Pharonq;,
Si regnare piget,damnatæ redde sorori.
Aegyptum certe latijs tueamur ab armis,
Quicquid non fuerat Magni,dum bella geruntur,
Nec uictoris erit,toto iam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia,quærit
Cum qua gente cadat rapitur ciuilibus armis,
Nec soceri tantum arma,fugit,fugit ora Senatus,
Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres,
Et metuit gentes, quas uno in sanguine mixtas
Deseruit,regesq; timet,quorum omnia mersit,
Thessaliæq; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat nostrum,quem non dum perdidit,orbem.
Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
Causa data est.quid se positam,semperq; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon,aruaq; nostra
Victori suspecta facis,cur sola cadenti
Hæc placuit tellus,in quam Pharsalica fata
Conferres,pœnasq; tuas?iam crimen habemus

Purgandum gladio, quod nobis sceptra Senatus
Te suadente dedit, uotis tua fouimus arma,
Hoc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
Non tibi, sed uicto, feriam tua uiscera Magne,
Malueram soceri. rapimur quo cuncta feruntur.
Te'ne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruáq; uix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri sua regna decet, uiresq; fateri.
Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
Thessalicos audes? bellumq; in regna uocare,
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis,
Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
Nunc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet, sed læta secutos,
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri, lætatur honore
Rex puer insueto, quod iam sibi tanta licere
Permittant famuli, sceleri delectus Achillas.
Perfida qua tellus casus excurrit arenis,
Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
Exiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
Instruit, ó superi Nilus ne, & barbara Nemphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
Sic romana iacent? ullus'ne in cladibus istis
Est locus Aegypto? Pharusq; admittitur ensis?
Hanc certe seruate fidem ciuilia bella,

Cognatas præſtate manus, externaq́; monſtra
Pellite. ſi meruit tam claro nomine Magnus
Cæſaris eſſe nefas, tanti Ptolemæe ruina
Nominis haud metuis, cœloq́; tonante profanas
Inſeruiſſe manus impure, ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq́; potens, uindexq́; Senatus,
Victoriſq́; gener, phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe, neſcis
Quo tua ſit fortuna loco, iam iure ſine ullo
Nili ſceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus, Magnoq́; patere
Fingens regna Phari, celſæ de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, lictuſq́; malignum
Incuſat, bimaremq́; uadis frangentibus æſtum,
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.
Quod niſi fatorum leges, intentaq́; iuſſu
Ordinis æterni miſeræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant,
Quippe fides ſi pura foret, ſi regia Magno
Sceptorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum claſſe tyrannum,
Sed ceſſit fatis, claſſemq́; relinquere iuſſus
Obſequitur, letumq́; iuuat præferre timori.
Ibat in hoſtilem præceps Cornelia puppim,

Hoc magis

Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito,
Quod metuit clades.remane temeraria coniux,
Et tu nate precor,longeq́; è littore caſus
Expectate meos,ſed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem,dixit,ſed ſurda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quo ſine me crudelis abis?iterum'ne relinquor
Theſſalicis ſubmota malis,nunquam omine læto
Diſtrahimur miſeri,poteras non flectere puppim,
Cum fugeres alio,latebrisq́; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris ſi nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes?hæc ubi fruſtra
Effudit,prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitosq́; metu nec quoquam auertere uiſus,
Nec Magnum ſpectare poteſt,ſtetit anxia claſſis
Adducis euentum metuens non arma,nefasq́;,
Sed ne ſubmiſſis precibus Pompeius adoret
Sceptra ſua donata manu.tranſire parantem
Romanus pharia miles de puppe ſalutat
Septimius,qui prò ſuperum pudor arma ſatelles
Regia geſtabat poſita deformia Pilo,
Immanis,uiolentus,atrox,nullaq́; ferarum
Mitior in cædes.quis non fortuna putaſſet
Parcere te populis,quod bello hæc dextra uacaſſet,
Theſſaliaq́; procul tam noxia tela fugaſſes?
Diſponis gladios,ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi,uictoribus ipſis
Dedecus,& nunquam ſuperum caritura pudore
Fabula,Romanus Regi ſic paruit enſis,
Pellæusq́; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo,qua posteritas in secula mittet
Septimium fama?scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?iam uenerat horæ
Terminus extremæ,phariamq; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui,tunc stringere ferrum
Regia monstra parant.ut uidit comminus enses,
Inuoluit uultus,atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput,tunc lumina pressit,
Continuitq; animam,nequas effundere uoces,
Posset,& æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit,nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq; nefas,seruatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens,atq; hæc in pectore uoluit.
Secula romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem,phariamq; fidem,nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt Prospera uitæ,
Ignorant populi,si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati,ne cede pudori,
Authoremq; dole fati,quacunq; feriris,
Crede manum soceri,spargant,lacerentq; licebit,
Sum tamen ó superi felix nulliq; potestas
Hoc auferre Deo,mutantur prospera uitæ.
Non sum morte miser,uidet hanc Cornelia cædem,
Pompeiusq; meus,tanto patientius oro
Claude dolor gemitus,natus,coniuxq; peremptum
Si mirantur,amant.talis custodia Magno
Mentis erat.ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,

Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus. ô coniux ego te scelerata peremi,
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæsar.
Nam cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud
A superis immisse caput, uel Cæsaris iræ,
Vel tibi prospiciens nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sint magni, properas, atq; ingeris ictus
Qua uotum est uicto, pœnas non morte minores
Pendat, & ante meum uideat caput, haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fatis
Victum, quod reges etiam timuere, recepi.
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas, te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum.
Aut laqueum collo, tortosq́; aptate rudentes,
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet. ô sæui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
Iuris Magne sui? prohibent accersere mortem,
Seruor uictori. sic fata, interq́; suorum
Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
At Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ,
Iratamq́; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, uultuq́; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam sæuus in ipso

Septimius sceleris maius scelus inuenit actu,
Ac retegit sacros scisso uelamine uultus
Semianimis Magni, spirantiáq; occupat ora,
Colláq; in obliquo ponit languentia transtro,
Tunc neruos, uenasq; secat, nodosáq; frangit
Ossa diu. non dum artis erat caput ense rotare.
At postquam trunco ceruix abscissa recessit,
Vendicat hoc pharius dextra gestare satelles,
Degener, atq; operæ miles Romane secundæ,
Pompeij diro sacrum caput ense recidis,
Vt non ipse feras? ó summi fata pudoris,
Impius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
Cæsaries compressa manu est, phariōq; ueruto
Dum uiuunt uultus, atq; eos in murmura pulsant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
Pax fuit, hoc leges, campumq;, & rostra mouebat,
Hac facie fortuna tibi Romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
Vult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptoq; cerebro
Adsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata ueneno est.
Vltima lageæ stripis, perituráq; proles
Degener, incœstæ sceptris cessure sororis,
Cum tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quiescant,
Cum Ptolemæorum, manes, seriemq; pudendam
Pyramides claudant, indignáq; Mausolæa,

Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
Huc illuc iactura quis, adeo ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in uno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos,
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mixta uideret
Læta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias uictor, quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro,
E latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus,
Quæstor ab Icario Cinyreæ littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras
Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut medijs quæsitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum
Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
Præbebat. cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne

Vulnus, & ad superos, obscuráq; sydera fatur.
Non preciosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad astra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana suum gestent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt resonent cantu tristi fora, totus ut ignem,
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da uilem Magno plebeij funeris arcam,
Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
Sit satis ô superi quod non Cornelia fuso
Crine iacet, subiciq; facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest à funere busti,
Infelix coniux, nec adhuc a littore longe est.
Sic fatus paruos iuuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suis nullo custode cremantes
Inde rapit flammas, semustáq; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
Cara tuo, sed Pompeio felicior umbra,
Quod iam compositum uiolat manus ultima bustum
Da ueniam, si quid sensus post fata relictum est.
Cædit & ipsa rogo, paterisq; hæc damna sepulchri?
Teq; pudet sparsis Pompeij manibus uri?
Sic fatur. plenusq; sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, summas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
Robora nulla premũt, nulla strue membra recũbunt,

Admotus Magnum non subditus accipit ignis.
Ille sedens iuxta flammas o maxime dixit
Ductor, & hesperij maiestas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo
Tristior iste rogus, manes, animamq; potentem
Officijs auerte meis, iniuria fati
Hoc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne uolucres, ne saeui Caesaris ira
Audeat, exiguam quantum potes accipe flammam
Romana succense manu. fortuna recursus
Sidet in hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres, sed te Cornelia Magne
Accipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.
Interea paruo signemus littora saxo,
Vt nota sit busto, si quis placare peremptum
Forte uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniet trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas Magne tuum referat caput, haec ubi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flammas.
Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
Tabe fouens bustum, sed iam percusserat astra
Aurorae praemissa dies, ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quaerit.
Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus ueniae, fassusq; sepulchrum,
Posce caput. cogit pietas imponere finem
Officio, semusta rapit, resolutaq; non dum
Ossa satis neruis, & inustis plena medullis

Aequorea restringit aqua, congestaq; in unum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferet cineres, saxo compressit arenam,
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrũ
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
Quam terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deum. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromio Nysæia, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
Hæserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tantos, monimentaq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertorij reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques, commercia tuta
Gentibus & pauidos Cilicas maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos.
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto

Fastorum, solitumq; legi super alta deorum
Culmina, & extructos spolijs hostibus arcus.
Haud procul est ima Pompeij nomen arena
Depressum tumulo, quod non legat aduena rectus.
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
Noxia ciuili tellus Aegyptia fato,
Haud equidem immerito cumanæ carmine uatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasq; æstate tumentes.
Quid tibi sæua precer pro tanto crimine tellus?
Vetat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
Totaq; in Aethiopum putres soluaris arenas.
Nos in templa tuam romana accepimus Isin,
Semideosq; canes, & sistra iubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem testaris Osirim,
Tu nostros Aegypte tenes in puluere manes.
Tu quoq; cum sæuo dederis iam templa tyranno,
Non dum Pompeij cineres ô Roma petisti,
Exul adhuc iacet umbra ducis, si secula prima
Victoris timuere minas, nunc excipe saltem
Ossa tui Magni, si non dum subrupta fluctu
Inuisa tellure sedent, quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
Imperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
Nostro Roma sinu, satis ô nimiumq; beatus,
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniam. si tale ducis uiolare sepulchrum.
Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A superis, aut Roma uolet feralibus austris,

Ignibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Nam quis ad exustam cancro torrente Syenen
Ibit? & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
Spectator Nili? quis rubri stagna profundi,
Aut Arabum portus, mercis mutator eoæ
Magne petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertat? manesq; tuos placare licebit,
Et Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ. templis, auroq; sepultus
Vilior umbra fores. nunc es pro numine summo,
Hoc tumulo fortuna iacens, angustius aris
Victoris libyco pulsatur in æquore saxum.
Tarpeiis, qui sæpe Deis sua thura negarant,
Inclusum thusco uenerantur cespite fulmen.
Proderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulueris exigui sparget non longa uetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Qua sit nulla fides saxum monstrantibus illud,
Atq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax magni tumulo, quam Creta Tonantis.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tãtam compescuit umbram,
Prosiluit busto, semustaq; membra relinquens,
Degeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis
Qua niger astriferis connectitur axibus aër,
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes atheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec thure sepulti
Perueniunt, illic postquam se lumine uero
Impleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruẽnti
Cæsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis.
Ille ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quãnis comes isset in arma
Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus,
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem

110

Excipit,& populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes,
Nec regnum cupiens geſſit ciuilia bella,
Nec ſeruire timens,nil cauſa fecit in armis
Ipſe ſua,totæ poſt Magni funera partes
Libertatis erant,quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria Cæſaris actu,
Corcyræ ſecreta petit,ac mille carinis
Abſtulit Emathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina?quis pelagus uictas arctaſſe carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit,boreaq; urgente carinas,
Creta fugit,Dictæa legit cedentibus undis
Littora,tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulit, ac ſæuas meritum Phyconta rapinas]
Sparſit,& hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palinure tuum,neq; enim æquore tantum
Auſonio monimenta tenes,portuſq; quietos
Teſtatur Libyæ Phrygio placuiſſe magiſtro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenuere animos,ſocios'ne malorum
An ueherent hoſtes,præceps facit omne timendum
Victor,& in nulla non creditur eſſe carina.
Aſt illæ puppes luctus,planctuſq; ferebant,
Et mala uel duri lachrymas motura Catonis,
Nam poſtquam fruſtra precibus Cornelia nautas,
Priuigniq; fugam tenuit,ne forte repulſus
Littoribus pharijs remearet in æquora truncus,
Oſtenditq; rogum non iuſti flamma ſepulchri,

Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq́; effusa per artus
Incubisse uiro? laceros exurere crines?
Membraq́; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus? & tepida uestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura Deum? sine funeris ullo
Ardet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ō bene nudi
Crassorum cineres, Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deum. similis' ne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas.
Quid porro tumulis opus est? aut ulla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres uictura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore surgens
Ostendit mihi Magne tui, iam flamma resedit,
Pompeiumq́; ferens uanescit solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapsus felix de pectore Magnus,
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq́; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere siqua fides Pelusia littora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem

Sexte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in nostra condita cura.
Me cum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite ô nati bellum ciuile, nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit
Cæsaribus regnare uacet, uel sceptra, uel urbes
Libertate sua ualidas impellite fama
Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
Inueniet classes quisquis Pompeius, in undas
Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
Iuris habete animos, uni parere decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
Insidiæ ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces
Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
Si sunt ulla, sequar, quam longo tradita leto
Incertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Ante feram, potui cernens tua uulnera Magne
Non fugere in mortem. planctu concussa peribit,
Effluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enses,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
Delituit, sæuumq; arcte compressa dolorem
Perfruitur lachrymis, & amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, stridensq; rudentibus eurus
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor,

Votáq; ſollicitis faciens contraria nautis,
Compoſita in mortem iacuit, fauitq; procellis
Prima ratem Cypros ſpumantibus accipit undis
Inde tenens Pelagus, ſed iam moderatior eurus,
In libycas egit ſedes, & caſtra Catonis,
Triſtis ut in multo mens eſt præſaga timore,
Aſpexit patrios comites à littore Magnus,
Et fratem, medias præceps tunc fertur in undas,
Dic ubi ſit germane parens, ſtat ſumma, caputq;
Orbis, an occidimus? romanáq; Magnus ad umbras
Abſtulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O felix, quem ſors alias diſperſit in oras,
Quiq; nefas audis, oculos germane nocentes
Spectato genitore fero, non Cæſaris armis
Occubuit, dignosq; perit authore ruinæ,
Rege ſub impuro nilotica rura tenente
Hoſpitijs fretus ſuperis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati uictima regni.
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
Nec credens Pharium tantum potuiſſe tyrannum,
Littore Niliaco ſocerum iam ſtare putaui,
Sed me nec ſanguis, nec tantum uulnera noſtri
Affecere ſenis, quantum geſtata per urbem
Ora ducis, quæ tranſfixo ſublimia pilo
Vidimus, hæc fama eſt oculis uictoris iniqui
Seruari, ſcelerisq; fidem quæſiſſe tyrannum.
Nam corpus Phariæ ne canes, auidæq; uolucres
Diſtulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
Soluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
Abſtulit hos artus, ſuperis hæc crimina dono

Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audisset, non ingemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit, iustaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates e sicco littore nautæ,
Classis in aduersos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni,
Non ego Pellæas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne sepulchra
Euoluam, busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,
Et sacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisq; Deis uram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
Nec nilus cui crescat, erit, solusq; tenebis
Aegyptum populis genitor, superisq; fugatis.
Dixerat, & classem sæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus Aether,
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uisa est, lachrymis exhausta, solutas
In uultus effusa comas Cornelia puppe
Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.
Vt primum in sociæ peruenit littora terræ,

Collegit uestes, miseriq; insignia Magni,
Armaq; & impressas auro, quas gesserat olim,
Exuuias, pictasq; togas uelamina summo
Ter conspecta Ioui, funestoq; intulit igni,
Ille fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
Exemplum pietas, & toto littore busta
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
Sic ubi depastis submittere gramina campis,
Et renouare parens hybernas appulus herbas,
Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent Buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius umbram
Omne quod in superos audet conuitia uulgus,
Pompeiumq; Deis obicit, quam pauca Catonis
Verba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit inquit multo maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
Cui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
Libertate potens, & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi, rectorq; Senatus,
Sed regnantis erat, nil belli iure poposcit,
Quæq; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes, sed plura retentis
Intulit, inuasit ferrum, sed ponere norat,
Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit
Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
Casta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
Fortuna domini, clarum & uenerabile nomen
Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
Olim uera fides Sylla, Marioq; receptis

Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
O felix cui summa dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos pharion scelus obtulit enses,
Forsitan in soceri potuisset uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus,
Da talem fortuna Iubam, non deprecor hosti
Seruari, dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior, quàm si romana sonarent
Rostra ducis laudes. generosam uenit ad umbram
Mortis honos. fremit interea discordia uulgi,
Castrorum, belliq; piget post funera Magni.
Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis
Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum tali Cato uoce notauit,
O nunquam pacate Cilix, iterum'ne rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
Iam pelago, pirata redis, tum respicit omnes
In cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.
Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma
Non belli ciuilis amor, partesq; fauore
Fecimus, ille iacet quam paci prætulit orbis,
Causaq; nostra perit, patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
Nec pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus

Proſpiciat flammas, bellum ciuile ſepulchra
Vix ducibus præſtare poteſt. non barbara uictos
Regna manent, non armenium mihi ſæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, ſub iura togati
Ciuis eo, quiſquis Magno uiuente ſecundus
Hic mihi primus erit, ſacris præſtabitur umbris
Summus honor, dominũ, quem clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem te ſolum in bella ſecutus,
Poſt te fata ſequar, neq; enim ſperare ſecunda
Fas mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæſaris, Emathium ſparſit uictoria ferrum,
Clauſa fides miſeris, & toto ſolus in orbe eſt,
Qui uelit, ac poſſit uictis præſtare ſalutem.
Pompeio ſcelus eſt bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides, ſi publica iura
Si ſemper patriam ſequeris Cato, ſigna petamus
Romanus quæ conſul habet. ſic ille profatus
Inſiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
Actum romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga ſeruitij ſeruebat littore plebes.
Erupere ducis ſacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuiſti,
Non romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi non ducibus uiuis, moriensq́; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum eſt,
Bella fugis, quærisq́; iugum ceruice uacante,
Et neſcis ſine rege pati, nunc cauſa pericli
Digna uiris, ueſtro potuit Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, enſesq́; negatis?

Cum prope libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus è dominis, pudeat plus regia Nili
Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite ó degeneres Ptolemæi munus, & arma
Spernite, quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes
Cæde manus? credet faciles ſibi terga dediſſe,
Credet ab Emathijs primos fugiſſe philippis.
Vadite ſecuri, meruiſtis iudice uitam
Cæſare, non armis non obſidione ſubacti.
O famuli turpes domini poſt fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quàm uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
Ducite Pompeios, Ptolemæi uincite munus,
Noſtra quoq; inuiſo quiſquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, ſciet iſta iuuentus
Ceruicis pretio bene ſe mea ſigna ſecutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate,
Ignauum ſcelus eſt tantum fuga. dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quam ſimul effœtas linquunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miſcent nexibus alas,
Sed ſibi quæq; uolat, nec iam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum Phrygij ſonus increpat æris,
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiumq; laboris
Florigeri repetunt, & ſacri mellis amorem,
Gaudet in hyblæo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ, ſic uoce Catonis
Inculcata uiris iuſti patientia Martis.
Iamq; actu belli non doctas ferre quietem

Constituit mentes, serieq; agitare laborum,
Primum littoreis miles lassatur arenis,
Proximus in muros, & mœnia cyrenarum
Est labor, exclusus nulla se uindicat ira,
Pœnaq; de uictis sola est uicisse Catonem,
Inde peti placuit Libyci contermina mauris
Regna iubæ, sed iter mediis natura uetabat
Syrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus,
Syrtes uel primam mundo natura figuram
Cum daret in dubio pelagi, terræq; reliquit,
Nam neq; subsedit penitus quo stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus,
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes,
Aequora fracta uadis, abruptaq; terra profundo,
Et post multa sonant proiecti littora fluctus,
Sic male deseruit, nullosq; exegit in usus
Hanc partem natura sui, uel plenior alto
Olim syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens
Aequora subduxit zonæ uicina perustæ.
Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat,
Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit, nam iam breuis unda superne
Innatat, & late periturum deficit æquor.
Vt primum remis actum mare protulit omne
Classis onus, densis fremuit niger imbribus auster
In sua regna furens tentatum classibus æquor
Turbine defendit, longeq; à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit littore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbasa malo

Eripuit nautis, frustráq; rudentibus ausis
Vela negare noto spatium nicere carinæ,
Atq; ultra proram tumuit sinus, omnia si quis
Prouidus antennæ suffixit lintea summæ
Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
Arboribus cæsis flatum effudere frementem.
Abstulit has uentis liber contraria uoluens
Aestus, & obnixum uictor detrusit in austrum.
Has uada destituunt, atq; interrupta profundo
Terra ferit puppes, dubióq; obnoxia fato
Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactis breuius mare, terráq; sæpe
Obuia consurgens, quamuis Elisus ab austro
Sæpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
Eminet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautæ, terræq; hærente carina
Littora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
Pars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
Tuta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
Torpentem tritonos addit illæsa paludem.
Hanc ut fama Deus, quem toto littore pontus
Audit uentosa perflantem murmura concha,
Hanc & Pallas amat, patrioq; è uertice nata
Terrarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
Vt probat ipse calor, tetigit, stagníq; quieta
Vultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis,
Atq; insopiti quondam tutela draconis
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
Inuidus annoso qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
Diuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
Virgineusq; chorus nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim,
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor,
Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes,
Vt neq; sole uiam, nec duro frigore sæuam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
Atq; ingressurus steriles sic fatur arenas.
O quibus una salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum uirtutis opus, summosq; labores,
Vadimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaq; letiferis squallent serpentibus arua.

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen uenient, atq; inuia tentent,
Siquibus in nullo positum est euadere uoto,
Siquibus ire sat est, neq; enim mihi fallere quenquã
Est animus, tectoq; metu perducere uulgus,
Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatoq; pericula uestra
Prætentate meo, sitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam, Serpens, sitis. ardor, arenæ.
Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
Lætius est quoties magno sibi constat honestum,
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros. sic ille pauentes
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemq; uiam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta uelis, at si uentos, cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ, nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,

Vnde Europa fugit Libyen,& littora flexū
Oceano fecere locum,sed maior in unam
Orbis abit Asiam,nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum,boreæ latus illa sinistrum
Contingens,dextrumq; noti descendit in ortus
Eurum sola tenens,Libye quod fertile terræ est,
Vergit in occasus,sed & hæc non fontibus ullis
Soluitur,arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit,& nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uitiatur opes,non ære,nec auro
Excoquitur,nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra est,tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ,quarum non nouerat usum,
Sed Citri contenta comis uiuebat,& umbra.
In nemus ignotum nostræ uenêre secures,
Extremoq; epulas,mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die uicina perusti
Aetheris, exurit messes,& puluere Bacchum
Enecat,& nulla putris radice tenetur,
Temperies uitalis abest,& nulla sub illa
Cura Iouis terra est,natura deside torpet
Orbis,& immotis annum non sentit arenis.
Hoc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit,qui proxima Ponto
Nudus rura tenet,quem mundi barbara damnis
Syrtis alit.nam littoreis populator arenis
Imminet,& nulla portus tangente carina
Nouit opes,sic cum toto commercia mundo
Naufragiis Nasamones habent.hac ire Catonem

Dura iubet uirtus, illic secura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Aequoreos est passa metus, nam littore sicco
Quam pelago Syrtis uiolentius accipit austrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Aduersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras,
Nec ruit in syluas, annosáq; robora torquens
Lassatur, patet omne solum, liberq; meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non imbriferam contorto puluere nubem
Inflexum uiolentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
Discussásq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante casæ. non altius ignis
Rapta uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
Tum quoq; romanum solito uiolentius agmen
Aggreditur, nullusq; potest consistere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis
Concuteret terras, orbemq; à sede moueret.
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis austrum scopulosa cauernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nusquam luctando stabilis manet, imáq; tellus
Stat, quia summa fugit. galeas, & scuta uirorum,
Piláq; contorsit uiolento spiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forsan, longeq; remota

Prodigium tellure fuit, delapsáq; cœlo
Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
A superis demissa putant, sic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patritia ceruice mouet, spoliauerat auster,
Aut borias populos Ancylia nostra ferentes.
Sic orbem torquente noto Romana iuuentus
Procubuit, timuitq; rapi, construxit amictus,
Inseruitq; manus terræ nec pondere solo
Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
Atq; operit tellure uiros, uix tollere miles
Membra ualet, multo congestu pulueris hærens,
Alligat & stantes affusæ manus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditq; procul miranda sorte malorum,
Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
Iamq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera tota
Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multáq; deuexo terrarum margine cælat,
Vtq; color soluit, quem torserat aëra uentus,
Incensúsq; dies, iam mundi spicior ignis,
Iam plaga quem nullem superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & humor
In noton omnis abit, manant sudoribus artus,
Arent ora siti, conspecta est parua maligna
Vnda procul uena, quam uix ē puluere miles

Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci, squallebant puluere fauces
Cunctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
Inuidiosus erat, mē ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsqueadeo mollis, primisq; caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas, sic concitus ira
Excussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
Ventum erat ad templū Libycis quod gētibus unum
Inculti garamantes habent, stat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, sed non aut fulmina uibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec eois splendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, ac indis unus sit iuppiter Hammon,
Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen romano templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua per omnem
Sola uirens Libyen, nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes, solus nemus abstulit Hammon,
Syluarum fons causa loco, qui patria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.
Hic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor,
Tam breuis in medium radijs compellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum, qua circulus alti

Solstitij medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec tauro scorpius exit
Rectior, aut aries donat sua tempora libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere pisces,
Par geminis Chiron, & idem quod carcinus ardens
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunque es Libyco gens igne directa,
In noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq; in uertice summo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi quos miserat Eôs,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio cessere duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora,
Consiliumq; Dei tanto duce possumus uti
Per Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quàm sancto uera Catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure suo populis uti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra

Voce reple, duræ ſemper uirtutis amator
Quære quid eſt uirtus, & poſce exemplar honeſti.
Ille Deo plenus tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuiſſe uelim potius quàm regna uidere?
An ſit uita nihil, ſed longa? an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunáq; perdat
Oppoſita uirtute minas? laudandáq; uelle
Sit ſatis, & nunquam ſucceſſu creſcat honeſtum?
Scimus & hoc nobis non altius inſeret Hammon.
Hæremus cuncti ſuperis, temploq; tacente
Nil agimus niſi ſponte Dei, non uocibus ullis
Numen eget, dixitq; ſemel naſcentibus author
Quicquid ſcire licet, ſteriles nec legit arenas,
Vt caneret paucis, merſitq; hoc puluere uerum,
Eſtq; Dei ſedes niſi terra, & pontus, & aër,
Et cœlum, & uirtus, ſuperos quid quærimus ultra?
Iuppiter eſt, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
Sortilegis egeant dubij, ſemperq; futuris
Caſibus ancipites, me non oracula certum,
Sed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum eſt,
Hoc ſatis eſt dixiſſe Iouem, ſic ille profatur,
Seruatáq; fide templi diſcedit ab aris,
Non exploratum populis Hammona relinquens.
Ipſe manu ſua pila gerens præcedit anhæli
Militis ora pedes, monſtrat tolerare labores,
Non iubet, & nulla uehitur ceruice ſupinus,
Carpentóq; ſedens, ſomni parciſſimus ipſe eſt,
Vltimus hauſtor aquæ. cum tandem fonte reperto

Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat. si ueris magna paratus
Fama bonis, & si successu nuda remoto
Inspicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
Maiorum fortuna fuit. quis marte secundo,
Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphum
Ducere maluerim, quàm ter capitolia curru
Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris
Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, si steteris unquam ceruice soluta
Nunc olim factura Deum, iam spissior ignis,
Et plaga quam nullum superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & unda
Rarior, inuentu medijs fons unus arenis
Largus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
Vix capiente loco. stabant in margine siccæ
Aspides, in medijs sitiebant dipsádes undis.
Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur. uana specie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores,
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis,
Morsu uirus habent, & fatum in dente minantur,
Pocula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
Hausit, & in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
Cur Libycus tantis exudet pestibus aër
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
Miscuerit natura solo, non cura, laborq;

Noster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit secula, causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squallebant late Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ.
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet. nam rictus, oráq; monstri
Quis timuit? quem qui recto se lumine uidit
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Præuenitq; metus, anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ,
Eumenidum crines solos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu,
Amphitryoniades uidit cum uinceret Hydram
Hoc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
Phorcus aquis, Cetoq; parens, ipsæq; sorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelagoq; minari
Torporem insolitum, mundoq; abducere terram.
E cœlo uolucres subito cum pondere lapsæ,
In scopulis hæsere feræ, uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa sub hesperiis stantem Titana columnis
In cautes Atlanta dedit, cœloq; timente
Olim phlegræos stantes serpente gigantes
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quo postquam partu Danaes, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ,
Arcados authoris Citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida substulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu,
Et clypeum leuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos auersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent

Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera, si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita solis,
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri,

Et ſemper recto lapſurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tintus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exuſtis, atq; indiſcretus arenis
Hammodites, ſpináq; uagi torquente ceraſte.
Et Scytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas, & torrida Dipsás,
Et grauis in geminũ uergens caput Amphiſibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculiq; uolucres,
Et contentus iter cauda ſulcare Phareas,
Oráq; diſtendens auidus ſpumantia Preſter,
Oſſáq; diſſoluens cum corpore tabificus ſeps,
Sibiláq; effundens cunctas terrentia peſtes
Ante uenena nocens, late ſibi ſubmouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Baſiliſcus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Peſtiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentáq; tota ſecuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus ſpacio eſt Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus eſt ad noxia fata ueneno.
Has inter peſtes duro Cato milite ſiccum
Emetitur iter, tot triſtia fata ſuorum,
Inſolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni ſanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsás calcata momordit,
Vix dolor, aut ſenſus dentis fuit, ipſáq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce ſubit uirtus tacitum, carpitq; medullas

Ignis edax, calidaq; incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cœpit, defessos iret qui sudor in artus,
Non fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere uirum, quin spargere signa
Auderet, totisq; furens exquireret agris,
Quas poscebat aquas sitiens in corde uenenum.
Ille uel in Tanain missus, Rhodanumq;, Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
Accessit morti Libye, fatiq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutator uenas penitus squallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Aequoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq; genus, mortemq; ueneni,
Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
Sustinuit uenas, atq; os implere cruore.
Iussit signa rapi propere Cato, discere nulli
Permissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis,
Parua modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet, nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit,
Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
Membra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat, femorũ quoq; musculus omnis

Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras, sæuum sed membra uenenum
Decoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & astrusum fibris uitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt, calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit, nec solem cæra sequetur,
Parua loquor corpus sanie stillasse perustum,
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati,
Cynipheas inter pestes tibi palma nocendi est,
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
Ecce subit facies leto diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit prester, illi rubor igneus ora
Succendis, tenditq; cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies late tollente ueneno,
Ipse latet penitus congesto corpore mersus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbasa choro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.

Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Non dum stante modo crescens fugere cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis de robore trunci
Torsit, & immisit iaculum, uocat Africa serpens,
Perq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lenta uolaret,
Quàm segnis Scythicæ strideret harundinis aër.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,

Exemplarq́; sui spectans miserabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto uerbere sæuus,
Teste tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat salpinga latebras?
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
Nam neq́; congestæ struxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, sed corpora fatis
Expositi uoluuntur humo, calidoq́; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes,
Innocuosq́; diu rictus torpente ueneno
Inter membra fouent, nec quæ mensura uiarum,
Quis'ue modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
Reddite dij clamant miseris quæ fugimus arma,
Reddite Thessaliam patimur cur segnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
Dipsádes, & peragunt ciuilia bella cerastæ
Ire libet qua zona rubens, atq; axis inustus
Solis equis, iuuat ætherijs adscribere causis,
Quod peream, cœloq́; mori, nil Africa de te,
Nec de te natura queror, tot monstra ferentem
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem,
Impatiensq́; solum Cereris cultore negato
Damnasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis,
In loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas
Tu quisquis superum commercia nostra perosus.
Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem

Abrumpens medio posuisti limite mortes,
Per secreta tui bellum ciuile recessus
Vadit, & arcani miles tibi conscius orbis
Claustra petit mundi, forsan maiora supersunt
Ingressis coëunt ignes stridentibus undis,
Et premitur natura poli, sed longius ista
Nulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
Tristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
Serpentum terras, habet hoc solatia cœlum
Viuit adhuc aliquid, patriæ non arua requiro,
Europamq́; alios soles, Asiamq́; uidentem,
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exiguáne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduersos axes, euoluimur orbe.
Terga damus ferienda noto, nunc forsitan ipsa est
Sub pedibus iam Roma meis, solatia fati
Hæc petimus, ueniant hostes, Cæsarq́; sequatur,
Qua fugimus. sic dura suos patientia questus
Exonerat, cogit tantos tolerare labores
Summa ducis uirtus, qui nuda fusus arena
Excubat, atq́; omni fortunam prouocat hora,
Omnibus unus adest fatis quocunq́; uocatus
Aduolat, atq; ingens meritum, maiusq́; salute
Contulit in letum uires, puduitq́; gementem
Illo teste mori, quod ius habuisset in ipsum
Vlla lues? casus alieno pectore uincit,
Spectatorq́; docet magnos nil posse dolores.
Vix miseris serum tanto lassata periclo
Auxilium fortuna dedit, gens unica terras

Incolit à sæuo serpentum innoxia morsu
Marmaridæ psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq́; admittere uirus,
Vel cantu cessante potest, natura locorum
Iussit ut immunes mixtis serpentibus essent,
Profuit in medijs sedem posuisse uenenis,
Pax illis cum morte data est, fiducia tanta est
Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans,
Nequa sit externæ Veneris mixtura timentes
Letifica dubios explorant aspide partus,
Vtq́; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos solis conuertit in ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem cœli seruantur in usus,
Qui Phœbo cessere, iacent, sic pignora gentis
Psyllus habet, siquis tactos non horruit angues,
Si quis donatis lusit serpentibus infans.
Nec solum gens illa sua contenta salute,
Excubat hospitibus, contraq́; nocentia monstra
Psyllus adest populis, qui tunc romana secutus
Signa, simul iussit statui tentoria ductor.
Primum quas ualli spatium comprendit arenas
Expurgat cantu, uerbisq́; fugantibus angues,
Vltima castrorum medicatus circuit ignis,
Hic ebulum stridet, peregrinaq́; Galbana sudant,
Et thamarix non leta comis, eoaq́; costos,
Et panacea potens, & thessala centaurea,
Peucedanumq́; sonat flammis, erycinaq́; tapsos,
Et Larices, fumoq́; grauem serpentibus urunt
Abrotonum, & longe nascentis cornua cerui,

Sic nox tuta uiris, at si quis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
Psyllorumq; ingens, & rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra saliua,
Quæ cohibet uirus, retinetq; in uulnere pestem,
Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit, sed si quod tardius exit
Virus, & elicitum, iussumq; exire repugnat,
Tunc super incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
Extractamq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, & cuius morsus superauerit anguis,
Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum,
Hoc igitur melior tandem romana iuuentus
Auxilio, late squallentibus hæret in aruis.
Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta,
Vidit Areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.
Iamq; illis magis, atq; magis durescere puluis
Cœpit, & in terram libye spissata redire.
Iamq; procul nemorum raræ se attollere frondes,
Surgere congesto non culta mapalia culmo,
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
Cum primum sæuos contra uidere Leones.
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli

Intentus genero, cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
Threiciasq; legit fauces, & amore notatum
Aequor? & Eroas lachrymoso littore turres,
Qua pelago nomen Nephelias abstulit Helle
Non Asiam breuioris aquae disterminat usquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & Ostriferam dirimat chalcedona cursu,
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
Sigeasq; petit famae mirator arenas,
Et Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
Rhoetion, & multum debentes uatibus umbras.
Circuit exustae nomen memorabile Troiae,
Magnaq; Phoebei quaerit uestigia muri.
Iam syluae steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa Deorum
Iam lassa radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinae.
Aspicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
Anchisae thalamos, quo iudex sederit antro,
Vnde puer raptus coelo, quo uertice Nais
Luserit Oenone, nullum est sine nomine saxum
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat, qui Xanthus erat, securus in alto
Gramine ponebat gressus, Phryx incola manes
Hectoreos calcare uetat, discussa iacebant
Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri.
Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus aeuum.

Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
Nam siquid latijs fas est promittere musis,
Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
Venturi me, teq; legent, Pharsalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.
Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
Erexit subitas congestu cespitis aras,
Votaq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius, nulliq; aspecta uirorum
Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ uestris clarissimus aris
Dat pia thura nepos, & uos in sede priori
Rite uocat, date felices in cætera cursus,
Restituam populos, grata uice mœnia reddent
Ausonidæ Phrygibus, romanaq; pergama surgent.
Sic fatus repetit classes, & tota secundis
Vela dedit coris, auidusq; urgente procella
Iliacas pensare moras, Asiamq; potentem
Præuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit,
Septima nox Zephyro nunquam lassante rudentes
Ostendit pharijs Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure uoces
Accipit, ac dubijs ueritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates, sed dira satelles
Regis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Emimus, hoc tecum percussum est sanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam consule mundi,
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc, non ipse facis. sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; immane tyránni

Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
Quàm debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui sicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ô sors durissima fati
Hunccine tu Cæsar scelerato Marte petisti,
Qui tibi flendens erat? non mixti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, nepósq;?
Credis apud populos Pompeij nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
Tangeris inuidia captíq; in uiscera Magni
Hoc alijs licuisse doles, quererisq; perisse
Vindictam belli, raptumq; è iure superbi
Victoris generum, quisquis te flere coëgit
Impetus, à uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
Necubi suppressus pereat gener, ô bene rapta
Arbitrio mors ista tuo, quam magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori,
Quod te non passa est misereri perfide Magni
Viuentis, nec non his fallere uocibus audes,
Acquirisq; fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui, peius de Cæsare uestrum,
Quàm de Pompeio meruit scelus, unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Perdidimus, quod si phario germana tyranno
Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
Misissem Cleopatra caput, secreta quid arma

Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est,
Vertissem latias à uestro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon, nec fallere uos me
Credite uictorem, nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quàm metui, poterat discrimine gessimus arma,
Exilium, generique minas, Romamque timebam,
Pœna fuge Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusque nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
Tanti colla ducis, sed non ut crimina tantum
Vestra tegat tellus iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresque in littore fusos
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesque querentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamque rogarem
Magne tuam, dignaque satis mercede laborum

Contentus pars esse tibi, tunc pace fideli
Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
Fecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER DECIMVS.

T primum terras Pompei colla secutus
u Attigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnum Lagi romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi, tum uultu semper celante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires,
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum

Non duro,

Non auro, cultuq; Deum, non mœnibus urbis,
Effoſſunt tumulis cuſpide deſcendit in antrum.
Illic Pellæi proles ueſana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus, ſacratis totum ſpargenda per orbem
Membra uiri poſuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquam ſi redderet orbem,
Ludibrio ſeruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro. Macedum fines, latebrasq; ſuorum
Deſeruit, uictasq; patri deſpexit Athenas,
Perq; Aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit, gladiumq; per omnes
Exegit gentes, ignotos miſcuit amnes
Perſarum Euphraten, Indorum ſanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
Percuteret populos pariter, & ſydus iniquum
Gentibus, Oceano claſſes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec ſterilis Libye, nec Syrticus obſtitit Hammon.
Iſſet in occaſus mundi deuexa ſecutus,
Ambiſſetq; polos, Nilumq; à fonte bibiſſet,
Occurrit ſuprema dies, naturaq; ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi,
Qui ſecum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abſtulit imperium, nulloq; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes,
Sed cecidit Babylone ſua, parthoq; uerendus.
Pro pudor eoi propius timuere Sariſſas,

Quam nunc pila timent populi, licet usque sub arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga noti, cedamus in ortus
Arsacidum domino, non felix Parthia Crassis
Exiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
Iam pelusiaco ueniens a gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
Corrupto custode phari laxare cathenas
Intulit Emathijs ignaro Cæsare tectis,
Dedecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
Romano non casta malo, quantum impulit Argos,
Iliacasq; domos facie spartana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, capitolia Sistro,
Et romana petit imbelli signa Canopo,
Cæsare captiuos phario ductura triumphos,
Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miscuit incæstam ducibus Ptolemaida nostris.
Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum Cæsaris hauserit ignes
Pectus, & in media rabie, medioq; furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit Venerem curis, & miscuit armis,
Illicitosq; toros, & non ex coniuge partus
Pro pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

Obſcœna de matre dedit, parteſq; fugatas
Paſſus in extremis Libyes coaleſcere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori.
Dum donare Pharon, dum non ſibi uincere mauult,
Quem formæ confiſa ſuæ Cleopatra ſine ullis
Triſtis adit lachrymis ſimulatum compta dolorem,
Quam decuit ueluti laceros diſperſa capillos,
Et ſic orſa loqui. ſi qua eſt ó maxime Cæſar
Nobilitas, Pharij proles clariſſima Lagi,
Exul in æternum ſceptris depulſa paternis
Si tua reſtituat ueteri me dextera fato,
Complector Regina pedes, tu gentibus æquum
Sydus ades noſtris, non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo diſcrimine ſexus
Reginam ſit ferre Pharos, lege ſumma perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit. puer ipſe ſororem,
Sit modo liber, amat, ſed habet ſub iure Photini
Affectus, enſeſq; ſuos, nil ipſa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore
Solue domum, remoue funeſta ſatellitis arma,
Et Regem regnare iube. quantos'ne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulſa?
Iam tibi, ſed procul hoc auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Cæſar mundoq;, tibiq;
Pompeium facinus, meritumq; fuiſſe Photini,
Nequicquam duras tentaſſet Cæſaris aures,
Vultus ades precibus facieſq; inceſta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donis ingentibus empta eſt,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; ſuos magno Cleopatra tumultu
Non dum traſlatos romana in ſecula luxus,
Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, inſtar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, Craſſumq; trabes abſconderat aurum,
Nec ſummis cruſtata domus, ſectisq; nitebat
Marmoribus, ſtabatq; ſibi non ſegnis Achates,
Purpureusq; lapis, totaq; effuſus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uaſtos
Non operit poſtes, ſed ſtat pro robore Nili
Auxilium non forma domus, ebur atria ueſtit,
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedent crebro maculas diſtincta Smaragdo,
Fulget gemma toris, & iaſpide fulua ſupellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima ſucco,
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos eſt Phariis miſcendi licia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; miniſter
Diſcolor hos ſanguis, alios diſtinxerat ætas,
Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas, pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capilos.
Necnon infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; exacta uirum, ſtat contra fortior ætas,
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas.
Diſcubuere toris reges, maiorq; poteſtas
Cæſar, & immodice formam fucata nocentem,

Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena maris rubri spolijs, colloq́; comisq́;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq́; laborat,
Candida sidonio perlucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine serum
Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis, sectosq́; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenêre Iuba. prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati, non sit licet ille nefando
Marte, paratus opes mundi quæsisse ruina,
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq́; graues, hic ille recumbat
Sordidus hetruscis abductus consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq́; dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
Non mandante fame, multas uolucresq́;, ferasq́;
Aegypti posuere Deos, manibusq́; ministrat
Niliacas crystallus aquas, gemmæq́; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare Phalernum.
Accipiunt sertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa, multumq́; madenti
Infudere comæ, quod non dum euanuit aura
Cinnamon, externa nec perdidit aëra terra,

Aduectumq́; recens uicinæ messis amomum,
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis pharijs cum gentibus optat.
Postquam epulis, Bacchoq́; modum lassata uoluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquijs, summaq́; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex, quodq́; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq́; situs, uulgiq́; edissere mores,
Et ritus, formasq́; Deum, quodcunq́; uetustis
Inscultum est adytis profer, noscíq́; uolentes
Prode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui, quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundiq́; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & uestri, media inter prælia semper
Stellarum, cœliq́; plagis, superisq́; uacaui,
Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus,
Sed cum tanta meo iuuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malum,
Quam fluuij causas per secula tanta latentis,
Ignotumq́; caput, spes sit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq́; sacer sic orsus Achoreus.
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas alijs miracula tanta silere,
Ast ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus, & sacras populis notescere leges
Syderibus quæ sola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq́; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est, sol tempora diuidit æui,
Mutat nocte diem, radijsq́; potentibus astra
Ire uetat, cursusq́; uagos statione moratur,
Luna suis uicibus Tethyn, terrenaq́; miscet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit, habet uentos, incertaq́; fulmina Mauros.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fœcunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.
Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leonis
Sydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & uarij mutator circulus anni
Aegoceron, cancrumq́; tenet, cui subdita Nili
Ora latent, quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest, auctusq́; suos. non ante coarctat,
Quam nox æstiuas à sole receperit horas.
Vana fides ueterum Nilo quod crescat in arua
Aethiopum prodesse niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq́; uaporibus austri.
Adde quod omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Præcipitat glacies, ingresso uere tumescit
Prima labe niuis. Nilus neq; suscitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra sub iudice Phœbum.

Inde etiam leges, aliarum nescit aquarum,
Nec tumet Hybernus cum longe sole remoto
Officijs caret unda suis, dare iussus iniquo
Temperiem cœlo, medijs æstatibus exit
Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
Nilus adest mundo, contraq; incensa Leonis
Ora tumet, canceroq; suam torrente Syenen
Imploratus adest. nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat Meroë, quis causas reddere possit?
Sic iussit natura parens discurrere Nilum,
Sic opus est mundo, zephyros quoq; uana uetustas
His ascripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
Continuiq; dies, & in aëre longa potestas,
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
Trans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
Vel quod aquas toties rumpenteis littora Nili
Assidue feriunt, coguntq; resistere fluctus.
Ille mora cursus, aduersiq; obijce ponti
Aestuat in campos. sunt qui spiramina terris
Esse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus,
Commeat hac penitus tacitis discursibus unda
Frigore ab arctoo medium reuocata sub Axem,
Cum Phœbus pressit Meroën, tellusq; perusta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangesq;, Padusq;
Per tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte uomens, non uno gurgite perfert.
Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul uiolentum erumpere Nilum,
Aequoreosq; sales longo mitescere tractu.

Necnon Oceano pasci, Phoebumq́; polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq; refundunt.
Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
Sæcula, concussis terrarum erumpere uenis
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cepisse reor, quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Phariis, Persisq; fuit, Macedumq́; tyrannis,
Nullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quem Mēphis adorat
Inuidit Nilo, misitq́; per ultima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
Venit ad occasum, mundiq́; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruicibus egit,
Ante tamen uestros amnes, Rhodanumq́;, Padumq́;,
Quam Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui,
Defectusq́; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Qua Deus undarum cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab Axe

Ausus in ardentem ripas attollere cancrum,
In borean is rectus aquis, mediumq; booten,
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
Nunc Arabum populis Libycis, nunc æquus arenis,
Teq; uident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq; sinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quàm nosse tuos, consurgere in ipsis
Ius tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, soliq; uagari
Concessum per utrosq; polos. hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis hebeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat æstatem nulla sibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
Proueheris, steriles q; diu metiris arenas.
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni claustra Philæ, mox te deserta secantem,
Qua dirimunt nostrum rubro commertia pontum
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum

Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis,
Hinc Abaton quam nostra uocat ueneranda uetustas
Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura uagis circundedit undis
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus nuda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ, sed non uesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
A scelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas. habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem,
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quo fortuna uocat uictos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli uindicta Senatus
Pene data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit, struit audax irrita fatis,
Nec parat occulte cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto Marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos, in seq; simul. tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris, & pingues exige somnos,
Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
Ad dominæ Thalamos, nupsit soror impia fratri,
Nam latio iam nupta duci est, interq; maritos
Discurrens Aegypton habet, Romamq; meretur,
Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miser puero, quem nox si iunxerit una,
Et semel amplexus incæsto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meq;, tuumq; caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
Si fuerit formosa soror, nil undiq; restat
Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
Et sumus, ut fatear, tam sæua iudice sontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo casta fuit? per te quod fecimus unà,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum sanguine Magni
Fœdus ades, subito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tædas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis, quæ sustulit illum,
Impositq; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus
Spem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Quid liceat nobis, tumulumq; e puluere paruo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat. non sanguine clari,
Quid refert? nec opes populorũ, ac regna mouemus.
Ad scelus ingentes facti sumus, adtrahit illos
In nostras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus cæde secunda
Hesperias gentes, iugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potes, Pompeij cæde nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uiresq; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in iugulum, præstet Lagea iuuentus
Hoc regi romana sibi. tu parce morari
Plenum epulis, madidumq; mero, ueneriq; paratum
Inuenies, aude, superi tot uota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent. non lentus Achillas
Suadenti parere nefas, haud clara mouendis
Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ, temere omnia sæui
Instrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ, sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parere tyranno.
Nulla fides, pietasq; uiris qui castra sequuntur,

Vendalesq; manus, ibi fas, ubi maxima merces
Aere merent paruo, iugulumq; in Cæsaris ire
Non sibi dant, prò fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies in littore Nili
More furit patrio. quid plus te Magne recepto
Ausa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
Dextera quod debet superis, nulliq; uacare
Fas est romano. Latium sic scindere corpus
Dijs placitum, non in generi, socerique; fauorem
Discedunt populi. ciuilia bella satelles
Mouit, & in partem romani uenit Achillas.
Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
Hæ uincent partes, aderat maturus uterq;,
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias. poteratq; cruor per regia fundi
Pocula Cæsareus, mensæq; incumbere ceruix,
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Ne cædes confusa manu, permissaq; fatis
Te Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas, summi contenta facultas
Est operis, uisum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
Seruatur pœnas in aperta luce daturus,
Donata est nox una duci, uixitq; Photini
Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
Lucifer à casia prospexit rupe, diemq;
Misit Aegyptum primo quoq; sole calentem,
Cum procul à muris acies non sparsa maniplis,
Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes

Recta fronte uenit, passuri comminus arma,
Laturiq; ruunt at Cæsar mœnibus urbis
Diffisus, foribus clausæ se protegit aulæ
Degeneres passus latebras, nec tota uacabat
Regia compresso, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræq;, metusq;,
Et timet incursus, indignaturq; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
Non secus in siculis fureret tua flamma cauernis
Obstrueret summam siquis tibi Mulciber ætnam.
Audax Thessalici, qui nuper rupe sub Aemi,
Hesperiæ cunctos proceres, aciemq; Senatus,
Pompeiumq; ducem causa sperare uetante
Non timuit, fatumq; sibi promisit iniquum,
Expauit seruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hospite Maurus,
Hic cui romani spatium non sufficit orbis,
Parua regna putat tyrijs cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, spem uitæ in limine clauso
Ponit, & incerto lustrat uagus atria cursu
Non sine Rege tamen, quem ducit in omnia secum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Missurusq; tuum, si non sint tela, nec ignes
In famulos Ptolemæe caput. sic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens, regniq;, fugæq;
Ense suo, fratrisq; simul ceruice parata
Expectasse patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, missusq; satelles
Regius, ut saeuos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; foedera sancta
Gentibus, orator Regis, pacisq; sequester
Aestimat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Aegypte nocens. non Thessala tellus,
Vastaq; regna Iubae, non pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum ausus scelerum, non syrtis barbara, quantum
Delitiae fecere tuae, premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates,
Non Aries uno moturus limina pulsu,
Fracturusq; domum, non ulla est machina belli,
Nec flammis mandatur opus, sed caeca iuuentus
Consilij uastos ambit diuisa penates,
Et nusquam totis incursat uiribus agmen,
Fata uetant, muriq; uicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
Caesar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obsessusq; gerit, tanta est constantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per stuppea uincula, perq;
Manantes caera tabulas, & tempore eodem
Transtraq; nautarum, summiq; arsere ceruchi,
Iam prope semustae merguntur in aequora classes,
Iamq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis

Incubuit

Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percussáq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quam solet ætherio lampas decurrere sulco,
Materiáq; carens, atq; ardens aëre solo.
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quondã
In medio stetit illa mari sub tempore uatis
Protéos, at nunc est Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præstitit usus,
Abstulit et cursus, & fauces æquoris hosti.
Cæsar & auxilijs ut uidit libera ponti
Hostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
Distulit ulterius, sed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
Heu facinus ceruix gladio male cæsa pependit.
Magni morte perit. necnon subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
Vt proles Lagea tenet, famulumq; tyranni
Terribilem iusto transegit Achiléa ferro.
Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista
Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

Dum patrij ueniant in uiſcera Cæſaris enſes,
Magnus multus erit.ſed non authore furoris
Sublato cecidit rabies.nam rurſus in arma
Auſpicijs Ganymedis eunt,ac multa ſecundo
Prælia Marte gerunt,potuit diſcrimine ſummo
Cæſaris una dies in famam,& ſecula mitti.
Molis in exiguæ ſpatio ſtipantibus armis
Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
Dux latius,tota ſubito formidine belli
Cingitur,hinc denſæ prætexunt littora claſſes,
Hinc tergo inſultant pedites,uia nulla ſalutis,
Non fuga,non uirtus,uix ſpes quoq; mortis honeſtæ,
Non acie fuſa,nec magnæ ſtragis aceruo
Vincendus tunc Cæſar erat,ſed ſanguine nullo
Captus ſorte loci pendet,dubius'ne timeret,
Optaret'ne mori,reſpexit in agmine denſo
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
Ad campos Epidamne tuos,ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharſaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIORIBVS ANNECTENDA.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum,ſed fata uetant,& fida ſalutis
Oſtendit fortuna uiam.nam leuus amicas
Proſpexit puppes,nando quas auſus adire

Et quicquid ſtamus ait? uel iam per tela, fretumq́;
Erripiar, iuguli uel non erit ulla poteſtas
Eunucho conceſſa mei. tunc puppe relicta
Proſilit in pontum. ſiccos fert leua libellos,
Dextra ſecat fluctus, tandemq́; illæſus amico
Excipitur plauſu clamantis ad æthera turbæ.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSIMIS AVTHORIBVS.

Nneus Seneca è Corduba Bethicæ Hiſpaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romã uenit, ſtatimq́; eques factus eſt, cuius declamationes et ſi celebratæ, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suſcepit in patria ex Elbia uxore liberos treis. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, & Anneum Melam, quem ut minorem domi reliquit. Seneca & Gallio Romæ profecere ſub Marulo grammatico, & Ceſtio Smyrnæo, Atq; Aſinio Pollione. Mela cum adoleuiſſet iubẽte patre rem domeſticam gubernauit, Donatus, ut cæteri fratres, Amicitia Cæſarum equeſtri ordine. C. Aciliam duxit uxorẽ Acilij Lucani oratoris filiam, operæ apud prouinciæ proconſules frequentis, et apud clariſſimos uiros nonnullius ingenij. Ex ea Melas. iiij. nonas Nouẽbris. C. Cæſare Auguſto Germanico iterum, & L. Ceſiano primo Conſulibus. M. Anneum Lucanum impoſito ſoceri nomine genuit. Deinde curæ familiaris faſtidio, uitæq́; quietiori apud fratres uacaturus, cum Octimeſtri infante Romam uenit, ſperãs per procura

tiones acquirēdæ pecuniæ breuius sibi iter fore, quo consulibus æquaretur. Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circunuolarunt, osq; insederunt, dulcem, & facundum, qualem nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus Romæ sub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiscipulis Saleiū Bassum, & A. Persiū præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat, diu gratus. Quæstor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequenti anno populi fauore in auguratus sacerdotium asscitus est (ut Papi. Sta. refert)

Romani colitur chori secerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollij Argentarij filiam. De qua Calliope Papinij canit.

Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore.

Quippe & certamine pētaterico acto in pōpeij theatro cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronūciaturum polliceretur, Lucanus Orphēa ex tēpore recitauit, coronaq; Donatus est. Quare, Imperatoris inuidiā sibi concitauit. Interdictum est igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noster tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem coniuratiōi, sed parū fauste hæsit, quod ipse fatet̄, cū ait.

Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.

Corpus enim Pompeij nisi extincta Cæsarũ familia Romam transferri non poterat, Verum detecta coniuratione nequaquam animi constantiã præstitit, facile enim confessus, & ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam inter socios reã nominauit, sperans impietatem sibi apud impiũ principem pro futuram. Acceptoq; mortis arbitrio codicillos ad patrem uersibus quibusdam exarauit, largiterq; epulatus brachia ad secandas uenas præbuit. Cumq; frigescere pedes, manusq;, & spiritũ cedere intellexisset, uersus pronunciauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.

Sanguis erant lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.

Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, & Nerua Silio cõsulibus, quo cõsul designatus cũ Plautio Laterano erat. xxvij. ætatis annũ agens. Sepultus in hortis suis, ubi tale potuit inscribi epigramma.

Bethis habet natale solum, est Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix luna octonos cœlo confecerat orbes,
Cum me Roma sui respersit tybridis unda,
Seruatumq; foro traxit, Phœboq; dicauit,
Hinc syluæ geminæ faces, reus inde sagitta,
Orpheus ingrati stimulus, liuorq; tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharsalia, nostræ

Inuidit famæ Nero, prò musæq; canentis
Interrupit opus gladio, uenisq; resectis
A sertore sacros maculauit sanguine uultus.

Saturnalia scripsit, Syluarum libros.x. Medeam. Orpheum. incendium urbis. incendiū troianū. Oratione sua Octauium Sagittam, qui Pontiam cōfoderat, damnauit. Pharsaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui septem nostro tēpore diligentissime emendati, impressiq; sunt. Est enim uarius, copiosus, sublimis, concitatus, et, ut Quintilianus ait, oratoribus non minus, quàm poëtis imitādus, & ipse in præfatione quadam ætatem, & initia sua cum Vergilio comparans ausus est dicere, & quantū mihi restat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

Consulibus Silio Nerua, & Attico Vestino cōiurationem in Neronem cœptā, & in primis Lucanum Anneum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; ostentare uanus assimulatione. tum detecta cōiuratione Lucanus Aciliam matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædem imperauit. is profluente sanguine ubi frigescere pedes, manusq; & paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus a se carmē compositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijsse tradiderat, uersus ipsos retulit, atq; illi suprema uox fuit.

Laus Deo honor & gloria.

